W. K. 8°
404

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/1
Serbski Sorbisches institut Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/2
Serbski Sorbisches institut Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/3
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/4
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/5
Serbski institut Sorbisches Institut

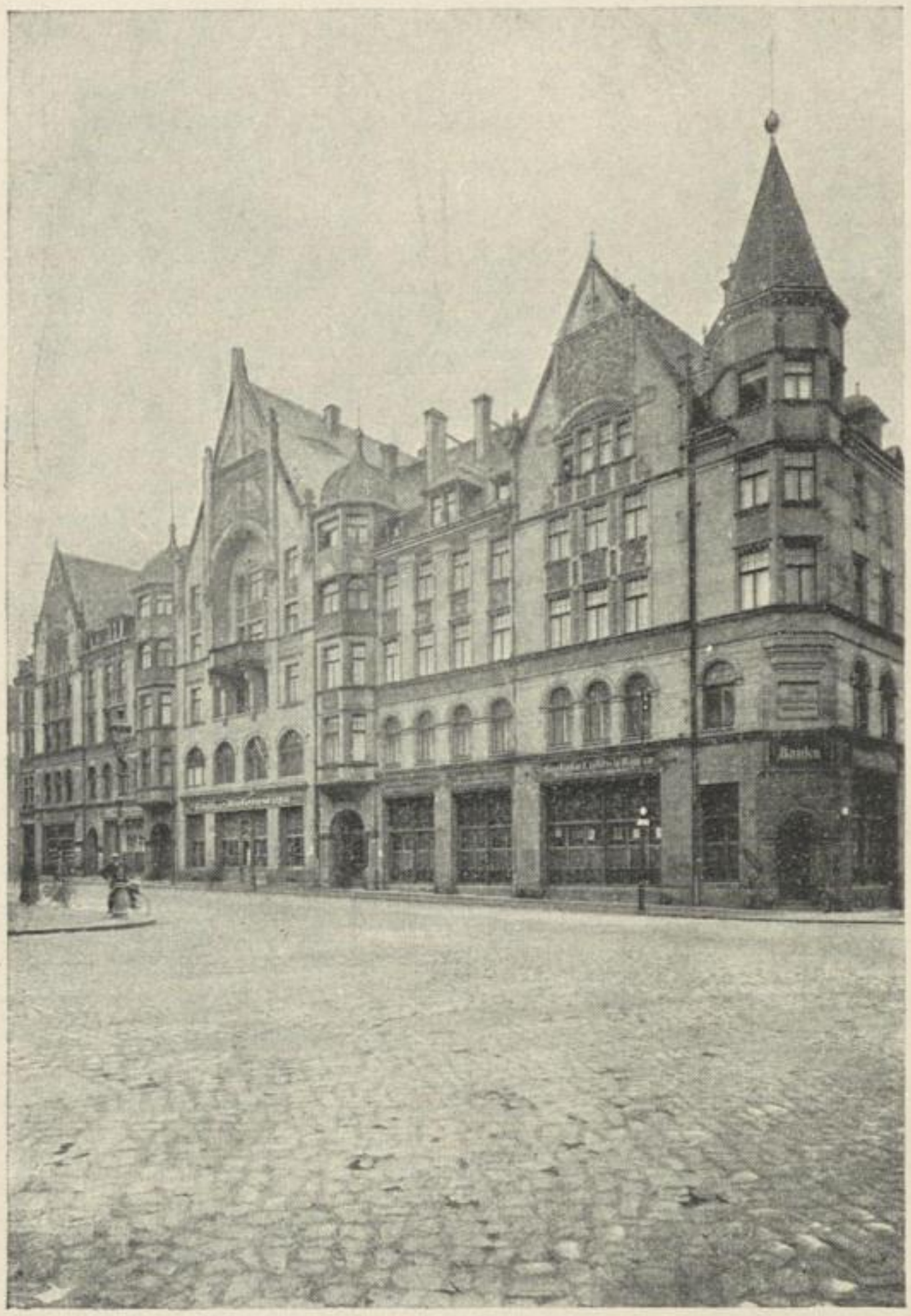

Serbski dom w Budyšinje

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/6
Serbski institut Sorbisches Institut

SŁOWJANSKE ROZHLADY
Č. 7. RJADUJE WŁODŹ. ZMEŠKAL 1932

Józef Páta

Z KULTURNEHO ŽIWJENJA ŁUŽISKICH SERBOW PO SWĚTOWEJ WÓJNJE

Serbske wudaće

Ze 44 wobrazami

Panu
prof. O. Wiccazovi
v přátelské oddanosti
Praha 15/6. 32 Jos. Páta

W BUDYŠINJE 1932
Koło serbskich spisowaćelow

Serbske centralna knihownja w Budyšinje
WK 8° 404

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/7 Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/8
Serbski Sorbisches institut Institut

Swětłemu wopomnjeću

lubeho přećela, swěrneho a njesebičneho
kulturneho dźěłaćerja serbskeho,

prof. Jana Bryla,

kiž je mje prěni za Serbstwo zahorił,
poswjećuju.

Józef Páta.

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/9
Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/10
Serbski institut Sorbisches Institut

PŘEDSŁOWO.

Přitomna knižka je serbske předźěłane a dopjelnjene wudaće mojeje monografije »*Z kulturního života lužických Srbů po světové válce*«, kotruž sym napisał do bratisławskeje rewuje »Bratislava« w l. 1929. Tuta monografija wuńdźe też we wosebitem woćišću w Prazy 1929 a je hižo rozpředata. Dokelž podawaše nowe powěsće wo dźensnišim narodnem a kulturnem žiwjenju łužiskich Serbow po swětowem přewróće a měješe wuznam też za šěršu europsku zjawnosć, dopjelnich ju z wosebitym naćiskom serbskich stawiznow a z někotrymi podawkami do l. 1930; tak přihotowane dźěło přewjedźe *Jan Skala* do němskeje rěče z napisom: »*Aus dem kulturellen Leben der Lausitzer Serben nach dem Weltkriege*«. Tuto wuńdźe w Budyšinje w l. 1930 a namaka mjez němskimi čitarjemi dosć zajima a připóznaća. Wudebich jo z mnohimi wobrazkami serbskich spisowaćelow a wumjełcow. J. Skala přełoži moje dźěło swědomiće, z wosebitym předsłowom k němskim čitarjam a z někotrymi samsnymi přispomnjenjemi.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/11 Serbski institut Sorbisches Institut

Skónčnje podawam swoje dźěło też serbskim čitarjam z nadźiju, zo wubudźi zajim wšudźom, hdźež je hišće žiwy serbski duch, a zo posylni serbske narodne wědomjo, serbsku narodnu kulturu. Dźakuju so wutrobnje serbskimaj přełožowarjomaj mojeho čěskeho dźěła z l. 1929, kk. *Česławej Lěscy* a *Pawołej Wićazej*, wosebje pak knj. *Wjacsławej Serbej-Chejničanskemu*, kotryž kedźbliwje přečita serbski přełožk, porjedźi jón a čitaše ze mnu też korekturu cyłeho serbskeho wudaća, kotrehož dopjelnjenki, kaž też nowe podawki hač do l. 1932 runje serbscy sam napisach. Wuprajam při tom też wutrobny dźak kk. *B. Šwjeli* a *O. Wićazej* za někotre drobne pokiwy.

Prošu wšěch dobrych Serbow, zo bychu moju knižku přijali ze samsnej lubosću, z kajkejž bě napisana. Poručam ju wosebje młodym Serbam a Serbowkam jako nastork k dalšej narodnej, literarnej, wědomostnej a wumjełskej dźěławosći w našich Serbach.

W słowjanskej Prazy jutry 1932.

Józef Páta.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/12 Serbski institut Sorbisches Institut

Serbske kulturne žiwjenje do swětoweho přewróta.

Kulturne žiwjenje łužiskich Serbow hač do swětoweje wójny wuwiwaše so tak, kak jenož móžeše so wuwiwać cyłe narodne žiwjenje tohole najmjeńšeho słowjanskeho splaha, roztorženeho w rěči a wěrje, ničeneho w němskim morju z dwojej kwaklu: sakskej a pruskej, z kotrejuž wosebje pruska běše zahubna. A tola běše wěsty, měrny postup widźeć. Tak bórzy, kaž so w času reformacije snadne započatki łužisko-serbskeje literatury zjewichu, zamołwjachu so hižo Serbja k słowjanskej swójbje, štož nam najdokładnišo praji budestečanski farař *Michał Frencel* we swojim zapodaću na ruskeho carja Pětra Wulkeho, kotryž w lěće 1697 po Němskej pućowaše, a přidružowachu so ke kóždemu časowemu hibanju, pytajo w nim srědki k rozjasnjenju swojeho narodneho ducha a narodneho swojoraza. Tak zaběrachu so we woswěćeńskej dobje ze studijom serbskeje zańdźenosće, ze studijom serbskeje rěče a prócowachu so wo wudawanje wotrjadneho a ludoweho časopisa. A z tym hižo dachu cyłej romantiskej, wozrodźenskej generaciji dobry zakład, na kotremž serbscy budźerjo we stajnem zwisku z druhimi Słowjanami z wuspěchom twarjachu: założo-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/13 Serbski institut Sorbisches Institut

wanje towařstwow z Maćicu Serbskej w Budyšinje na čole (1847), zarjadowanje koncertow, dźivadłow a zjawnych narodnych zhromadźiznow, wudawanje časopisow a přiběraca literarna dźěławosć — wšitko běše z dobytkom tohole prócowanja. *J. A. Smoleń* a *Michał Hórnik* běštaj wjednikaj nowočasneho serbskeho narodneho žiwjenja, kotrež basnik *Handrij Zejleń* ze swojim ludowym spěwom přewodźowaše. Młodoserbska generacija v 70-tych lětach zańdźeneho lětstotka, kotruž wjedźeštaj wědomostnik *Arnošt Muka* a basnik *Jakub Ćišinski*, přehlada dźěławosć stareje generacije, da jej móc zahorjeneje młodosće, wjetši rozhlad, a přiwjedźe domjace pismowstwo na runicu bratrowskeho pismowstwa słowjanskeho a na wyšinu swětowu. Tutej generaciji, kotrejž so z Delnjeje Łužicy filolog *Bogumił Šwela* a basnik *Mato Kósyk* přizamknyštaj, poradźi so też w Delnjej Łužicy trochu posylnić narodne žiwjenje, wubudźene ze założenjom Delnjołužiskeho wotrjada Maćicy Serbskeje w Khoćebuzu (1880), a narodne serbske žiwjenje docyła zawěsćić z wotewrjenjom swojeho samsneho Serbskeho domu w Budyšinje na prozy tohole lětstotka (1904).[1])

Dobyte pozicije dale kruće hajachu sobustawy tuteje generacije, kotrejž na pomoc přińdźe nowa družina, zdźěla wjedźena z duchom Masarykoweho idejoweho realizma.[2]) Na jeje čole běše kritiski publicista a wobdarjeny spisowaćel *Mikławš Andricki*. Njedźiwajcy toho, zo Andricki nahle zemrě (1908) a zo bórzy po nim a přezahe bu wot suroweje khorosće hrabnjeny też Ćišinski (1909), pokazaštaj

---

[1]) Hladaj nadrobnišo: *Józef Páta*, Zawod do studija serbskeho pismowstwa, Budyšin 1929; — Wo započatkach delnjołužiskeje Maćicy, Čas. Mać. Serb. 1931.

[2]) *Włodź. Zmeškal*, T. G. Masaryk a Łužiscy Serbja, Budyšin 1931.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/14 Serbski Sorbisches institut Institut

so nadobo dwaj nastupjerjej Ćišinskeho w *Józefu Nowaku* a w *Janu Skali*, mjez tym zo wubjerne pjero Andrickeho přejimachu *Michał Nawka*, *Fr. Kral=Rachlowc* a *Jurij Deleńk*. A do tutoho na=dźijepołneho wuwića, kotrež z wobdźiwanjom slě=dowachu druzy Słowjenjo, haj samo też cuzy pře=ćeljo Serbow, přińdźe swětowa wójna.

Běše zajimawe wobkedźbować, kak so Serbja w tutom kritiskim času zadźeržachu. W Delnjej Łužicy, wot pruskeje namocy podtłóčenej, začuwachu swětowu wójnu jako smjertne dyrjenje. W Hornjej Łužicy nastupowachu wšitcy wojacy po=słušnje k swojim połkam, nihdźe ani słowčka kri=tiki abo přećiwjenja njebě słyšeć, ale ći, kotřiž zwostachu doma, dźěłachu pilnje dale. Znaty filolog a spisowaćel *Jurij Libš* napominaše samo Delnjo=łužičanow (w »Łužicy«, 1914, str. 14—15), zo nje=bychu so poddawali njepłódnej rezignaciji, zo njeje kónc ze Serbstwom a zo Serbja nochcedźa wote=mrěć, nawopak, zo dyrbja za nich přińć lěpše časy. Njebojazne wustupjenje tohole wótčinca pokaza najlěpje psychologiski rozdźěl mjez duchom Del=njeje a Hornjeje Łužicy. A prof. *Arnošt Muka*, wutrajny Libšowy sobuwojowař wot časow młodo=serbskeho hibanja, dźěłaše pilnje na korekturach swojeho delnjoserbskeho słownika, kotrež z wo=prawnjenej bojosću do dalokeho Pětrohroda sće=leše, doniž přibjerace wójnske njewjedro jemu to dospołnje njeznjemóžni. W tutych ćežkich časach, w kotrychž stari mrějachu doma a młodźi (mjez nimi też J. Deleńk a Fr. Kral=Rachlowc) hinjechu na dalokich bitwišćach, nadeńdźe basnik Józef Nowak w Bezručowych pěsnjach wosud swojeho naroda a w jich duchu napisa krasnu basnisku apoteozu budźićela Arnošta Smolerja, kotruž wo=ćišća w beletristiskej »Łužicy« l. 1916, krótko před

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/15 Serbski Sorbisches institut Institut

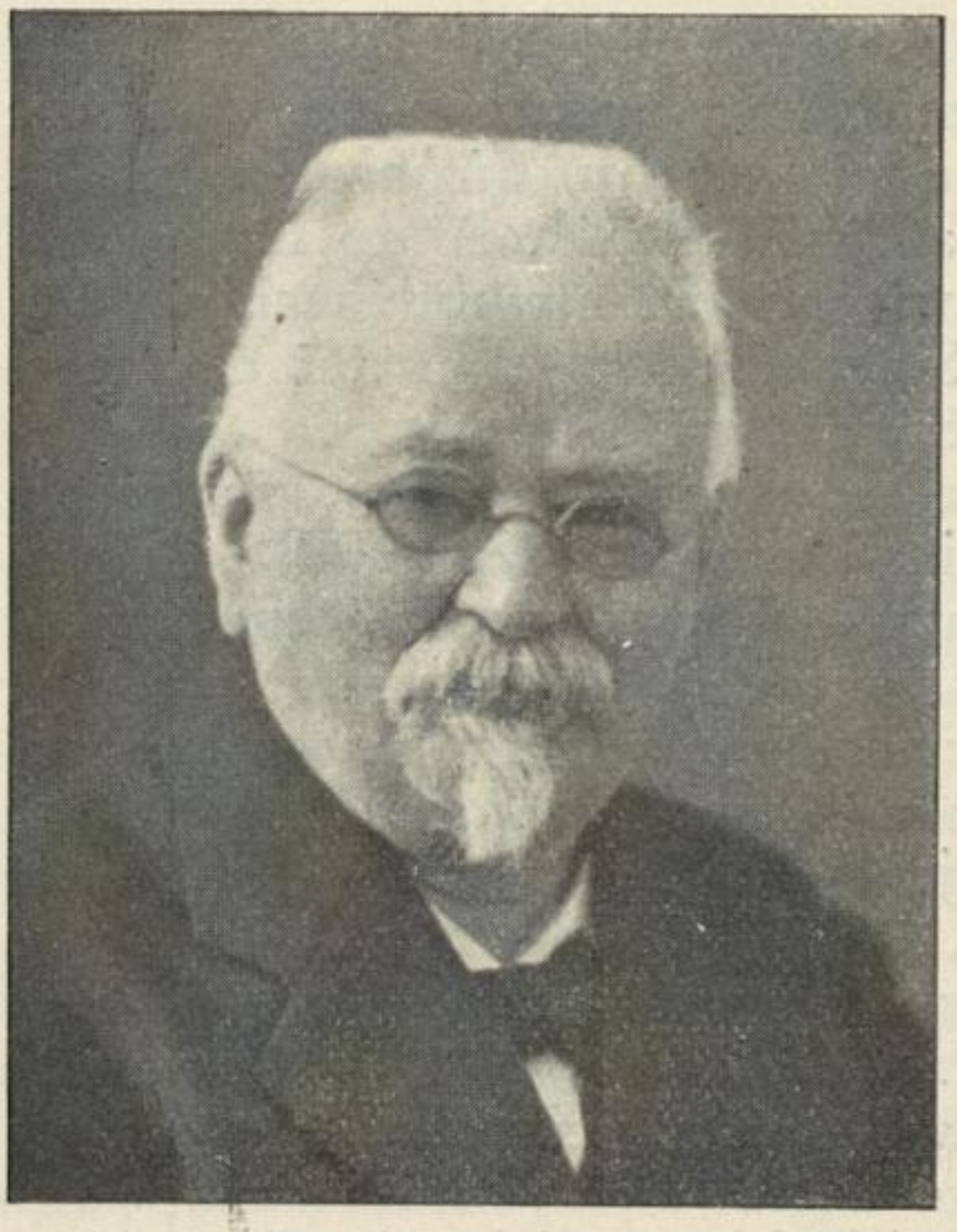

Arnošt Muka

jeje zańdźenjom, chcyjo tola zakhować wěru do lěpšeho přichoda. A Józef Nowak dźěše dale: z mocu genia wožiwi stawizny dawneje, hišće samostatneje Łužicy we hrě »Posledni kral«, kotruž po rukopisu studenća khrobliwje předwjedźechu na prózdninskej skhadźowancy hišće w lěće 1916, wožiwjejo z tym w ludu wopomnjeće serbskeje zańdźenosće a njedźiwajcy struchłeho raza hry zbudźejo nadźije na pohódny wobrot we wuwiću swětowych podawkow. Z widźomnym rozpadom němskeje mocy rosćechu tute nadźije, kotrymž chcyštaj serbskaj zapósłancaj w sakskim sejmje Arnošt Bart a Michał Kokla dać wěste formy we wuprajenju serbskich narodnych žadanjow. Wosebje *Arnošt Bart* kedźbliwje slědowaše běh podawkow kaž doma w Němskej, tak też w słowjan-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/16 Serbski Sorbisches institut Institut

Adolf Černý

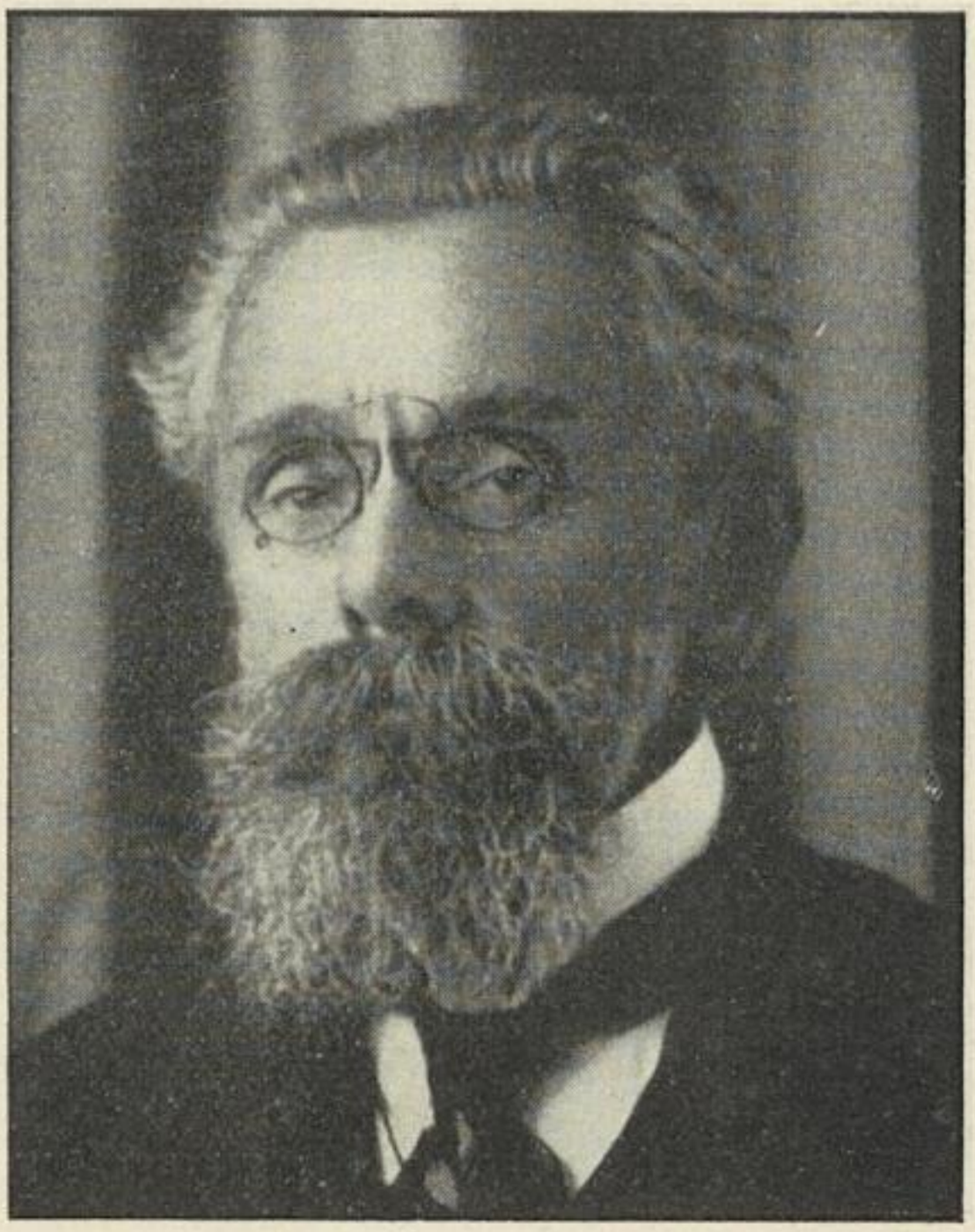

skim a dalšim swěće, a stupi hnydom po přewróće na čoło serbskeho hibanja za samostatnosć.

Dotal njejsu napisane stawizny tutoho jimaceho serbskeho bědźenja, na kotrehož započatku klinči nadźijepołna proklamacija samostatneho serbskeho stata, podarmo wot Barta žadaneho na měrowej konferency w Parizu, a na kotrehož kóncu widźimy ćichu hrozu naroda při Bartowem zajeću a zasudźenju na twjerdźiznu dla krajneje přerady. Wot toho časa Serbja podarmo proša w Barlinje wo wusłyšenje swojich peticijow. Jeničcy w knižcy Bartoweho parizskeho towařša, *J. Bryla=Serbina*, ćišćanej w Budyšinje w lěće 1920 pod napismom: »*Serbske stawizny w zańdźenosći a přitomnosći*«, nadeńdźemy prěni jednory wopis serbskeho hibanja, kajkehož dotal było njeje w serbskich sta=

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/17 Serbski Sorbisches institut Institut

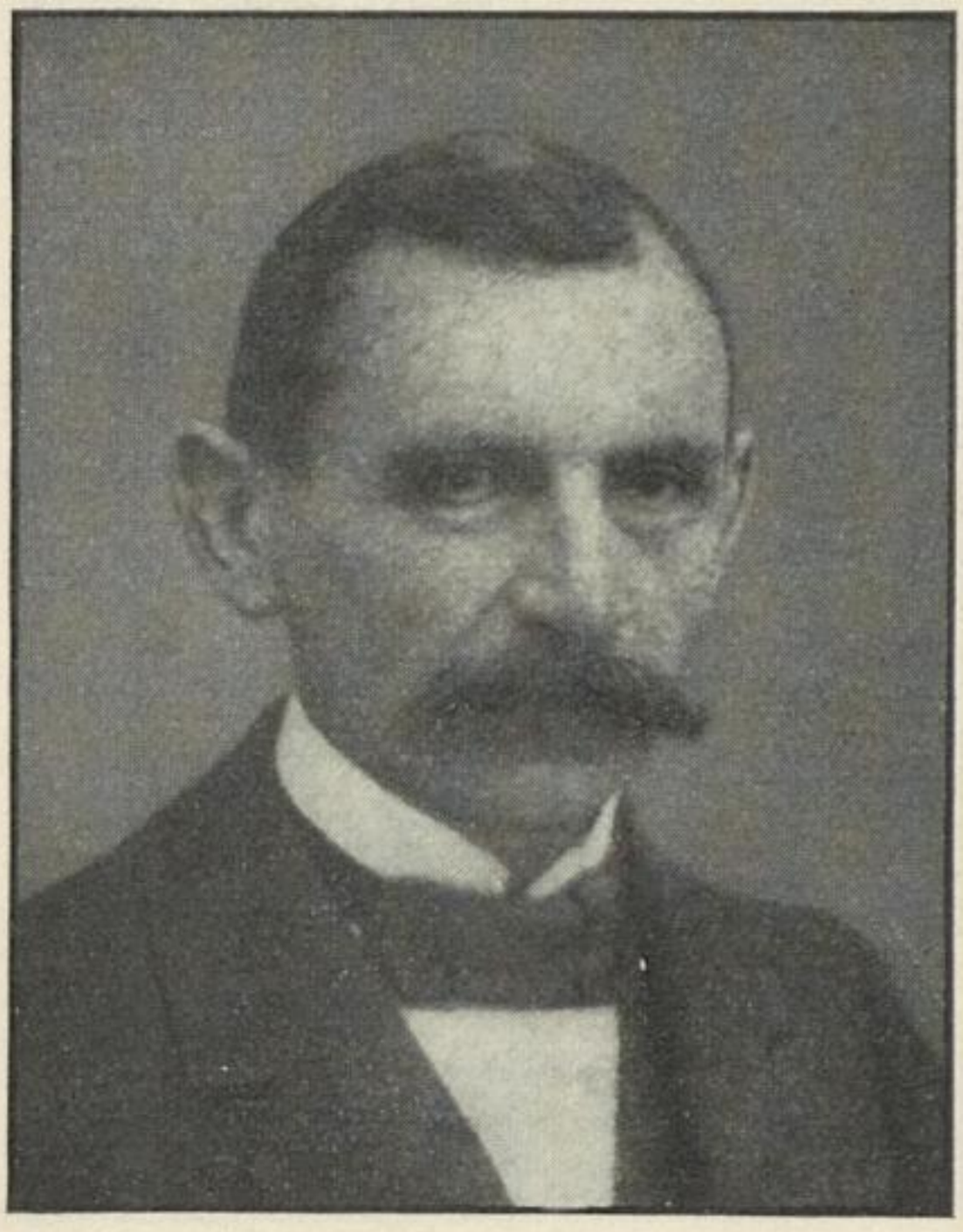

Arnošt Bart

wiznach nowišeje doby. Knižka sama je z dokła=dom hornjołužiskeho optimizma, napřećo kotremuž stoji na druhim polu delnjołužiski pesimizmus we anonymnej brožurcy »*Zur Wendenfrage*« (Neu Welzow 1919) wot B. Šwele, předwidźacy kritiscy jasnje a, bohužel, też prawje kónc serbskeho hibanja za swobodu.[3])

[3]) Hewak su přisłušne podawki zkrótka wopisane w Černeho »Serbskim prašenju« (Lužická otázka, Plzeň 1918), w Pátowej »Łužicy« (Praha 1919), h.=serb. přełožk J. Wićaza 1920, d.=serb. přełožk M. Witkojc 1923, samsneho přednošku »Łužica a mě=rowy kongres« (L. a mírový kongres, Praha 1920) a najno=wišo w Kaprasowem přednošku »Łužica jako mjeńšina« (L. jako menšina, Praha 1927).

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/18 Serbski institut Sorbisches Institut

Serbske pismowstwo po swětowej wójnje.

1. Časopisy a zběrki.

Zdobom z politiskim hibanjom po přewróće dźěše w Łužicy wobnowjenje kulturneho žiwjenja. Předewšěm w pismowstwje. Dokelž serbske pismowstwo měješe wot dawna wućek w domjacych časopisach, je nuzne tež wo nich něšto naspomnić.

Z wotrjadnych časopisow je to *Časopis Maćicy Serbskeje*, kiž wot l. 1847 zjednoćuje wšěch serbskich wědomostnikow a wotrjadnikow. Přinošuje hdys a hdys dokłady krasneho pismowstwa, kotrež wukhadźeja tež we wosebitych woćišćach; poslědni lětnik 85. wuńdźe l. 1932 pod red. *A. Muki*, kotryž přikładnje wjedźe Časopis hižo wot l. 1894.

Jeničcy krasnemu pismowstwu je wěnowany měsačnik »*Łužica*«, kiž wot l. 1882 zjednoćuje wšěch serbskich spisowaćelow wot łužiskich hór hač do ćmowych Błótow. »*Łužica*« njemóžeše so zdźeržeć we ćežkich wójnskich lětach a dyrbješe w lěće 1916 přestać wukhadźeć. Po přewróće wobnowi ju A. Muka zhromadnje z J. Libšom z hesłom: K rozwiwanju serbskeho pismowstwa. W l. 1922–25 wukhadźeše Łužica jako štwórćlětnik pod wjedźenjom *Józ. Nowaka, J. Wjele, A. Muki* a *J. Bryla.*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/19 Serbski Sorbisches institut Institut

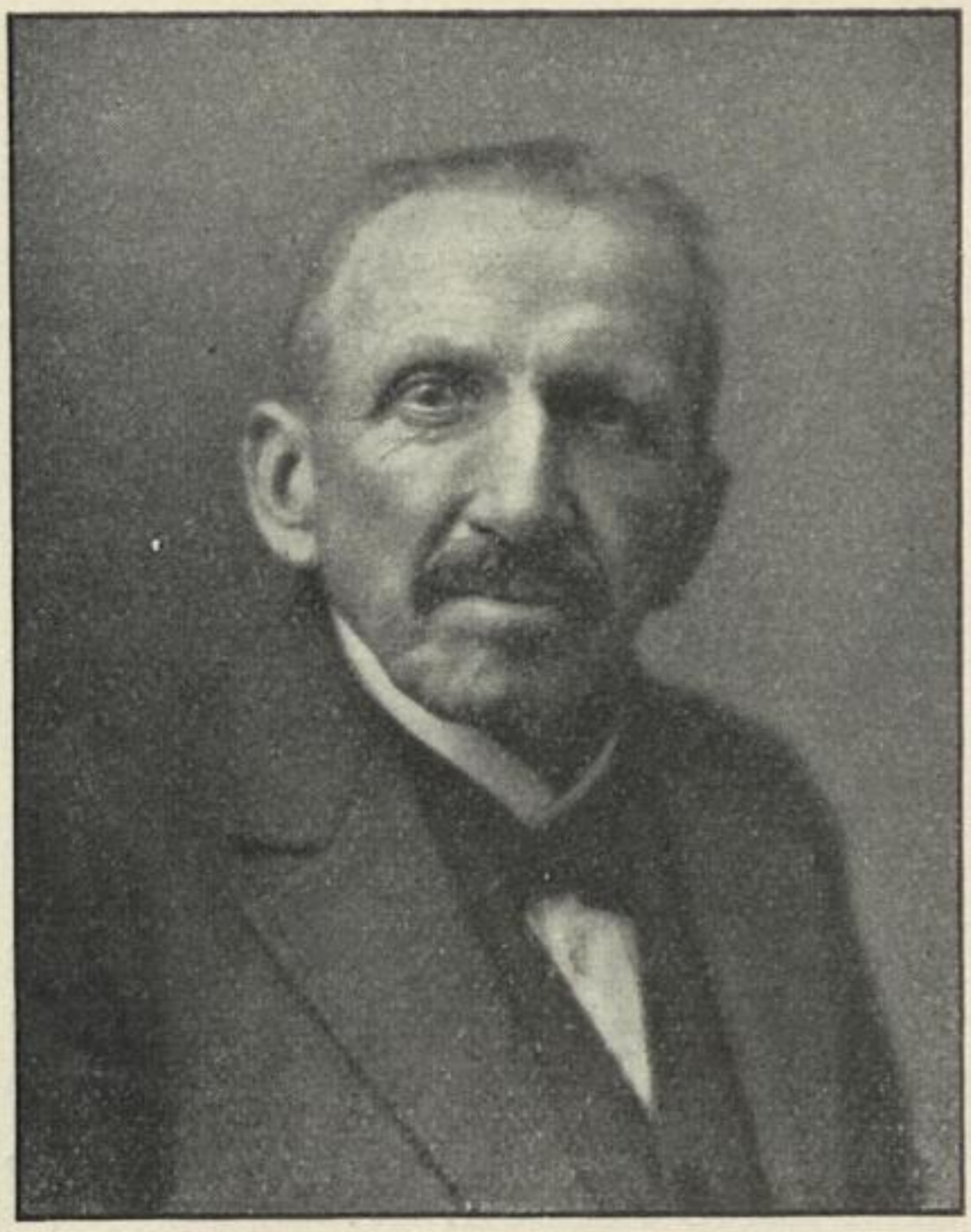

Marko Smoleŕ

Wot lěta 1926 wjedźe ju (zaso jako měsačnik) z pomocu *J. Symanka* powołany redaktor, literarny a kulturny historik, spisowaćel *Ota Wićaz*. »Łužica« podawa runočasnje dobry přehlad serbskeho pismowstwa a wěnuje dosć města serbskej literarnej a kulturnej historiji, kaž tež domowědźe w dźensnišim zmysle. Hač dotal (1932) je wušło 46 lětnikow. W l. 1926—28 wukhadźeše při Łužicy wosebita přiłoha »*Škowrončk ze serbskich honow*«, kotruž je założił a wjedł znaty serbski komponista *Bjarnat Krawc*. Tuta dobra hudźbna přiłoha dyrbješe zańć, dokelž njeměješe dosć pjenježnych srědkow.

Z hornjoserbskich nowinow najstarše su *Serbske Nowiny*, kiž wot l. 1842 wob tydźeń rěčachu wo žiwjenju serbskeho ludu. Wot započatka l. 1920

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/20 Serbski Sorbisches institut Institut

Jurij Libš

wukhadźeja we wjetšim formaće a z powjetšenym wobsahom jako dźenik, po móžnosći też z časowymi wobrazkami. W redakciji Serbskich Nowinow pilnje hač do dźensa dźěła wot smjerće swojeho nana (1884) zasłužbny serbski nowinař *Marko Smoleń*. Wo hospodarskich należnosćach hač do njedawna derje pisaše *A. Bart* a literarnu přiłohu (kaž też korektury) zastarowaše *Jan Bryl*. Serbske Nowiny maja też wosebite přiłohy, z kotrymiž derje służa swojim čitarjam. Je to *Serbski Hospodař*, *Serbski Student* a *Serbske Nowiny za dźěći* (wukhadźeja wot l. 1931 město stareho *Raja*, kiž njezamohł wudźeržeć namóc němskich časopisow za dźěći). W l. 1925 założi so wosebita přiłoha »*Sokołske Listy*«, kotrež wot 2. lětnika wukhadźeja jako samostatny měsačnik pod dobrym wjedźenjom *Michała Nawki*.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/21 Serbski institut Sorbisches Institut

Pódla wšonarodneho dźenika »Serbske Nowiny« maja hornjołužiscy katolscy Serbja swój tydźenik, *Katolski Posoł*, wukhadźacy wot l. 1861. Přinošuje nimo nabožneho wobsaha a podawkow z narodneho žiwjenja też pokazki ze serbskeje krasneje literatury. Wot noweho lěta 1932 wobohaći so Kat. Posoł z wosebitej měsačnej přilohu za katolsku młodźinu: *Naša młodosć*. Też hornjołužiscy evangelscy Serbja maja swój nabožinski tydźenik *Pomhaj Bóh*. Pódla njeho wukhadźa měsačnik *Nowy Misiónski Posoł*.

Wšitke tute časopisy wukhadźeja w Budyšinje a su ćišćane we dwěmaj serbskimaj ćišćeńjomaj: Smolerjec a Donnerhakec. Po přewróće za čas woswobodźeńskeho hibanja w lětach 1919—21 wudawaše *J. Skala* w Běłej Wodźe *Serbski Dźenik* z hornjoserbskim a delnjoserbskim tekstom. Z kóncom serbskeho hibanja a też druhich winow dla skónči so žiwjenje tutoho derje wjedźeneho serbskeho časopisa. A tak zańdźe też budyšinske Brylowe *Serbske Słowo*, w samsnem času wudawane z hornjoserbskim a němskim tekstom.

Delnjoserbske časopismowstwo ma dźensa jenički tydźenik — *Serbski Casnik*, wjedźeny wot *Bj. Rochi* a *M. Witkojc*. Wukhadźa hižo wot l. 1849 a bu po krótkej wójnskej přestawcy wobnowjeny wot *Bog. Šwele* w l. 1916; wot l. 1923 bu kedźbliwje wjedźeny hač do l. 1931 jenož wot M. Witkojc. Ćišći so tohorunja w Budyšinje (we Smolerjec knihićišćerni) a zasłuži najwjetšeho rozšěrjenja.

Serbske samostatne knižki wukhadźachu husto jako wosebite (dopjelnjene) woćišće ze serbskich časopisow. Tak z Časopisa Maćicy Serbskeje, Łužicy a Serbskich Nowinow nastawachu jenotliwe zešiwki dweju najstaršeju serbskeju zběrkow (knihownjow), wjedźeneju wot *A. Muki:*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/22 Serbski institut Sorbisches Institut

Serbska dźiwadłowna zběrka, założena hromadźe z basnikom J. Ćišinskim 1879 a po přewróće pomjenowana na *Prěnju serbsku dźiwadłowu zběrku*, a *Serbska ludowa knihownja*, założena w l. 1901.

Z wosebitych woćišćow z Katolskeho Posoła nasta w l. 1914 Deleńkowa *Serbska Knihownja*, po přewróće tohorunja wobnowjena. Ze zhromadnym prócowanjom serbskich a českich spisowaćelow bu wobnowjene w lěće 1921 bywše *Koło serbskich spisowaćelow* w Budyšinje (z wotnóžku w Prazy), kotrež započa pod wjednistwom *Włodź. Zmeškala* wudawać dwě wuznamnej knihowni: *Dom a swět* (wot lěta 1921) wosebje za originalne dźěła domjacych autorow a za dobre přełožki ze słowjanskich a swětowych literaturow, a *Słowjanske Rozhlady* (wot lěta 1923) za wotrjadnje popularne knihi wo słowjanskim (też serbskim) swěće a ze słowjanskeho swěta. Z tym bě so dopjelniła dawna žadosć domjacych spisowaćelow, kotrychž dźěła zwjetša zapadnychu w časopisach, doniž njenamakachu někajkeho nadobneho mecenata abo doniž jich njewoćišća Muka we swojimaj knihownjomaj abo doniž njewuńdźechu w »*Serbskej knihowni*« Deleńkowej. Tute knihownje buchu po přewróće rozmnožene ze *Serbskej dźiwadłowej zběrku* Domowiny (wot lěta 1922), lěto pozdźišo ze zběrku *Lutkoweho (Klankoweho) dźiwadła*, a ze zběrku *Hodownych hrow za dźěći*. Sokołska myslička přinjese też pospyt wo wudawanje wosebiteju sokołskeju zběrkow: *Sokołska knihownja* (1927) a *Sokołska dźiwadłowa zběrka* (1930). Wosebje pak zwjesełace je wudawanje dweju ważneju delnjołužiskeju knihownjow: *Serbska knigłowńa* pod wjedź. *B. Šwele* wot lěta 1921 a zběrka delnjoserbskich dźiwadłowych hrow *Dołojcnoserbske źiwadłowne*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/23 Serbski Sorbisches institut Institut

Jan Skála

gry, wuḍawana wot l. 1922 wot A. Muki. Wuznamne je też wudawanje protykow: evangelskeho *Předźenaka* (red. *O. Wićaz*), katolskeho *Krajana* (*J. Cyž-Hajničanski*) a delnjoserb. *Pratyje* (*B. Šwela*), kotrež derje skutkuja na polu narodneje kultury.

Přiběrace narodne wědomjo mjez inteligencu a žadosć za čitanjom w maćerńej rěči we zwisku z hibanjom za swobodu zawěsćištej tutym wšěm knihownjam dosahacu ličbu čitarjow, kotrychž rjady drje so po času trochu zrědčichu, ale wulki dźěl zwosta swěrny. Ani powšitkowna knižna kriza jim njezeškodźi, štož je jasne znamjo, zo literatura twori krute jadro dźensnišeho kulturneho žiwjenja we Łužicy. Zamołwichu so stari spisowaćeljo a wurosćechu spisowaćeljo nowi.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/24 Serbski Sorbisches institut Institut

Józef Nowak

2. Serbske basnistwo.

Z wjednikom noweje basniskeje doby w Łužicy bu *Józef Nowak*, kotryž we swojich hrónčkach wołaše lud do boja za swobodu, rjadowaše jón do přezjeneho šika, kotryž měješe złamać puta wotročstwa a dać zmahować khorhoji swobody. Tak we wuraznej basni »*Postańće Serbja!*« wołaše:

Dźeń swobody swita,
Dźeń zrałeho žita.

Za kosu, bratřa, za brónju hrabće,
Posyc swobody kłosy,
zrosćene z włóžneje rosy,
z wašeje krwě a wašeho potu!

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/25 Serbski institut Sorbisches Institut

Złamajće kwakle, rozbijće puta,
zadajće namóc was šwikacoh' pruta!
Ćisńće tyranow do helskeho kuta!
Zničće znamjenja roboty,
Sćěhujće khorhoj swobody!

Lisćiny wotročstwa spalće,
Ćišinskoh' zmužitoh' khwalće,
Spěwarja swobody serbskeje,
Škitarja Łužicy herbskeje!

Postańće, Serbja, do boja z spěchom,
Wotpłaćće křiwdy wam činjene z hrěchom!

Młody basnik, rodźeny we Wotrowje w Hornjej Łužicy (1895), kotryž dokóńčowaše studije w Prazy we pohnutej dobje před přewrótom, a derje wědźeše wo wutrobnem wobkedźbowanju Čechow w serbskim boju, wopisa we swojej hymniskej basni »*Złota Praha*« też češki wuznam w stawiznach Łužicy. Złota słowjanska Praha je za njeho swěćace słóńčko, kotrež stajnje wohrěwaše a zakitowaše serbski narod, je za njeho žórło, z kotrehož kužoleše w kóždem času pomoc a tróšt serbskemu ludej, je jemu z krutym brjohom, při kotremž wukhowa so serbski čołmik w najwjetšej nuzy... A basnik skóńčnje apostrofuje Prahu ze sćěhowacymi słowami:

Město ty sławy a słowjanskoh' ducha a čuća!
Wuč pelikanow nas lubosć a wopornosć swjatu!
Pomhaj nam kamjenje powaleć z ćernjojtoh' puća!
Wubudźej, spinaj Łužicow nadźiju spjatu!

Češki lawje, o zaruj, zbudź spjacych ze sonow,
Zo so zatřasu wěže budyšske z mocu,
Wotući drěmacy byk zas khoćeb'skich honow!
K swobodźe zběhnje so Łužica z ćěkacej nocu.

*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/26 Serbski institut Sorbisches Institut

Swobody znamjenja na murjach budyšskich wěja,
Khorhowje serbske w Khoćeb'zu zmahuja z juskom,
Swobody pěsnje wokoło Lubina spěja — — —
Złamane kwakle Šprjewja wotnoša z kluskom.

Bohužel, njemóžeše češki law dopjelnić basnikowe přeće, a najzrudniše pak běše, zo jeho krasny són wo swobodnej Łužicy wosta też jenož z basniskim sonom. Ale ze žadosću po swobodźe běchu napjelnjene wšitke jeho tehdyše basnje, kotrež basnik zhromadźi w Budyšinje we lěće 1919 do swojeje prěnjeje knižneje zběrki pod přihódnym napisom »*Z duchom swobody*«. Čitamy tu nic jenož hrimotace słowa wołanja do boja, ale zdobom też basnisku historiju tysaclětneho serbskeho ćerpjenja (w basni »*W bohej Łužicy*« a w cyklu »*W putach běd*y«), dale čitamy też pohonjace přikłady w cyklu »*Rjekowje*«, hdźež pódla našeju wótčincow J. A. Smolerja a M. Hórnika steji też češki »*Pětr Bjezruč*«, idejowy wjednik a towařš basnikowy, ke kotremuž so wobroća Nowak z tutymi słowami:

Słyšach we Łužicy twojich horow hnujacy płač,
Twojich skalnych hobrow dušinu zrudźbu,
Słyšach bolosće, hidy a nuzy hudźbu,
Kotruž ći we kraju spłodźił twój surowy drač.
Słyšach twój płač:
Wo tysacach zněmčenych,
Wo tysacach spólšćenych,
Sto tysacach zněmčenych.

Też my běchmy tysacow tysacy,
Też my dźesać tysacow tysacy. —
Dźesać pak tysacam zawdachu z jědom,
Sto pak nam tysacow morichu z přeradu,
Tysac nam tysacow rubichu z mjedom. —

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/27 Serbski institut Sorbisches Institut

Pawoł Krječmar

Njezby nas tysac tysacow.
Sto tysacow ličimy hišće wokoło Budyšina,
A wósomdźesać tysacow zby wokoł' Khoćebuza.

*

Pětrje Bjezručo, zrodźeny ze skalnej' wutroby,
Spłodźeny z mužskeje mocy a žónskeje bole,
Też nam so do kraja njepřećel z namocu předoby,
Krew su piłe też naše hory a hole.
Naju narodow dóńt je kowany z kowom
Samsnym, dołho smój stałoj před zahubnym rowom.

*

We wulkim jězoru płuwa čerwjena krew,
Jasna kaž mak.
Njewinowata to čista a błyšćata krew. —
Cuzych to dźak!

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/28 Serbski Sorbisches institut Institut

Jan Lajnert

Krew ta je točena z křudami pukow,
Z mocy mozlojtych burowskich rukow,
Z česće knježniskich ćełow,
Z khrobłosće wótčinskich dźełow.

Rozlata z njeprawdu krew, ach, sy=li 'šće žiwa,
Njejsy=li na honach serbowskich dospołnje zhniła,
Zahuḃ a znič nětko tu ješćeŕsku drapu,
Kotraž je móc našu narodnu žadostnje piła!

Józef Nowak skónči swoju knižku z přełožkom wutrobneho basniskeho wuznaća »*Łužicy*« wot *Ant. Klášterskeho* a znateje *Preradovićoweje* basnje »*Zora puca*«. Wobě basni derje harmonowaštej, kaž z duchom basnikowym, tak tež z tehdyšimi poměrami.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/29 Serbski Sorbisches institut Institut

Z cyłym swojim duchom a wašnjom je Nowak z njeposrědnym pokračowarjom Ćišinskeho, wot kotrehož přewza horcu wótčinsku notu, jeho wótry běh mysličkow a prědarski pathos, zminy pak so nadměrneho subjektivizma prěnjeho serbskeho mištra poezije. Swoje hrónčka njeboješe so Nowak rozputać do spadnych wubuchow rozhorjeneje wutroby a w dramatiskich pospytach wostaji je docyła bjez nazynka. Z tym dostawaju jeho słowa móžnosć połneho wuraza a skutkuja přeswědčacy też tam, hdźež nadměrny pathos hrozy z nadutosću a brinči z nješkódnymi dźiwadłowymi brónjemi. Nowak je basnik nacionalny. Jenož druhdy tu a tam zaklinči pola njeho truna socialna, hewak je dospołnje zanurjeny do historiskich wosudow swojeho naroda, kotryž by tak rad swobodny widźał. W tutom duchu składaše swojeho »*Poslednjeho krala*« w ćežkich wójnskich dobach (1916), kotrehož je za ćišć khětro předźěłał (Budyšin 1921) a w přezjenosći z dobu — wšitke nadźije na kajkežkuli wolóženje w Němskej běchu so hižo minyłe — zaspěwa też prolog hry. Z nasylnej rewoluciju, ani ze zběžkarskimi brónjemi sebi Serbja swobody njedobudźa, ale »z mječom ducha, z mječom dźěła a skutka . . .« Njedźiwajcy toho wostaji basnik rewolučny raz hrě »*Swobody njewjesta*«, kotraž bu napisana a předwjedźena za čas najwjetšeho woswobodźeńskeho hibanja w lěće 1919, ćišćana pak hakle w lěće 1922. Nowakowy wobraz samostatnych Serbow něhdy w X. lětstotku, kotřiž pod wjednistwom khrobłeje knježny Wity swobodu sebi zakhowachu přećiwo němskim podtłóčowarjam, skutkowaše wěsće mócnje na wulku syłu přihladowarjow studentskeho předstajenja we času, hdyž so po cyłych Serbach na ludowych zhromadźiznach podpisowachu próztwy na měrowu konferencu za swobodnu Łužicu.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/30 Serbski institut Sorbisches Institut

Po dołhim mjelčenju, wupjelnjenem jenož z jednorymi přileżnostnymi basnjemi, zamołwi so Nowak hakle w lěće 1928 z wótčinskej hru »*Lubin a Sprewja*«, napisanej za wšotowarstwowski zlět w Budestecach. Tuta swjedźeńska hra, pokazowaca za wašnjom antiskich hrow — we swobodnej přirodźe a we khórowych spěwach — ćežki wosud podtłóčeneho luda, kotryž namołwja k wutrajnemu dźěłu za lěpši přichod, je runje tak kaž wobě naspomnjenej hrě wjacy episka hač dramatiska.

Starši Nowakowy towarš, Njebjelčan *Jan Skala* (rodź. 1889), kotryž so zjewi na serbskim Parnasu też po smjerći Ćišinskeho, naćahny drje też truny wótčinske, tola zjednoćowaše je z notu socialnej a narodno-wukubłańskej, a nad to z dowěrnej notu lubosćinskej, kajkaž njezaklinča we Łužicy wot časow přezahe zemrěteho Michała Bjedricha-Wjeleměra a kotraž jenož cunje klinčeše w Ćišinskeho zběrcy »Přiroda a wutroba«, wužórlenej we času lubosćinskeho zahorjenja basnika — dwórskeho prědarja w Drježdźanach k dwórskej spěwarcy, Pražancy Tereziji Sákowej. Basnje wot lěta 1910 we wšelakich serbskich časopisach woćišćane a někotre nowe zhromadźi Skala do knižki »*Srjódki*« (Budyšin 1920).

Basnik Skala ze swojim duchom a hrónčkom so tohorunja přiznawa k Ćišinskemu. Pódla započinarskich pospytow čitamy w jeho zběrcy cyły rjad bjezposrědnych, skutkowacych basnjow, při kotrychž wodawamy basnikej njeleposć při nałožowanju ródneho jazyka, kotryž drje jara mało we cuzej němskej srjedźiznje wužiwać móžeše. Pódla přileżnostnych basnjow, wěnowanych Fr. Kralej-Rachlowcej, A. Bartej a prezidentej Masarykej, čitamy tu prošacy wukřik wo pomoc k »*Južno-*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/31 Serbski Sorbisches institut Institut

Marjana
Domaškojc

słowjanam«, kotryž w knižcy wosta njewobkedźbowany, tola pak zbudźi wulku kedźbnosć a zdobom mjerzanje mjez Němcami, jako zaklinča w lěće 1927 na sławnem wječoru w auli běłohrodskeje uniwerzity. Dale čitamy tu Skalowy postrow k założenju serbskeho Sokoła w lěće 1920, k tomu něšto hrónčkow z wótrej tendencu přećiwo liwkim Serbam, přećiwo wotrodźencam a přeradnikam, a na kóncu knižki nadeńdźemy hišće kwěćel intimnych basnjow, w kotrychž je basnik doma.

Basniska wšelakosć prěnjeje Skaloweje zběrki nasta zawěsće z toho, zo bě basnik do njeje zarjadował bjez kajkehožkuliž jednotneho a kritiskeho idejoweho hladanišća wšitke swoje starše, kaž tež najnowše basnje, dopokazy pytanja pućow, kotrymž skónčnje přizamkny přełožki *Sládkovičoweje*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/32 Serbski Sorbisches institut Institut

Mina Witkojc

»Swobody«, *Vrchlickeho* »Pěsnje« a *Babánkoweje* dundakowskeje pěsničkі »Du, njewěm hdźe . . .« Wšě tři přełožki derje přistejachu k njeměrnemu duchej Skalowemu, k jeho lubosći k pěsni, a zdobom też k runočasnym podawiznam w Łužicy.

Basnik Skala namaka sam sebje w intimnej eroticy, kotruž wuspěwa w jednotnje zhłosowanej knižcy hrónčkow »*Škrě*« (Budyšin 1923), nastatej »z lubosće khwilow«, z lubosće k maćeri a lubcy. Wumjełscy krasna je zawodna baseń »Mojej maćeri«, w kotrejž je z mocu basniskeje fikcije zwěčnjena basnikowa mać ze swojej wulkej lubosću a starosću, z cyłym wohrěwacym kuzłom swójbneje srjedźizny, ze swojej mjehkej słowjanskej dušu, połnej poezije, kotraž je so też do duše basnikoweje přelała:

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/33 Serbski Sorbisches institut Institut

Sy serbska była žona, maćeŕ dobroćiwa,
a mnoho hóŕkosćow sy we žiwjenju měła,
zo skoro wšo bě bolosćiwa nuza.

Tuž njech ći na puć k wotpočnjenju směwa
so dźowčička, kiž sy ty we mni porodźiła,
dźěl twojej' duše: moja serbska muza.

Tak skónči basnik prolog njewulkeje, spodobnje wuhotowaneje zběrki, kotrejež dalši wobsah je wulki spěw lubosće:

Što klinči z hłubin duše mi
z mjehkeho złota spěwami
a što mje ćěri do juskanja
ze wšěmi w honach ptačkami?

To klinči mi kaž pišćel spěw,
zo sym će, holčo, rady měł,
zo sym će z horcym ertom košił
a po zahonach z Tobu jěł!

Lubosć zaja basnika k lubowanej knježničcy, za kotrejž zdychuje a žadosći, na nju w cuzbje spomina. Njeje to cuzbnica, ně, ale luba a nježna Serbowka, na kotruž styskniwje spomina:

Sym zaso sam ... Ta hodźinka so miny,
hdyž z tobu klečach w zakćěwacej holi,
a ćěkny ptačk, kiž w khójnach zafifoli.
Tak nahle přińdźe mróz ... a lubosć zhiny.

Lubosć, to je najwjetše zbožo a dar žiwjenja:

Hdyž wšoho maš dosć,
Wjesela, horja a bědy,
Měra a pokoja njeznaješ wodnjo a w nocy
A lědy

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/34 Serbski institut Sorbisches Institut

Wutroby hłosy ći zahraja spěw:

Wottřas wšu hrózbu a hněw!
Khwataj na lubosće swjećene hona,
Hdźež twoja muza će čaka.
Hdyž twoja wutroba płaka:
Na swěće něhdźe je žiwa ta žona,
Kiž by ći wotrěła hněw
Z wočow
A zahrała spěw
Lubosće čisteje, słódkej' a rjanej' kaž něhdy,
Hdyž žiwjenje prózdne bě
Horja a hněwa a bědy . . .

Skalu, wot powołanja nowinarja, přiwjedźe serbske politiske hibanje po přewróće do Budyšina, hdźež so prócowaše ze swojim wótrym pjerom pomhać serbskej wěcy. Nimo toho pokazowaše w programowych rozważowanjach *»Wo serbskich prašenjach«* (1922) směrnicy a organizaciju noweho dźěła w Serbach. Po podarmem prócowanju doma wotsali so do Barlina, hdźež w redakciji mjeńšinoweho časopisa »Kulturwehr« (wot lěta 1925) haji prawa njeněmskich narodnosćow w Němskej a při tom wězo tež prawa Serbow. W lěće 1929 wuda zhromadnje z danskim mjeńšinowym politikom J. Bogenseeom knižku *»Die nationalen Minderheiten im Deutschen Reich und ihre rechtliche Situation«* (Barlin 1929). W dalokej cuzbje, w politiskim boju a w žiwjeńskich starosćach njeje khwile na basnjenje. Lěra je wotpołożena a basnikowym dźěćom do jich hrajkanja klinča jenož němske zynki — —

Za to pak so nadobo nowy basnik z pruskeje hole zamołwi. *Jan Lajnert*, rodźeny w Rakecach (1892), jako wučeŕ w hornjołužiskej holi wutrobnje

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/35 Serbski Sorbisches institut Institut

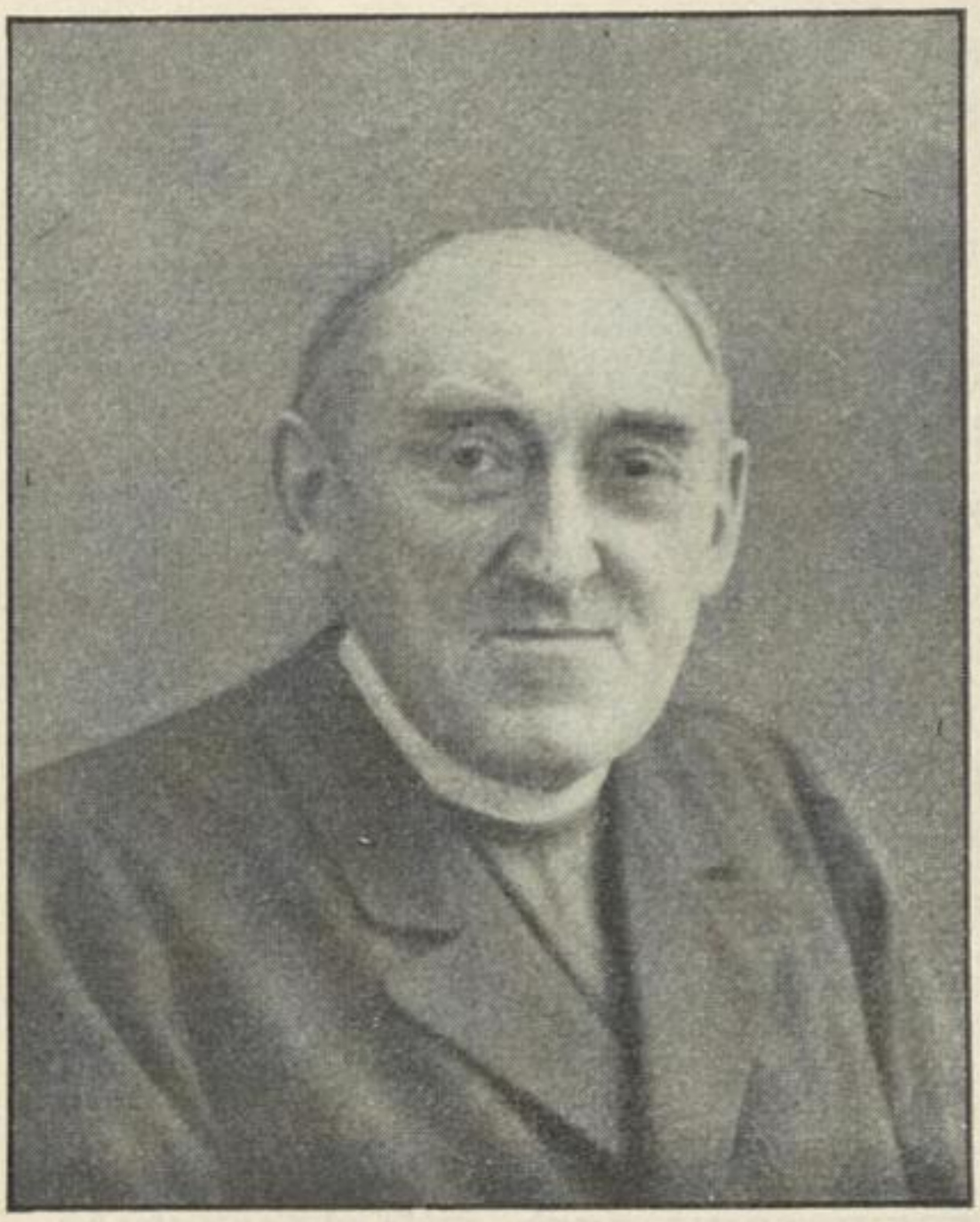

Mikławš Bjedrich-Radlubin

sej zalubowa tutu khudu, zasonjenu stronu, we kotrejž čuješe wjele podobnosće ze swojim samsnym zrudnym žiwjeńskim dóńtom. Khětro pozdźe, hakle po 30 lětach swojeho žiwjenja, započa swoje začišće z holanskeje přirody basniscy rysować, zjednoćujo je z wosudom swojeho naroda a ze swojim samsnym wosudom. Jeho zběrka »*Wyskow sapy — sylzow kapy*« (Budyšin 1928) pokazuje jeho jako wobdarjeneho lyrika, zawodźaceho do literatury nowy słownik njeznatych holanskich słowow a zdobom też nowy słownik słowow wumjełscy tworjenych, maličkostnych pomjeńšeńkow, kotrež druhdy swojoraznje klinča, runje kaž někotre jeho hrónčka. W rjedźe basnjow, kotrež su po tendenčnem wótčinskim prologu »*Našim njepřećelam*« nawite w třoch kwěćelach: *Wótčina*, *Lubosć*, *Wo-*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/36 Serbski institut Sorbisches Institut

Mato Kósyk

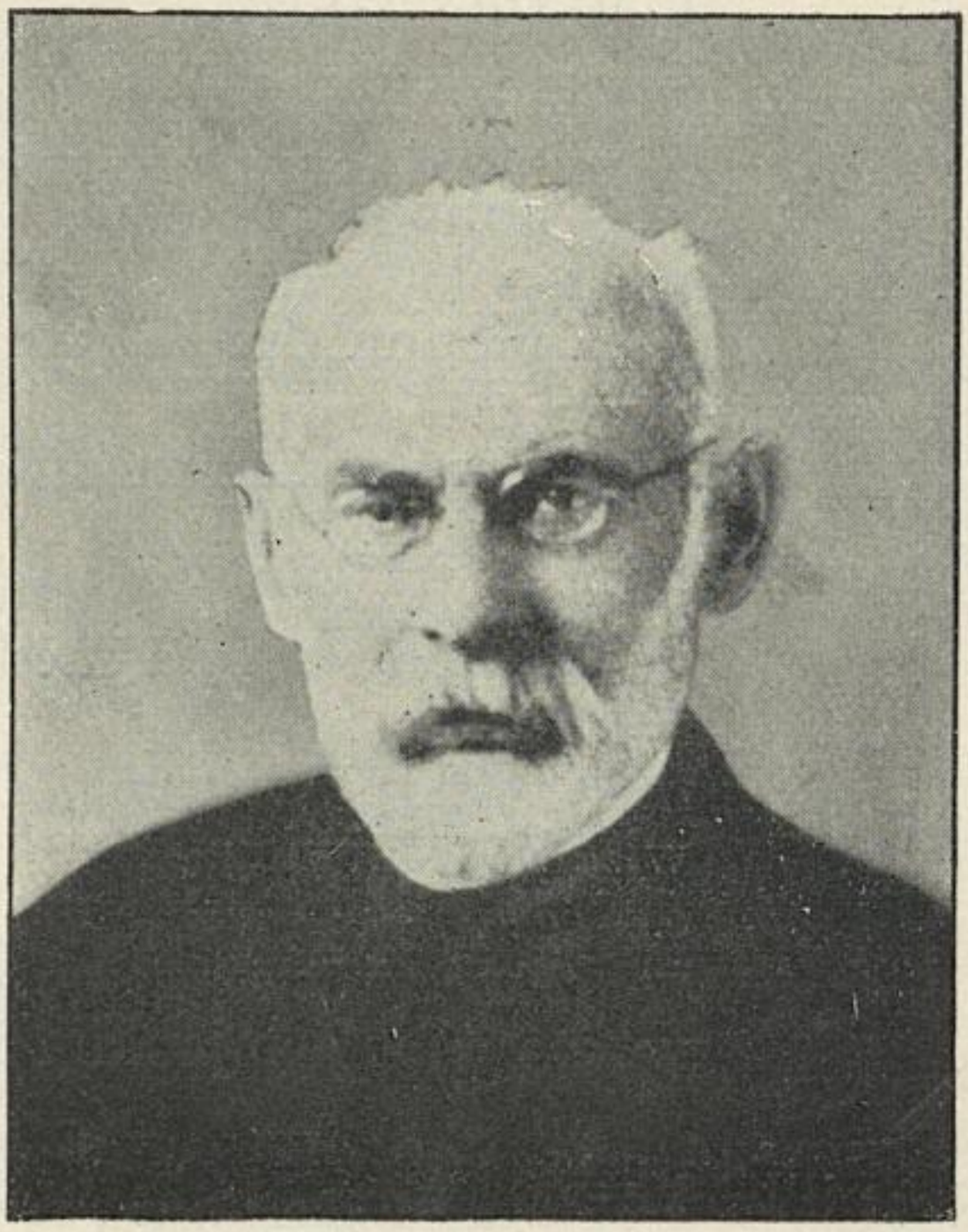

sud, nadeńdźemy basnje, skutkowace z bjezposrědnej wutrobnosću. To je wosebje tam, hdźež rěči hola, jeje duch a přiroda, a tam, hdźež basnik wotkrywa swoje styskniwe nutriny:

Zbóžnosćiwa samotnosć
na słónčnej
bjezkónčnej
różojtej holinje,
wrjosowej płoninje . . .
Złota mi duše domotnosć!

Tak započina basnik swoju khwalbu holanskeho wrjósnišća, hdźež je jeho »domizna . . .«, hdźež »druheho swěta zwony klinča«, hdźež

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/37 Serbski Sorbisches institut Institut

kubołćiki čakaja,
šibałe łakaja;
pisankojte jich pohončki
w sypolinje třepotaja,
w rjapotatej lišawcy šepotaja...
Pod płonom hudźa škowrončki...

A basnik spěwa w zahorjenju:

Srěbam borowicy łučlanu wóń,
njebjesnoh' pokoja mědnu róń.
Piju
móc słónca, Wětrona, Dźiwicy,
wiselnosć žiwicy
do ćěła liju:
w dźiwnomócnej samoće
we wrjósnem mjehkim somoće!

Runje tak hymniska je *»Nóc we wrjosu«* a też někotre spěwy napjelnjene z ludowej tradiciju wo kuzłojtych bytosćach w přirodźe, spěwy, kotrež so z přijomnym melodiskim spadom wuznamjenjeja. W duchu narodnych pěsničkow pléja lubosćinske hrónčka wo najrjeńšej róži, wo mejskej reji, wo žarliwosći, hrónčka, spokojace so často z hołej asonanciju, tak kaž so wužórlichu z basnikoweje wutroby, ćežko zranjeneje. Su tu słowa hórkeho byronskeho žarowanja nad zachodnosću wšoho zeńskeho *(Mój wosud)*, kotrež so bliža hač k zadwělowanju *(We zadwělowanju)* a tola hišće nowa nadźija *(Njezhuď nadźiju)* spokoja a poskića duši měrnu rezignaciju *(Pjeć, wosudo!)*.

Pódla Lajnerta wustupichu někotři młodźi basnjerjo, kotřiž steja hač dotal pod wliwom připóznateje poezije Zejlerjoweje a Ćišinskeho. Je to *Pawoł Wićaz* z Khrósćic (1901) z drobnymi ten-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/38 Serbski institut Sorbisches Institut

denčnymi wótčinskimi hrónčkami a wosebje *Pawoł Krječmaŕ* z Budyšina (1898) z mnohimi basničkami, kaž z wótčinskimi, tak też ze subjektiwnym rozpołoženjom, kotrež woćišćuje we »Łužicy« a w Serbskich Nowinach a z kotrychž nawjaza basniski kwěćel pod mjenom: »*Raj myslow, sonow z łužiskich honow*« (Budyšin 1929). Słódźnje wuhotowanu Krječmarjowu knižku zawjedźe hudźbny składaćel *Bjarnat Krawc* z wutrobnym předsłowom a moleŕ *Měrćin Nowak* wudebi ju z někotrymi wuraznymi drjeworězami.

Swojoraznosć originalneho basnjerja-filosofa a wukubłarja z předwójnskich časow zakhowa sej žortniwy humorista, ironik a satirik wótreho pjera a ryzy serbskeho słowa, wučeŕ *Michał Nawka*, kotryž dokonja basnić runje tak inteligency kaž też ludej (w zběrcy »*Kwasne přednoški wšelakich spisowaćelow*«, Budyšin 1923, »*Kwasne basnje a někotre druhe*« 1929) a wosebje dźěćom (we wubjernem abejceju »*Na wsy — za wsu*«, 1925, a w knižcy »*Dźěćatka hladajće, kajke tu rjanosće*«, 1928; wobě z wobrazkami molerja *M. Nowaka*.)

W Delnjej Łužicy zamołwi so *Mato Kósyk*, to rěka, staruški basnik so hišće přizjewi ze swojeje amerikanskeje farmy z drobnymi tendenčnymi basnjemi, z doběrkom, z kotrymž strowješe swojich krajanow we domiznje. B. Šwela přećišća znowa Kósykowu radźenu episku baseń wo přeradnem Geru (*Pśerada markgrofy Gera*, 1924) jako prěni zwjazk zhromadźenych spisow basnikowych, kotrychž třeći a štwórty zwjazk — mjeńše basnje — Šwela też za ćišć přihotowa. Prěni dźěl »*Pěsńe*« wuńdźe ze zawodnym słowom *B. Šwele* a z někotrymi pjerowymi rysowankami delnjołužiskeho molerja *Fryca Latka* w l. 1929 a druhi dźěl, tohorunja z Latkowymi rysowankami a z přispomnje-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/39 Serbski institut Sorbisches Institut

Jakub
Lorenc=Zaleski

njemi w lěće 1930. Dostawamy tak skónčnje dospołne wudaće basniskeho dźěła Kósykoweho a zdobom móžnosć zwěsćić, što z nětčišich basnjow, wozjewjanych we »Łužicy«, we »Serbskim Casniku« a skónčnje samo w »Časopisu Maćicy Serbskeje« (1927) je woprawdźe nowe. Też *Fryco Rocha*, wot l. 1931 hłowny redaktor Serbskeho Casnika, wróći so k swojej literarnej dźěławosći a piše składnostne hrónčka k lěpšemu ródneje Łužicy.

Ale nowe narodne hibanje zbudźi też w Delnjej Łužicy tworjaceho basniskeho ducha. Je to basnjeńka *Mina Witkojc*, rodźena w Bórkowach (1893), kotraž bu z rěčnicu podtłóčowaneho delnjołužiskeho luda w Pruskej. Z wutrajnej pilnosću běše

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/40 Serbski Sorbisches institut Institut

Marja Kubašec

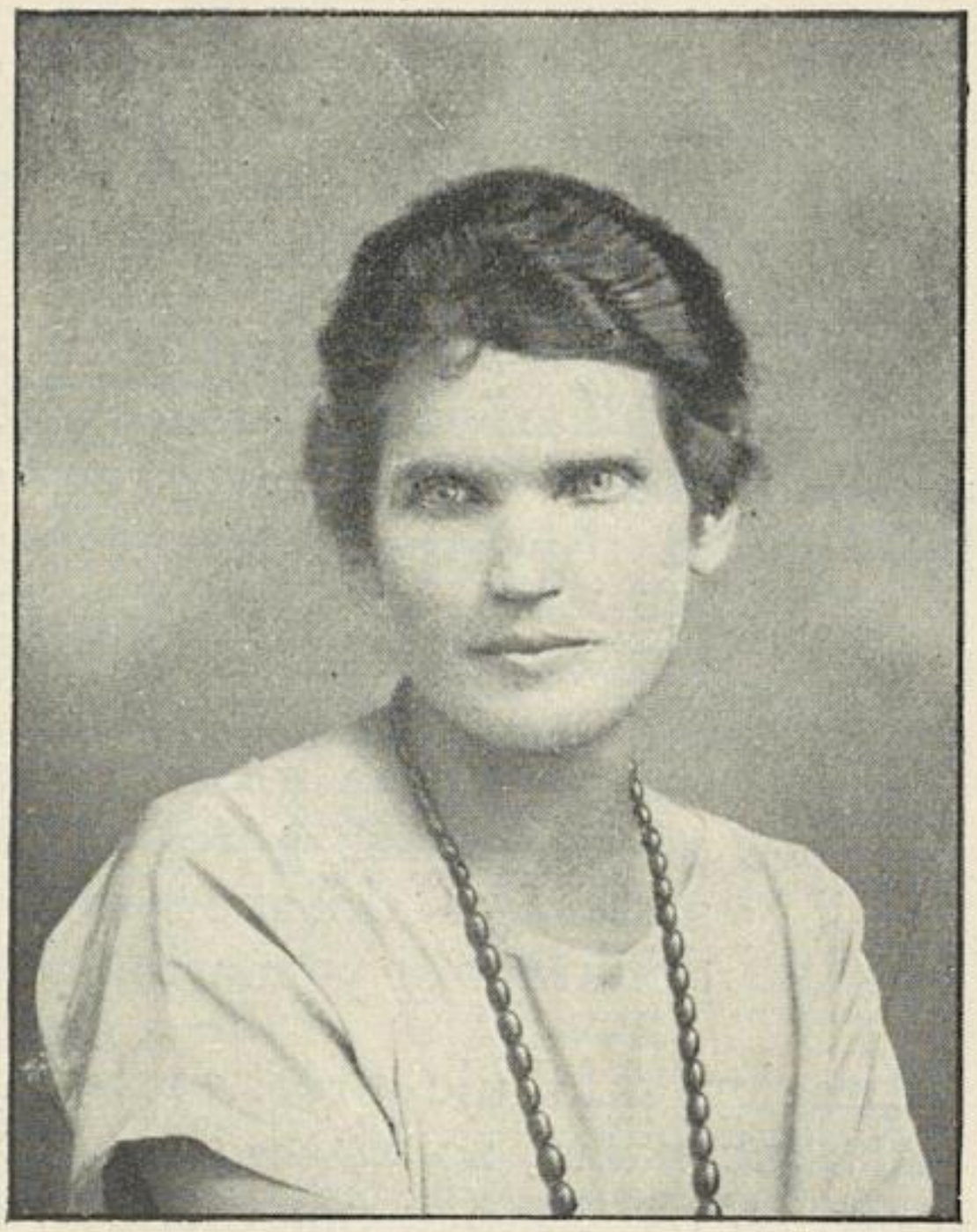

sebi bórzy přiswojiła pobrachowace zdźěłanje, z nětkotrymi pućowanjemi po Češkosłowakskej a Južnosłowjanskej nasrěba so słowjanskeho ducha, spózna žiwjenje swobodnych słowjanskich bratrow a zahori so zdobom ze žadosću za wuswobodźenjom swojeho naroda. Z rozsudnosću přewza redakciju wobnowjeneho »Serbskeho Casnika«, zo by z nim zbudźała narodne wědomjo swojich krajanow, zo by škitała najdróžši pokład swojeho luda a kraja — jeho słowjanski swojoraz. Sonjaca dźowka wobkuzłacych Błótow započa spěwać wo jich krasnosćach, a zdobom spěwaše wo bědźe swojeho naroda tak, kaž w Hornjej Łužicy Józef Nowak. Tola njehrimoce z rewolučnymi namołwami, ale ze žónskej podwólnosću prosy wo pomoc, wo zakhowanje:

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/41 Serbski institut Sorbisches Institut

Ach, narod naš, ty luby, drogi,
za teńe hyšći pšosymy,
gaž južo nimernosći bŕogi
nas dawno źěle wót tudy.

Tak prosy w zawodnej basni »*Serbski narod*« w zběrcy »*Dolnoserbske basńe*« (1925, 2. wud. 1931) a dale w basni *Cowańe* wobroća so runje na swój lud, kotryž zbudźuje k nowemu žiwjenju:

Nět wócuś, ty lud lubowany,
a ńepušć, což Bog jo śi dał!
Nět wócuś a glědaj, kak słyńcko
pódzajtša już góŕej jo šło
a swěšece złośane pšugi
do kraja śi rozńasło jo!

Jimajcy skutkuje prórstwa basnjeŕcyna w basni »*Zaklinc nam*«, zo by so znowa rozklinčał serbski spěw, zo by z mocu nalětneho wichora zanjesł do ródneje zemje nowe žiwjenje:

Zaklinc nam wót nowa, serbski naš spiw,
kenž južo drěmaš we sćerbach!
Hucyń ten ŕeliki Bóžy nam źiw:
Žyŕeńe zbuź zas we Serbach!

Pśiź ty kaž wichor we nalětu k nam,
tergaj, což hutšobu huspina nam,
stare to lodnišćo łamaj!
Wjasole do ńogo zabuchaj,
do styrich rogow jo zrozduwaj,
z nalětnej' mócu jo stamaj!

Pódla wótčinskich basnjow čitamy w dalšim wotdźělu zběrki kwěćel cunjeje lyriki *(Z našeje domowńe)*, napjelnjeneje z wónju ródnych Błótow, z drobnymi wobkedźbowanjemi basnjeŕcyneje wo-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/42 Serbski institut Sorbisches Institut

koliny a z jeje znutřkownymi začućemi. Je to wosebje melancholiska nota, njeskónčna melodija žarowanja, měšana z ćichimi nadźijemi a z wosobinskimi dopomnjeńkami na zbožowne wokomiki a sony žiwjeńske *(Spominańa a cowańa)*, z kotrychž někotre su z woprawdźitymi perlemi. Na př. baseń »*We śichej nocy* . . .«

We śichej nocy duša wócuśi
a z póžedanim zwiga swóje kśidła,
co pśebywaś we swójej domowni,
kenž z daloka we kšasnosći jej kiwa.

A jo=lic hokognuśe hotśěšła
tu tužnu śěžu, ak ju k zemi spina,
a pšugu tamneg' swětła wiźeła,
se cuza zda jej zeńska domowina.

Też Mina Witkojc zakónči swoju prěnju zběrku basnjow z přełožkom někotrych basnjow *Rokytowych*, *Peliškoweho* wurazneho spěwa »Łužiskim Serbam« (Česko=łuž. Věstnik 1922), *Meškoweho* južnosłowjanskeho postrowa (w samsnem Věstniku 1922), ruskeje pěsnje a naposledku Ćišinskeho soneta »Słowjanam«, z kotrymž poetka přihódnje na kóncu wupraja prošace wołanje wo pomoc najhórje wohroženej Delnjej Łužicy.

Nimo toho wustupi Mina Witkojc zhromadnje z druhimi delnjołužiskimi basnjerjemi we »*Wěńašku basni našych dolnoserbskich pěsńaŕow a pěsńaŕkow*« w Časopisu Maćicy Serbskeje l. 1927. Tu pódla staršich *Kósykowych* a *Rochowych* pěsnjow, kaž też pódla ludowych składanjow *Marjany Domaškojc=Cazojskeje* a wótčinskich basnjow *Věslawa Serba=Chejnicańskeho* najlěpje so pokaza jeje swojorazna nota, horco wótčinska a połna dowěrneho čuća. Je z njeje widźeć dźělowny wliw

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/43 Serbski institut Sorbisches Institut

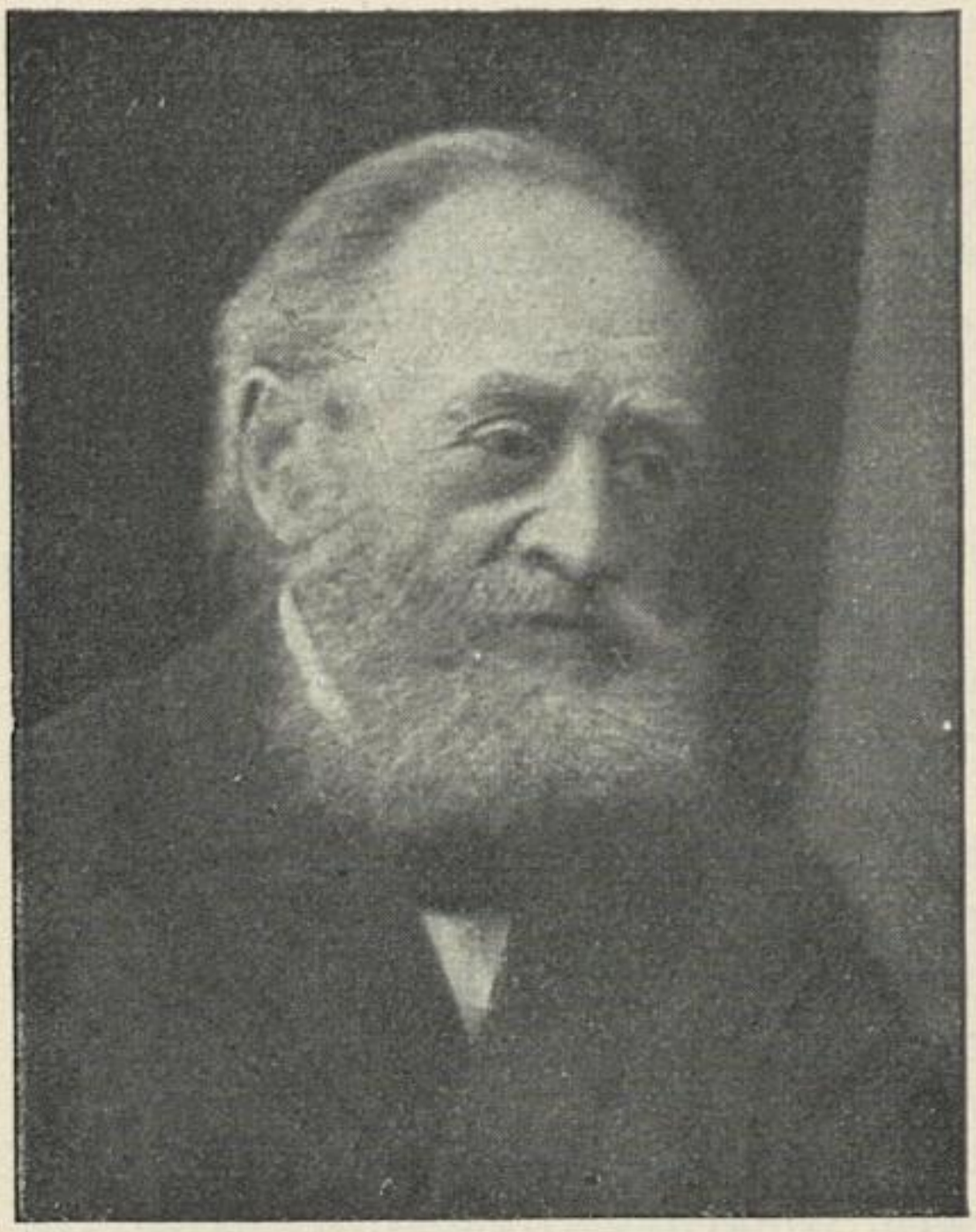

Matej Urban

Ćišinskeho, kotrehož dźěła je delnjoserbska basnjeŕka ze zrozymjenjom přečitała a kotrehož w drobnych pokazkach hdys a hdys přełožuje. Swoju spisowaćelsku wobdarjenosć pokaza Mina Witkojc też w mjeńšich prozaiskich naćiskach, čerpanych tohorunja z domjaceje wokolnosće, kotrež su poprawom woprawdźite basnje w prozy. Tajka poetiska składba, předychnjena z bajkojtym kuzłom Błótow, je na př. prěnička »Našo błoto«, we »Česko-serbskim Věstniku« 1923.

3. Serbska proza (powědańčka).

W prozy w tutom nowem času namakamy zwjetša drobne powědańčka za lud, z widźomnej wukublańskej tendencu, kotrež pisachu mjez star-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/44 Serbski institut Sorbisches Institut

Romuald Domaška

šimi spisowaćelemi humorista *Mikławš Bjedrich-Radlubin* (1859—1930), kotryž wě putać předewšěm z wopisowanjom serbskeho ludoweho žiwjenja, kaž tež ze swojimi satyriskimi šwikami na narodne njedostatki a ze swojej žiwej, běžnej rěču. Přeli bychmy sej, zo bychu so jeho dźěła, dotal we wšěch móžnych časopisach rozbrojene, zhromadźiłe; dotal je wušoł jenož mały wubjerk z »Katolskeho Pósła« we dwěmaj zwjazkomaj w lěće 1914. Wubjerny znajeŕ serbskeje rěče *Jurij Libš* (1857—1927) wuda dwaj ćeńkej zwjazkaj feuilletonistiskich rysowankow »*Štyri powědańčka za serbski lud*« (1920) a »*Powědańčka za serbski lud*,« druhi rjad (1921). Zo by njedostatkej dobreho ludoweho čitanja wotpomhał, přihotowa Libš do ćišća *Wingerjowe* woblubjene powědańčko »Hronow«

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/45 Serbski institut Sorbisches Institut

(1922), w kotremž su putawje a wumjełscy wopisane wosudy hronowskich Serbow w času třiceći-lětneje wójny. W předsłowje z prawom wobžaruje Libš zažnu smjerć Jurja Wingerja, wobdarjeneho spisowaćela a tworjerja hornjoserbskeje prozy, kotryž z cyłym swojim kharakterom a duchom na čěskeho Třebízskeho a pólskeho Sienkiewicza dopomina.[4]) Tak bu přećišćane też starše powědańčko *J. B. Mučinka »Zasowidźenje«* w Serbskich Nowinach w Lěće 1922. Tam też bu přećišćana w Lěće 1924 w čisłach 156—184 prozaiska prěnička basnika *J. Ćišinskeho* — roman *»Narodowc a wotrodźenc«*, kotraž bu k prěnjemu razej wudata w Lipje Serbskej Lěta 1878.

K literaturje wróći so po dołhim přebywanju w cuzbje *Jakub Lorenc-Zaleški*, rodźeny w Radworju (1874), kotrehož drobne wopisy přirody wabjachu kedźbnosć čitarjow »Łužicy« hižo w 90-tych lětach zańdźeneho lětstotka. Tehdy započa Lorenc-Zaleški też woćišćować wjetše historiske powědańčko *»Serbscy rjekowje«* (Łužica 1900), kotrehož wšak njedokónči. Hakle po swětowem přewróće, hdyž wopušći cuzu hajnisku službu w Porynskej a sej w Slepom rězak kupi, dokónči tuto romantiske dźěło, pokazowace we swětle dawneje zańdźenosće dźensnišim krajanam ideal praweho serbskeho rjeka, wojowarja za swobodu wótčiny. Tutón nowelistiski naćisk, kotryž w knižcy 1922 wuńdźe, mjenowany — kaž myslu — z njeprawom prěni serbski roman, bu přijaty wot domjaceje kritiki kaž też wot čitarjow jara přikhilnje. W knižcy spodobachu so wosebje wubjerne wobrazy z přirody, we kotrychž rysowanju je dobry serbski prozaik

---

[4]) *W. Taszycki*, Sienkiewicz w piśmienictwie łużyckiem, Kraków 1931.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/46 Serbski Sorbisches institut Institut

z woprawdźitym mištrom. Tajke wobrazy namakamy też w dalšim Lorencowem dźěle »*Kifko*« (Łužica 1926/27 a 1927/28, jako kniha hač dotal njewudate), kotrež wopisuje na romantiske wašnje fantastiske podeńdźenja zhubjenych wobydlerjow serbskeje hole. Nowe dźěło Lorencowe »*Kupa zabytych*«, roman serbskeje pytaceje duše (1931) je dźěn z dźensnišeho žiwjenja Łužiskich Serbow čerpane, ale spisane we formje psychologiskeho dźenika, połneho fantazijow a njemóžnych podeńdźenjow. Přeli bychmy sej, zo by basnik J. Lorenc-Zaleški, kiž mištrowscy wobknježa serbsku rěč a ma dar plastiskeho molowanja, nam podał jónu realny wobraz dźensnišeho serbskeho žiwjenja.

Romantiske je też powědańčko »*Wusadny*« (1925) wot *Marje Kubašec*, rodźeneje w Khasowje (1891). Znaty namjet z Hartmannoweho Wboheho Hendricha je tu wobdźěłany na wosebite wašnje: serbski młodźenc, wotrodźenc, hakle w času njewuléčomneje khorosće wróći so k swojemu narodej, jako nošeŕ nakaza hidźeny wot wjesnjanow z wuwzaćom sobučućiweje khudeje pastyŕskeje dźowčički, stawa so w času epidemije z podwólnym samaritanom a z rowarjom potrjechenych, z čimž swoju winu wotpokući. Powědańčko skutkuje nimoměry hnujacy a njedźiwajcy swojeje wurjadnosće też woprawdźiće. Runje tak zbožownje je Marja Kubašec napisała swój dramatiski pospyt »*Khodojta*« (1926), zepjeracy so na srjedźnowěkowe ludowe přiwěrki. Hra w třoch jednanjach ze swojim bajkowym razom njedźiwajcy brinčenja katoweho mječa a sapotanja wohnja njeskutkuje strachoćiwje a najebać dramatiskeje lubosćinskeje zapletki mjez »khodojtu« Bělušu a złej Katu je skerje episka kompozicija, přeplećena samo z někotrymi žiwišimi lyriskimi basnjemi Ćišin-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/47 Serbski institut Sorbisches Institut

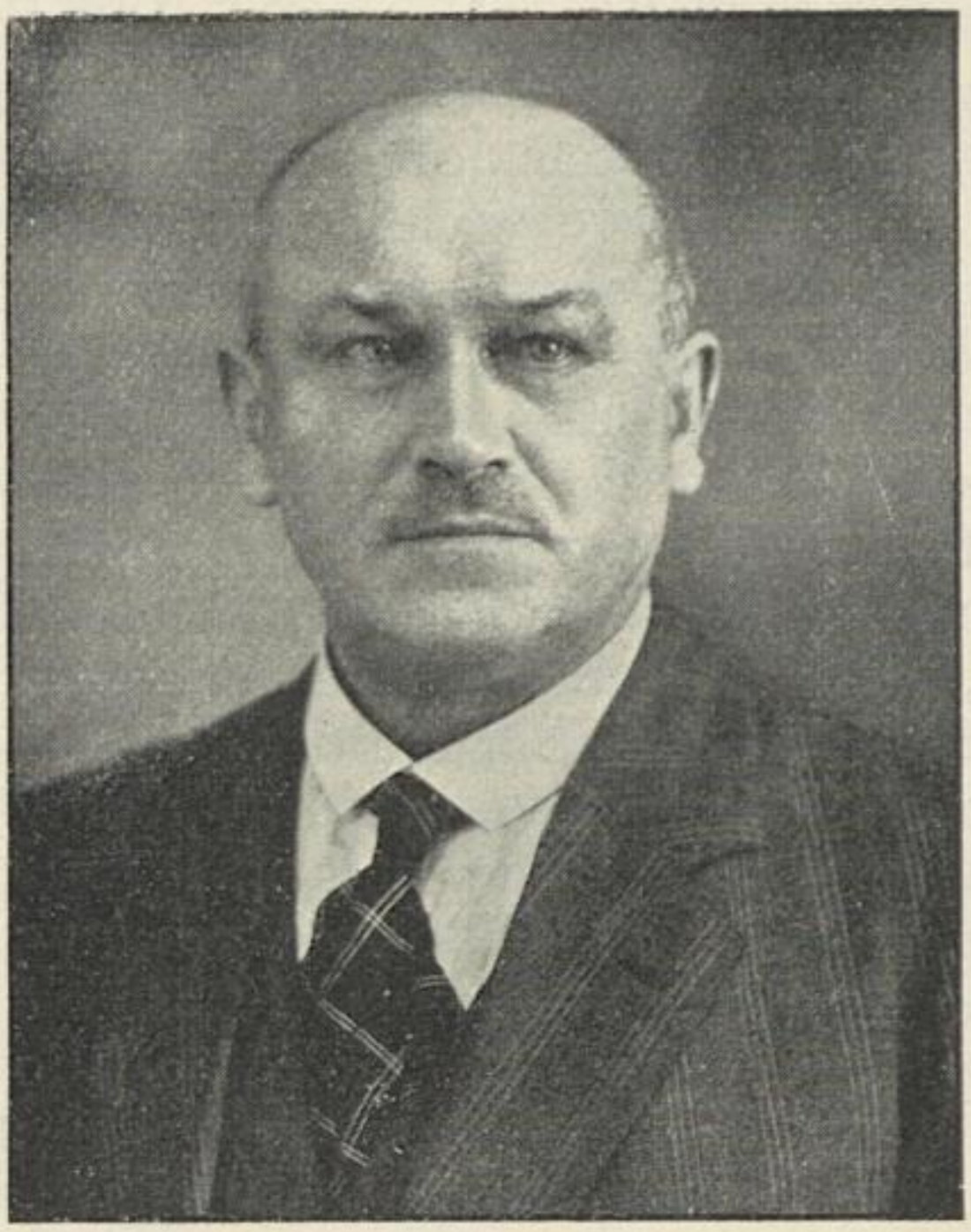

skeho.[5]) Marja Kubašec dopokaza ze swojimi dźěłami, zo njeje podarmo studowała domjacu a česku literaturu, z kotrejež hižo w lěće 1920 zdobnje přełoži *Šubrtoweho »Jana Výravu«* (Janota Wićaz, k prěnjemu razej přewjedźene w měšćanskim dźiwadle w Budyšinje l. 1920 jako prěnja serbska hra w tutom dźiwadle docyła, w knižcy hakle l. 1923). Marja Kubašec napisa jako wučeŕka też někotre hry za młodźinu, z kotrychž su wosebje hry wo palčikach woblubjene: *Palčikojo w krawcowni. — Palčikojo-kowarjo. — Rumpodich* (1923).

Z wulkim zajimom přijachu so w Serbach prozaiske składby *Ilsanowe*, to rěka *P. Romualda*

[5]) Přirunaj też *O. Wićaz*, Marja Kubašec a jejnej basni, Łužica 41, 1926, str.14.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/48 Serbski Sorbisches institut Institut

Jakub Nowak-Horjanski

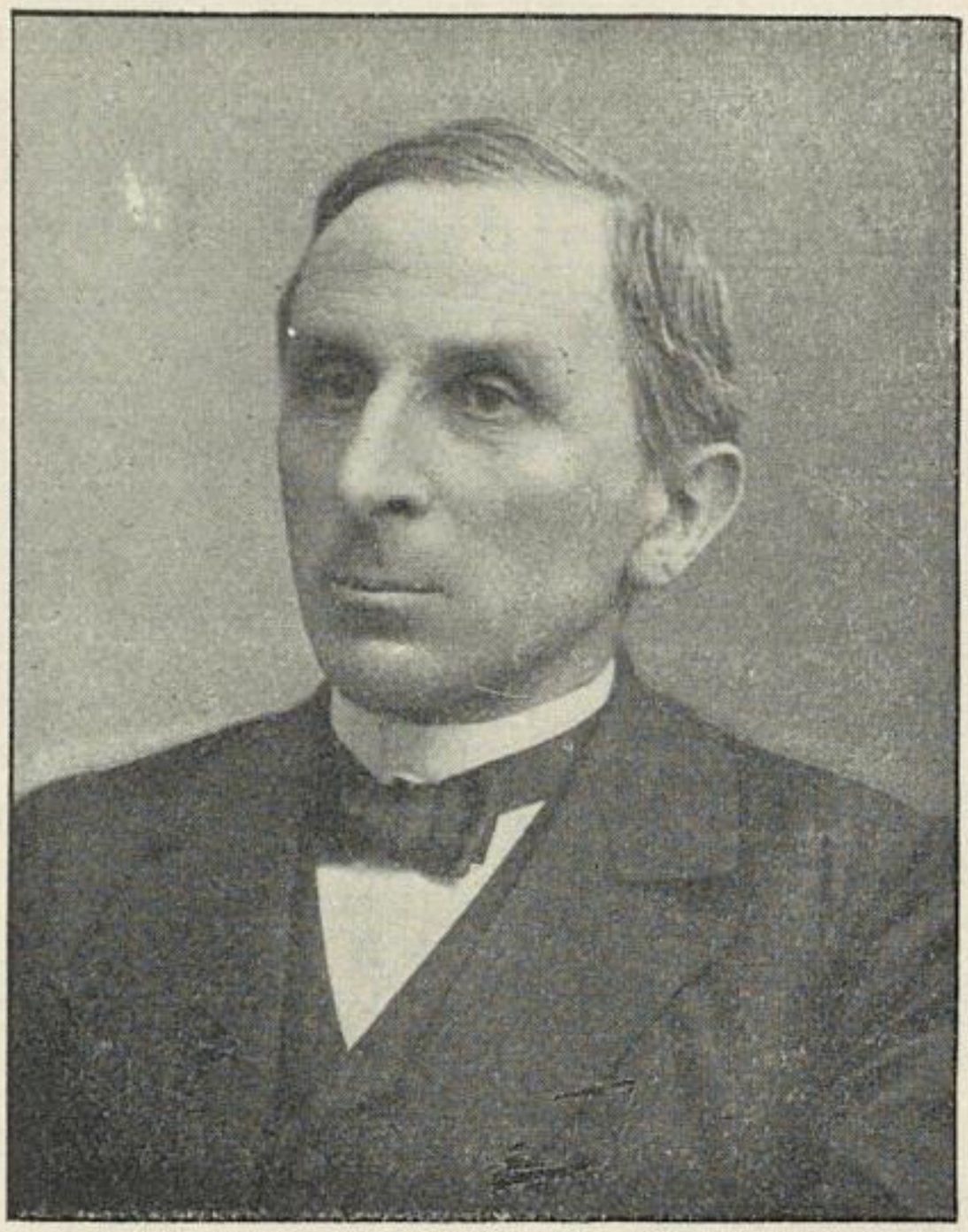

Domaški, rodźeneho w Koslowje (1869). Jeho dźěła, ćišćane we »Łužicy«: *Pilatusowy jězor* (1926—27), *Le chevalier de Saxe* (1928), *W bohec mosty* (1929) a *Pokładopytać* (1930 a 1931), wuznamjenjeja so z plastiskej a rjanej rěču, z putawym a zajimawym činom, z hłubokim znaćom serbskeho kraja a serbskeho luda, serbskeho ducha a serbskeje wutroby. Wosebje z njesćerpnosću čitarjo Serbskich Nowinow čakachu na pokračowanje kulturno-historiskeho romana *Khodojty* (1926) z kónca 16. a započatka 17. lětstotka a na pokračowanje powědańčka *Napoleon a serbski wojak* (1931), čerpaneho ze swójbneje kroniki spisaćeloweje. Napoleonska doba je tu wuraznje wožiwjena a skutkuje mócnje na serbskeho čitarja. Domaška je dobry powědać, znaje swój lud, pozběha jón k narodnemu wědomju, a

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/49 Serbski Sorbisches institut Institut

při tom wě wokřewić swojich čitarjow z drobnymi wjesołymi epizodami, kaž to derje znaja też čitarjo protyki »Krajan«. We wosebitej knižcy wuńdźeštej hač dotal jenož dwě powědańčcy: *Pokładopytar'*. — *Le chevalier de Saxe* (z předsłowom Józ. Páty, 1931).

Hewak wuńdźe cyły rjad wšelakorych nastawkow, powědańčkow a nowelow w serbskich časopisach a w rewuji »Łužica«, kotrež maju domjacym čitarjam narunać njedostatk samostatnje wudawanych knihow. Su to na přikład drobne »*Wobrazy ze wsy*« wot *J. Słodeńka*, woćišćane w Serbskich Nowinach, tam też lične powědańčka ze serbskeho wjesneho žiwjenja, zwjetša z tendencu narodnowukubłańskej (na př. *P. Domaša* »*Wostań w kraju*« 1923), tu a tam z historiskimi namjetami (*Mb.* »*Khěžor Wjacsław w Budyšinje*« 1922), wšelake humoristiske naćiski (J. Bryla »*Jědźechmy do swěta pohladać a ćetu wopytać*« 1927) atd. Z wosebitymi romantiskimi namjetami we wótčinskim duchu zbudźi kedźbnosć *Wohnjoš*, to rěka moleŕ *Měrćin Nowak*, kotryž zdobom pod prawym mjenom rysuje drobne realistiske wobrazki ze serbskich wsow, wuznamjenjace so ze žiwym składom, čerstwym spadom a husto też z wótrym humorom a žortom. Wulke nadźije bě zbudźiła socialna nowela redaktora a basnika *Jana Skale* »*Stary Šymko*« w Serb. Nowinach 1924, pokazka z přihotowaneje knižki »*Na wuhlowych jamach*«, čerpaneje ze žiwjenja serbskich hórnikow z brunicownje mjez Wojerecami a Złym Komorowom. K jeje wudaću pak dotal njeje došło. W Delnjej Lužicy njewuńdźe nimo skromnych prozowych naćiskow *Miny Witkojc* ničo samostatneho noweho. Zo by pak lud tola něšto čitał, přećišća *B. Šwela* stare ludowe powědańčko *H. Jordana* »*Bogumił abo biblija humožo wót smerśi*« (Khoćebuz 1922).

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/50 Serbski institut Sorbisches Institut

4. Serbske dźiwadło.

W dramatiskej literaturje pódla hižo spomnjenych dźěłow *Józ. Nowaka* a *M. Kubašec*, kotrež so wšitke na domjacej pódźe wotměwaja, zaběra wosebite njezwučene městno pospyt *Jurja Słodeńka*, pjećjednanjowe drama »*Napoleon*«. Znaty serbski publicista, komponista a dirigent (rodź. w Pančicach 1873), prócowaše so tu dopokazać z někotrymi spadnymi scenami, zo njebu wulki Napoleon přewinjeny wot njepřećelow, ale wot Wosuda. Hra sama na sebi žada wulku scenu a dobrych hrajerjow, štož hač dotal w Serbach pobrachuje. Z tym też so zadźeržuje spěšniše wuwiće domjaceje dramatiskeje literatury, wobmjezowaneje jeničcy na improwizowanu diletantsku scenu, kotrejž najlěpje howja starše a nowiše nabožinske hry *J. Nowaka-Horjanskeho*, wšelake hry za lud, kotrež składa a za serbske jewišćo připrawja *Mikławš Hajna* (na př. struchłohrě »*Genofeva*«, 1921, a »*Swjata Katrna*«, 1922, abo też žortnej hrě »*Hdyž Kocor kamor ćazaše*«, 1921, »*Petrolejowy kužoł*«, 1922, a dr.), dale samsneho wašnja hrě *Felixa Hajny* (bibliska hra *Kralowna Esther*, 1924, wjeselohra *Njezacpěj swojeho bratra!* 1931), też wšelake žortniwe wustupy samsneho autora; dale někotre žortniwe hry (*M. Justa* »*Nanowy zwjeršnik*«, 1922, *J. Wjacsławka* »*Wón njesmě pućować*«, 1922), nimo toho historiske hry ze starym ryćerskim perzonalom a aparatom (*J. Handrika* »*Móc wěry abo rubježnicy na horje Marianski Khołm*«, 1923, starše dźěło *Rachlowcowe* »*Hnadowne swjećo w lěsu*«, 1922), wšitko hry, kiž njeżadaja žanoho wumjełskeho wobdźěłanja, zabywši hakle hódnosćenja. Najebać toho su tute hry w Hornjej Łužicy jara woblubjene; nimo toho so někotre hry znowa přećišćuja (kaž

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/51 Serbski Sorbisches institut Institut

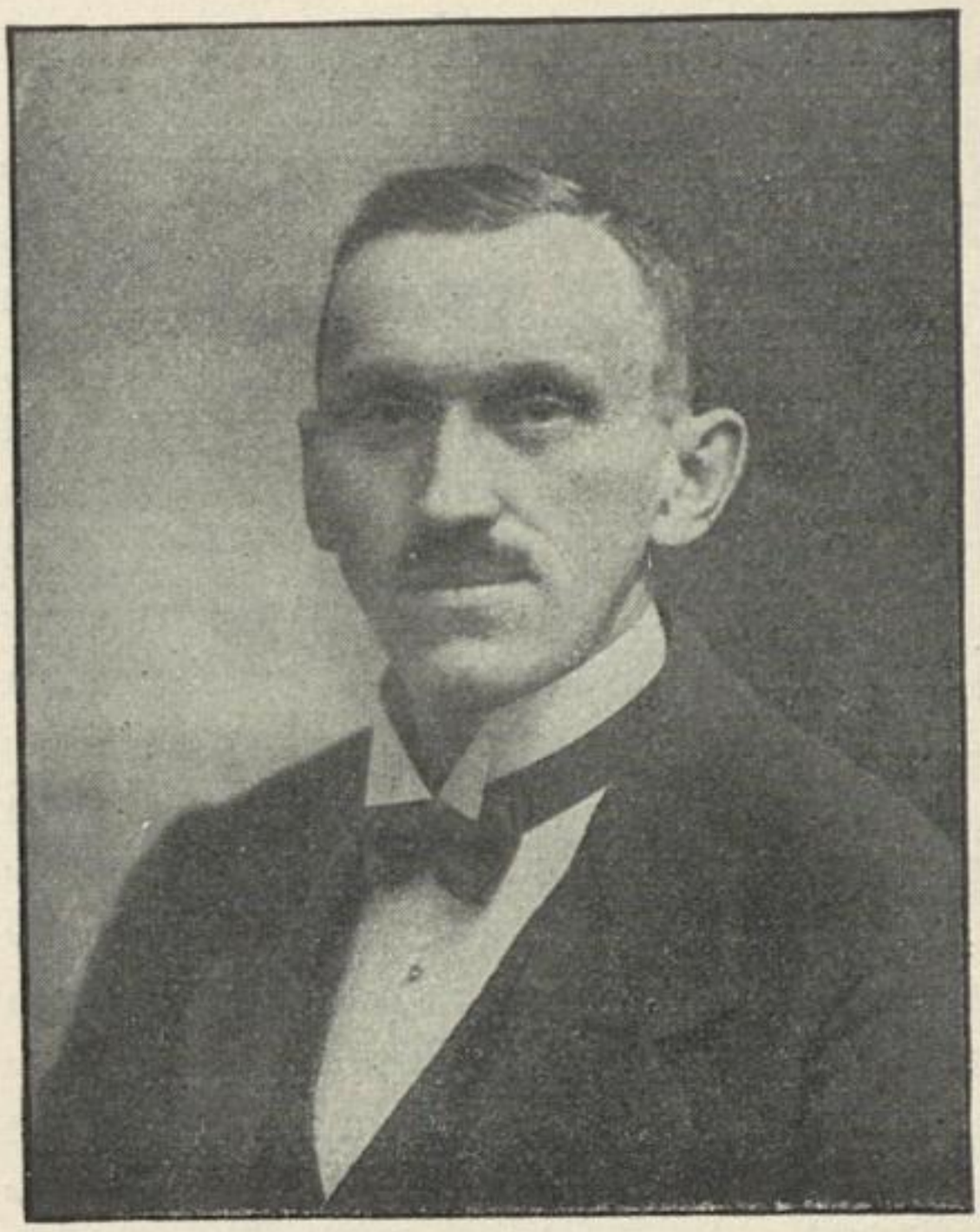

Jan Bryl

Wingerjowa činohra »*Na wumjeńku*«, *Fiedlerjowa* jenoaktowka »*Kak Pětr lěkari*«, wobě 1922, a dr.). Z poslědnich prěnjotnych serbskich hrow najwažniša je historiska činohra *Kubščanowa* (wučeŕ *Jurij Wjela* z Kubšic, rodź. 1892) »*Knjez a roboćan*« (1931), čerpana ze zrudneje serbskeje zańdźenosće, z časow roboty a kwakle, hač do dźensa, bohužel, trajaceje. Spisowaćel w njebojaznem młyńku Janu pokazuje swojemu ludej typ praweho a sprawneho Serba, kiž njecha być z wotročkom cuzemu knjezej-Němcej. Tuta hra, wumjełscy a dramatiscy derje dźěłana, bu z wulkim wuspěchom přewjedźena w Bukecach a w Łazku (we swobodnej přirodźe) l. 1931. Z dźěćacymi hrami »*Prěnja hodownička*« wot *M. Nawki* a »*Slepy Benjamin*« wot *P. Romualda Domaški* w lěće 1927 (po němskim) bu tež za dźěći

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/52 Serbski institut Sorbisches Institut

Jurij Wjela

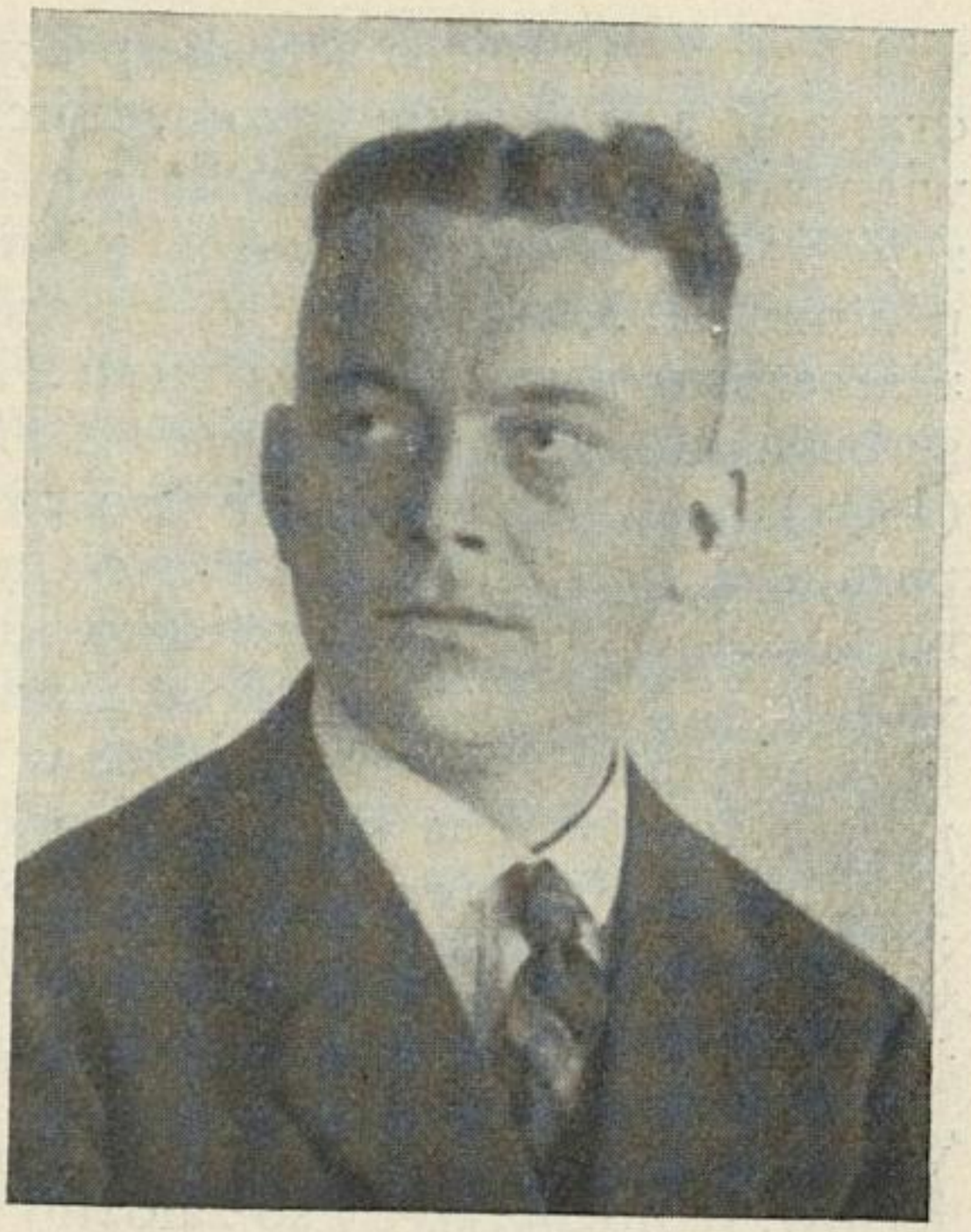

postarane. Prěnjotna hra *R. Domaški »Namakanje hnadowneje postawy w Róžeńće«*, předstajena w l. 1928 z wulkim wuspěchom we swobodnej přirodźe wjacykróć před wulkej syłu serbskeho luda, wosta hač dotal w rukopisu.

Dźiwadłowe hry hornjoserbske činja dźensa dobru służbu też w Delnjej Łužicy, hdźež je *Mina Witkojc* zdobnje připrawja za skromne tamniše sceny. Tak na př. wjeselohry: *M. Andrickeho »Cesna bańka«* (1922), *Koldy Malinskeho »Nankowe škórńe«* po *Mukowem* předźěłanju (1922), *M. Hajnowe »Petrolejowe žrědło«* (1928) a *Wingerjowu* činohru *»Na humeńku«* (1926). Prěnja delnjoserbska originalna hra *»Serbska pśěza«* wot *H. Noweho-Bórkojskeho* (1928) je poprawom jenož narodopisny wobraz, kotryž so prócuje zakhować a woži-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/53 Serbski Sorbisches institut Institut

wić typiske domjace serbske přazy z jich pisanymi drastami a ludowym razom, z jich spěwom a słowjanskim duchom. Tohodla so też tutón wobraz započina z wjesołej narodnej pěsničku: »Gaž sama pśěźom ja...« a kónči so z narodnym spěwom: »Ja serbski som a serbski budu...« Druha delnjoserbska hra, ludowe drama *»Z chudych žywéńa«* (1929), je jara kedźbyhódny pospyt delnjoserbskeje pěsnjeńki *Marjany Domaškojc-Cazojskeje* pokazać na socialne poměry tamnišeho luda po swětowej wójnje. Su to poměry dosć zrudne a njewjesołe. Nowa hra M. Domaškojc, hišće w rukopisu, *»Šołšic pytaju źowćo«*, ma docyła hinajki a žortniwy raz. Rukopisna hra *Herberta Cerny »Mója domowńa«* je tohorunja jenož rjany narodopisny wobraz jako mjenowana hra Noweho.

Wuspěšne rozwiwanje serbskeho dźiwadła wotwisuje wot dobreho zarjadowanja serbskich hrajerjow. Je nuzne, zo by so założiło někajke dobre towarstwo serbskich hrajerjow, kiž bychu prawidłownje hrali; z tym by so mohło wjele wuskutkować za pozběhnjenje serbskeje dramatiskeje literatury. Přewjedźenje Janoty Wićaza w měšćanskim dźiwadle budyšinskim w l. 1920 pokazuje sprawny puć do přichoda.

5. Přełožki.

Prěnjotnu *serbsku literaturu* derje dopjelnja dosć bohata a w cyłku dobra literatura *přełožkowa*. Z basniskich přełožkow na prěnim městnje steji radźeny hornjoserbski přełožk *Homeroweje Odysseje* a *Iliady*, žiwjeńske dźěło zajimaweho serbskeho basnika *Mat. Urbana* (1846—1931). Prěnje popřewrótowe zahorjenje z wulkimi pjenježnymi darami zmóžni knižne wudaće wobeju klasiskeju eposow (Budyšin 1921 a 1922), z kotrymajž přełožeŕ pokaza

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/54 Serbski Sorbisches institut Institut

khmanosć swojeje maćerščiny k wuprajenju najcunišich wotscinow starogrekskeje rěče, ćim skerje, zo dźensniša serbšćina ze swojim dualom, ze swojimi aoristami a imperfektami a ze zastarskim razom swojeje składnje so k tomu wosebje hodźi. Přełožk je dźěłany z grekskeho originala, w jeho rozměrach a tola ze stajnym hladanjom k nazynkowym zakonjam serbšćiny. Hewak su tu drobne pokazki ze słowjanskich a cuzych literaturow: nimo hižo prjedy naspomnjenych (pola Józ. Nowaka a Jana Skale) też z *Verlaina, Heineho, Mickiewicza, Ašker*ca, *Njekrasova, Kollára, Sládka, Zeyera, Březiny*, a wosebje z *Pětra Bezruča*, z wjetša wot prof. *Oty Wićaza* přełożene. Basnje Pětra Bezruča wuńdu jako knižka w knihowni »Dom a swět«. Z wjetšich poslednich přełožkow je derje radźeny přełožk Baumbachoweho němskeho eposa »*Zlatorog*«, kotryž wuda *Jan Šur (Šěca)* we wosebitej knižcy w Budyšinje 1931. Tuta tragiska bajka wo triglavskim Zlatorogu, młodem hajniku a jeho lubcy Jericy a žarliwej Špeli, wuznamjenja so z krasnymi popisami alpskeje přirody: přełožeŕ přewjedźe wšo w dobrej a běžnej serbšćinje.

W Delnjej Łužicy woćišćuje *Mina Witkojc* pokazki hornjołužiskeje poezije, předewšěm basnje Ćišinskeho, ale też basnje Zejlerjowe a Wałtarjowe, z kotrychž wuběra wosebje basnje narodnowukubłańske. Radźene přełožki z *Erbenoweje »Kytic*y« poda do »Łužicy« 1926/27 a do protyki »Pratyja« 1927 a *Vrchlickeho »Nalětneje bajki«* do Serb. Casnika 1930 hižo naspomnjeny lubowaŕ Łužicy, wosebje Delnjeje, *Wěsław Serb-Chejnicański*, po prawom Wjacsław Srb z češkich Chejnic (1901), kotryž wustupi ze swojimi jednorymi delnjoserbskimi basnjemi w narodno-zbudźeńskim duchu k prěnjemu razej w Serb. Casniku 1925.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/55 Serbski Sorbisches institut Institut

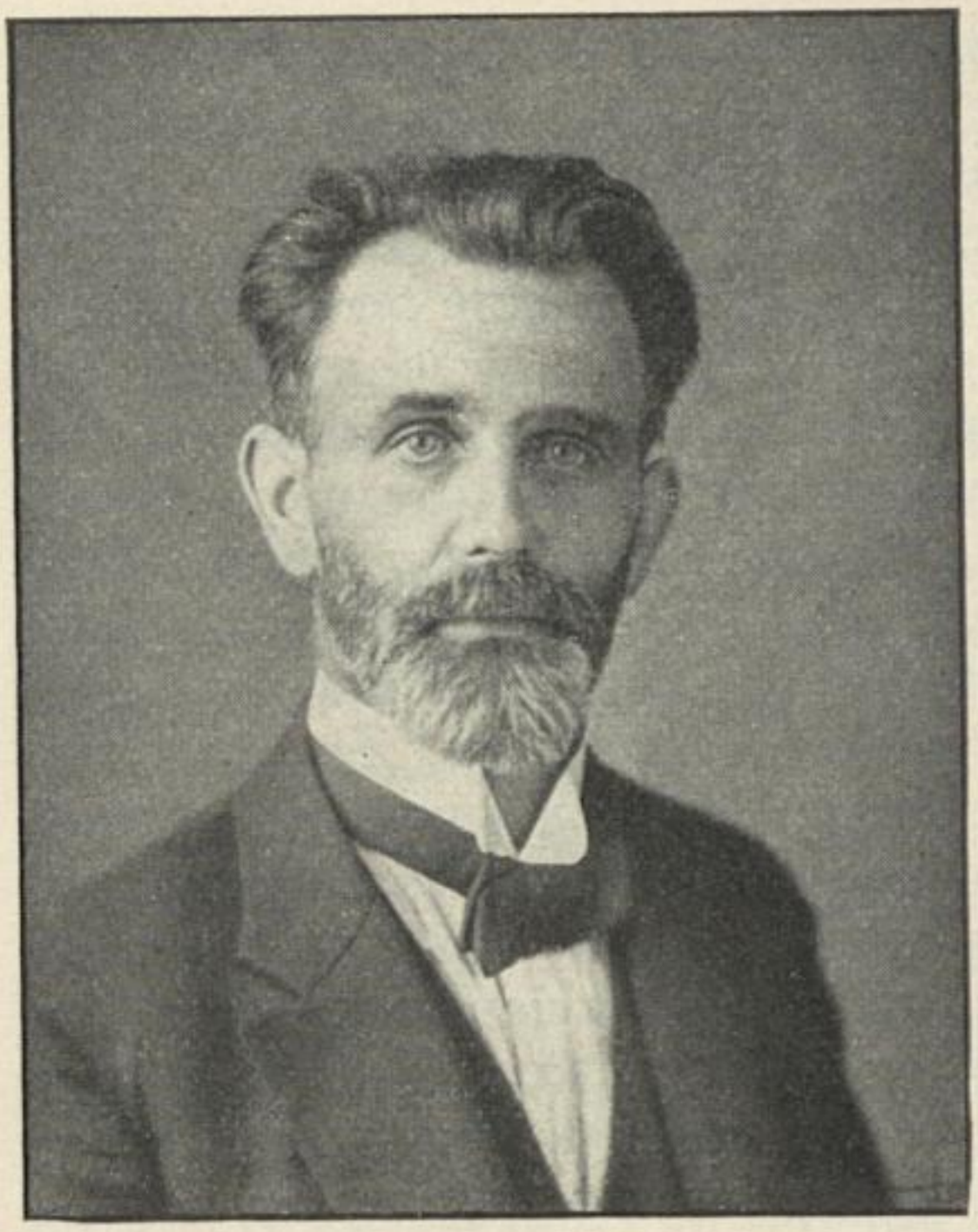

Michał Nawka

Z beletrije wuda *Jurij Libš* přełožk W. Beneša Třebízskeho: »*Kašpar Zdenjek Kapleŕ ze Sulec*« (1921) w krasnej a jadriwej serbšćinje, w kajkejž zdobom předpołoži serbskim čitarjam swój klasiski přełožk *Domaša Kempenskeho* »*De imitatione Christi*« (*Wo kročenju za Khrystusom*, 1921), w Łužicy wot lěta 1823 hižo pjaty přełožk. Z tutym přełožkom je Libš runja Urbanej dopokazał rjanosć a bohatstwo ródneje rěče. Njedokónčeny přełožk Stareho Zakonja wot Filipa Rězaka, přełožerja knižki »*Naša wowka*« wot Boženy Němcoweje, je z dalšim wobswědčenjom wuhładkowaneje hornjoserbskeje rěče.[6])

[6]) Nimo toho zarjadowa *J. Jakubaš* 3. wudaće Hórnikowych *Bibliskich stawiznow* w Budyšinje 1924.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/56 Serbski Sorbisches institut Institut

Bogumił Šwela

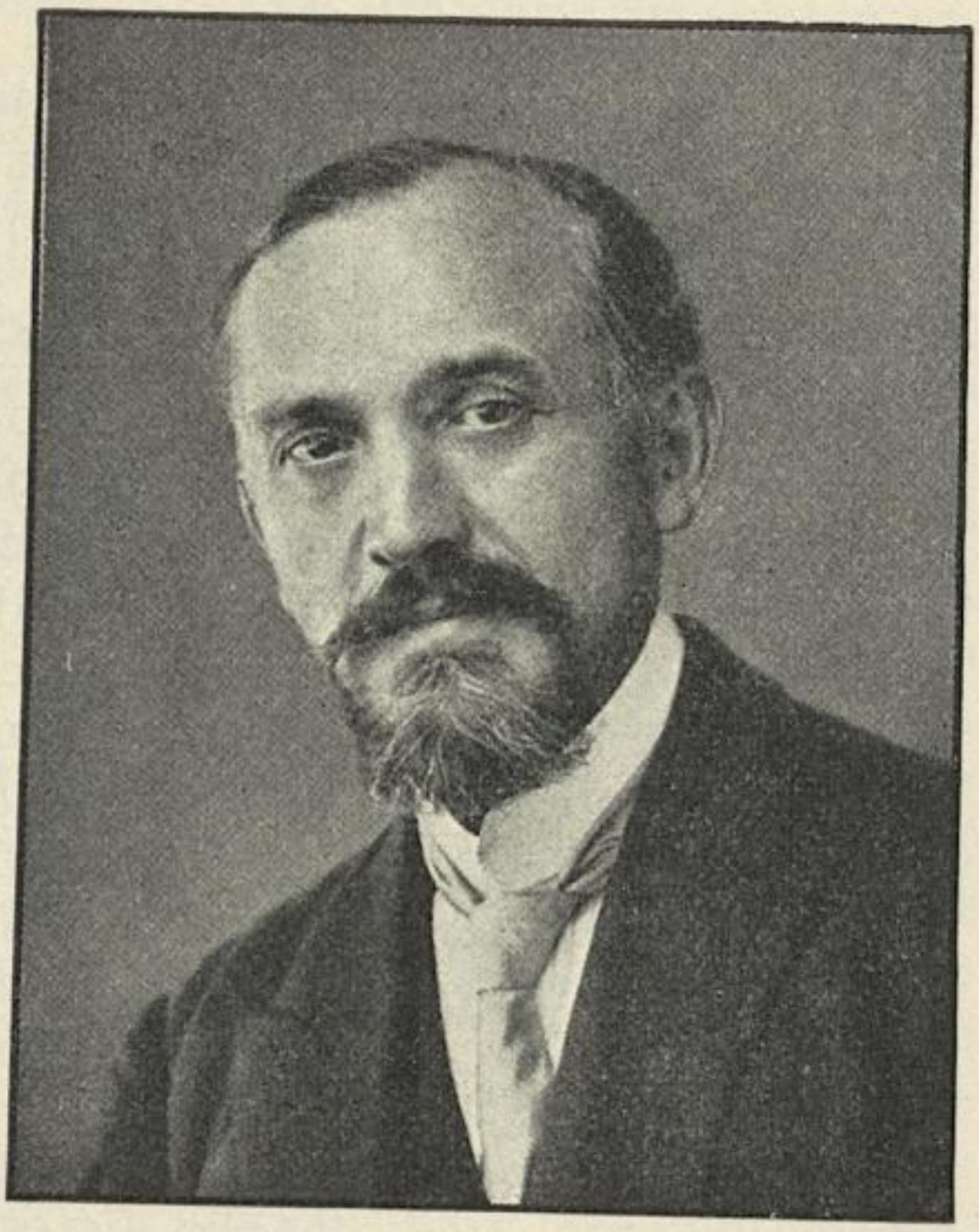

Prozaiske přełožki so wuběraju ze stajnej kedźbnosću narodno= a moralno=wukubłańskej. Tohodla přełoži *A. Holan* jednore němske powědańčko *Hančowe »Lubuš«* (1922) a tohodla so tež nimoměry rady čitaju dźěła słowakskeje spisowaćelki *Kristiny Royoweje*, kotrež stajnje wukhadźeja we feuiletonach Serbskich Nowin. Dwě z nich wuńdźeštej tež w knižkomaj: *»Bjez Boha na swěće«* (1925) *a »Spokojene žedźenje«* (1927), woboje w přełožku *K. W*(yrgača) a z rysowankami *Warnsowymi*. Ale tež přełožki druhich wobsahow a swětow wukhadźeja. Knihownja »Dom a swět« započa so wuspěšnje z *Jiráskowej Filosofskej historiju* (1921), kotruž bě přełožił *Jurij Wićaz*, w samsnej zběrcy wuńdźechu *Ad. Černeho Serbske wobrazki* (1925), přełożene wot *Oty Wićaza*, dopjelnjene

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/57 Serbski Sorbisches institut Institut

z přełožkomaj *M. Andrickeho*, tam też wuńdźechu *Ruske byliny* (1927), běžneho prozaiskeho teksta w přełožku *Měrćina Nowaka* v pyšnem biblio=filskim wuhotowanju a z prěnjotnymi drjeworě=zami přełožerjowymi; w tutej zběrcy wuńdźe=štej też dwě powědańčcy *Terézy Novákoweje*: »*Na farje*«. — »*Hałžki*« ze »Zleńkow zornowca« w přełožku *Mikławša Krječmarja* a ze zawod=nym słowom wo žiwjenju a dźěle češkeje spi=sowaćelki wot Józefa Páty (1928). Wjele přełož=kow wuńdźe też we feuiletonach Serb. Nowin. Tu přećišća *J. Libš* rjany *Wingerjowy* přełožk *Sienkiewiczoweje* nowele »*Za Božim khlěbom*« (1923), tu wućišća w lět. 1924 a 1925 *Jurij Hrodźiš=ćanski (Jěški) Dostojevskeho* »*Bratrow Karama=zowych*«, jow też wućišća prof. *Jan Bryl* (1879—1931) cyłu syłu derje zeserbšćenych słowjanskich powě=dańčkow, nowelow a romanow, wosebje zběrku *Tołsteho* »*Powědańčkow za lud*« (1925), roman *Tur=genjewa* »*Nanojo a dźěći*« (1927), *Gogoloweho* »*Tarasa Bulbu*« (1927), *Kristiny Royoweje* »*Za wysoku płaćiznu*« (1927), roman *Terézy Nová=koweje* »*Na Librowem grunće*« (1929), *Sienkie=wiczowy* klasiski roman »*Quo vadis?*« a powě=dańčko »*Tři žónske*« (1929), *Wallaceowy* roman »*Ben Hur*« (1932), drobne powědańčka wot *J. Kle=candy*, *Fr. Heritesa*, *Ign. Herrmanna*, *Iw. Klic=pery*, *K. Klostermanna* a druhe. We feuiletonach Serbskich Nowin (1927) wuńdźechu też pokazki z *Nerudowych* »*Małostronskich powědańčkow*«, pře=łožene wot *Jurja Wićaza*, a hišće wjele druhich přełožkow, nic jenož z němčiny (»*Alpske powě=dańčka*« *P. Roseggera*, 1925), ale też z francóz=šćiny, jendźelšćiny (*O. Wilde* 1926), a wězo też nimale ze wšěch słowjanskich rěčow, wosebje z čěš=ćiny. Z nich bu přećišćany w Mukowej Serbskej

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/58 Serbski Sorbisches institut Institut

ludowej knihowni (1925) přełožk *Sienkiewiczoweho* romana »*Hana*« wot *B. Cyža.*

Mnoho mjeńšich a wjetšich přełožkow nadeńdźemy też w »Łužicy« (*Tołstoj, Turgenjev* a dr.), kotrež je z hłowneho dźěła prof. *Ota Wićaz* wobstarał, ale nimo toho też w serbskich protykach (w »Krajanu« na př. wot l. 1925 *M. Krječmarjowe* wubjerne přełožki z *Boženy Němcoweje, Třebízskeho, Baara a Holečka*) a na posledku w »Serbskim Studeńće«, hdźež so pokazuje najwjetši zajim za słowjanske a swětowe literatury (*W. Hugo, Honoré de Balzac, O. Wilde, L. N. Tołstoj, K. P. Tetmajer, St. Żeromski, Iwan Cankar* atd.). Wšitke tute přełožki, znowa přehladane a zhromadźene, bychu mnohu ličbu zwjazkow poskićiłe, štož by było wopradźite wobohaćenje snadneje domjaceje literatury. Wuprajam při tom należne přeće, zo bychu wšitcy serbscy autorojo podpisowali swoje dźěła abo při přełožkach naspomnili cuzeho autora a swoje přełožerstwo, štož so hišće jara mało stawa. Płaći to za wobě literaturje, kaž hornjoserbsku, tak też delnjoserbsku. Kritiske dźěło literarneho historika je z tym pře wšu měru poćežene.

Też delnjoserbska proza ma swoje spodobanje we wukubłańskich naćiskach słowakskeje spisowaćelki *Kristiny Royoweje. B. Šwela* wotewri w lěće 1921 z přełožkom »*Němějachu ruma*« swoju Serbsku knigłownu, do kotrejež 2. zwjazka zaměstni tohorunja přełožk z Royoweje: »*Kak se rozbogaśiś*«. Nimo toho woćišća Šwela swój starši přełožk »*Gódowna radosć*« wot njenaspomnjeneho khorwatskeho spisowaćela (1922). Najwjacy přełožkow stajnje a wubjernje wobstaruje *Mina Witkojc*, kotraž woćišća we Šwelowej Serbskej knigłowni tři přełožki z Kristiny Royoweje: »*Służabnik*« (1924), »*Mimo Boga na swěśe*« (1926) a »*We hugnań-*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/59 Serbski Sorbisches institut Institut

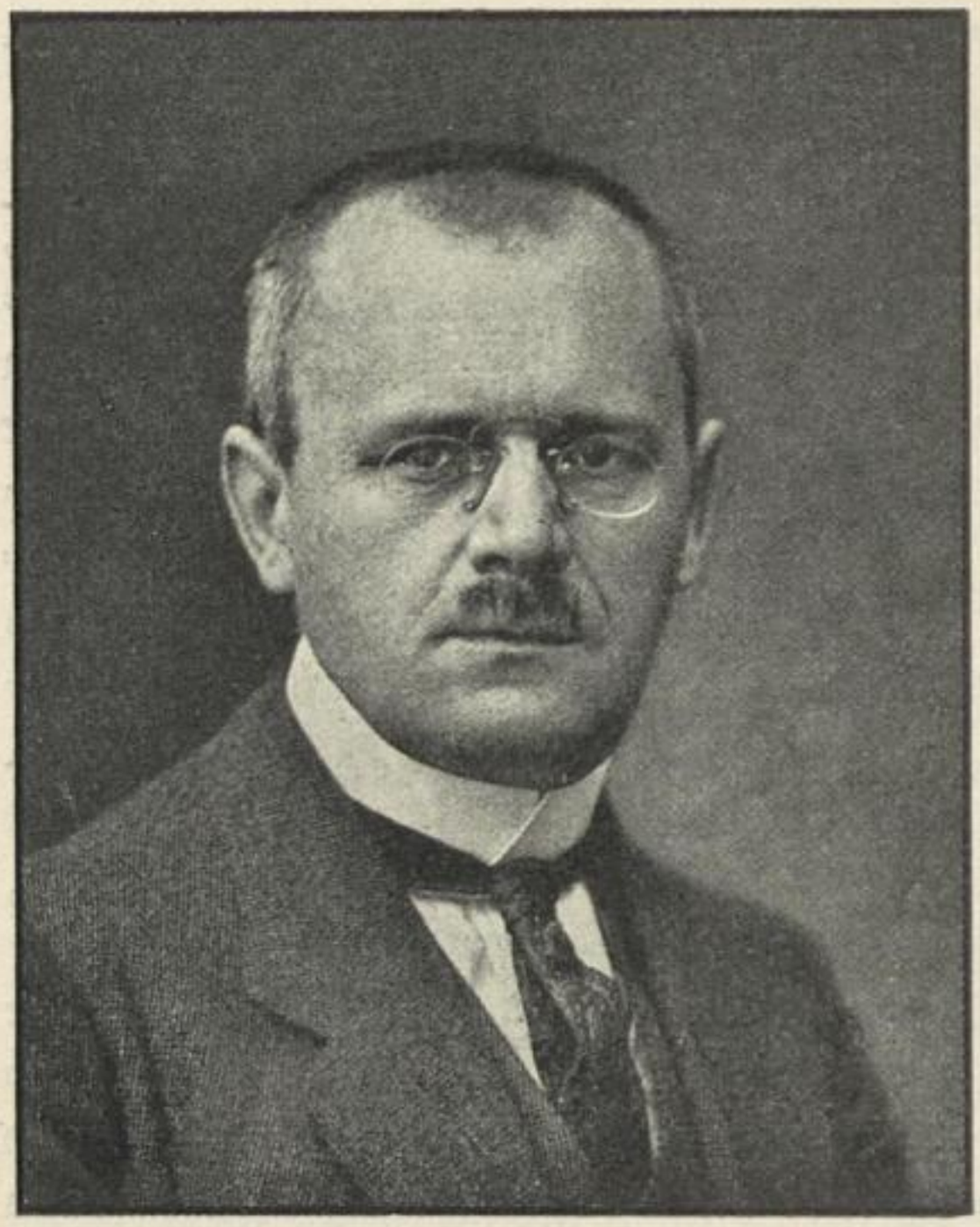

Ota Wićaz

stwe« (1928) dale pak w samsnej knigłowni češke *Chocholouškowe »Kósowe pólo«* (z hornjoserbšćiny 1923), němski roman *Bosch-Fidusowy »Serbowka«* (1927) a rjane błótowske powědańčko *»Hanka«* (1928), napisane wot *M. Andrickeho* a woćišćane w lěće 1898 w »Łužicy« (hornjoserbscy jako knižka dotal njewudate), kaž tež tři knižki přeložkow w knihowni Dom a swět: *Ad. Černeho »Serbske hobrazki«* (1930) a dwě rjanej powědańčcy wob-lubjeneje češkeje spisowaćelki *Bož. Němcoweje: »Baruška«* (1930) a *»Żiwa Bara«* (1931). M. Witkojc wutrajnje a z lubosću přełožuje tak, kaž je to w hornjoserbšćinje činił Jan Bryl. W Serb. Cas-niku namakamy hišće druhe, dotal samostatnje njewudate přełožki: *Radlubinowu »Staru jablu-cynu«* (1931), *B. Němcoweje »Sotśi«* (1930), *»We*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/60 Serbski Sorbisches institut Institut

Jurij Kral

grodu a we pódgrodu« (1931—32), drobne powědańčka wot *J. Jahody*, *O. Wildea*, z južnosłowjanskeje ludoweje literatury atd.

W dramatiskej literaturje maja přeložki abo předźěłanja cuzych kruchow stajnje podstatnu přewahu. Čerpane su z wjetšeho dźěla z češkeho kužoła. Tak na př. *J. Handrikowy* přełožk *Pakosty-Loučenskeho* činohry: *»Wjesna kralowna Leńka z pazdźeńnje«* (1922), *Šamberkowy »Błazeńc w prěnjem poskhodźe«* w přełožku *J. Bróska* (1922), *Šubrtowy »Jan Výrava«* w předźěłanju *M. Kubašec: »Janota Wićaz«* (1923), wšitke v Mukowej dźiwadłowej zběrcy, nimo toho *Svobodowe »Mlsáníčko«* w předźěłanju *J. Wjacsławka* (*W paslach*, 1926) w zběrcy »Domowiny« a *Kvapilowa »Pohádka o princezně Pampelišce«*, připrawjena za

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/61 Serbski Sorbisches institut Institut

dźěćace jewišćo w přełožku *Bjarnata Krawca* z jeho originalnymi spěwami *(Pryncesna Lětulinka*, 1923), kaž też Nawkowej přełožkaj klankodźiwadłoweju hrow: *Hurtoweho »Otakarika«* a *Tomkoweje »Pryncesny Pčołki«* (1922 a 1923); *J. Henčl* přełoži *Čechoweho »Překlepaneho Kašporka«* (1929). *Henčlowy* přełožk putaceje češkeje hry *»Maryša«* wot bratrow *Mrštíkow* wosta w rukopisu. Wosebje spomnjenja hódnej stej dwaj přełožkaj hrow *L. N. Tołsteho »Prěni palencać«* a *»Bur a pućować«* (1929), kotrejž je z ruskeho originala *Ota Wićaz* připrawił. Je to prěnje samostatnje wudate dźěło Tołsteho v serbskej literaturje. Wo připrawach delnjoserbskich hrow, kotrež *M. Witkojc* wobstaruje, pisach hižo prjedy.

Na kóncu chcu hišće naspomnić, zo też hornjoserbskej protycy *»Krajan«* a *»Předźenak«* a delnjoserbska *»Pratyja«* přinošuja prawidłownje dokłady kaž prěnjotneje, tak też přełožkoweje drobneje literatury za lud. Bohate wubjerki ze serbskeje literatury domjaceje, kaž też přełožkoweje nadeńdźemy we woběmaj šulskimaj čitankomaj: *Kwětki* (za wyšši skhodźeńk ludowych šulow, str. 296, lex., 1921) a *Zahrodka* (za srjedźni skhodźeńk ludowych šulow, str. 240, wul. 8, 1925), woboje z nakładom Maćicy Serbskeje w Budyšinje a z pomocu Zwjazka serbskich wučerjow.[7])

[7]) Nimo toho wuńdźe w Prazy *»Serbska čitanka«* (1920, str. 426) wot *Józ. Páty*, podawaca prěni wulki wubjerk k zeznaću serbskeje literatury prěnjotneje, kaž też přełožkoweje, a zdobom zwučowańske texty za studium serbskeje rěče. Přizamknjeny je wukład wo słowjesnosći a zapis spisowaćelow z krótkimi žiwjenjopisnymi datami.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/62 Serbski institut Sorbisches Institut

Serbska wěda.

Serbska wědomosć zhromadnje z krasnej literaturu służi też po přewróće předewšěm najbliższim narodnym potrěbnosćam a zajimam. Na čole cyłeho skutkowanja stoji *Maćica Serbska* w Budyšinje *z delnjołužiskim* wotrjadom w Khoćebuzu. Tutej wjedźetaj dwaj znataj serbskaj filologaj: prof. dr. Arnošt Muka w Budyšinje a farař Bogumił Šwela w Dešnje pola Khoćebuza. Z jeju centralnym organom je hižo prjedy naspomnjeny »*Časopis Maćicy Serbskeje*«, nawjedowany wot Muki a wukhadźacy hižo 85. lěto. Mucy poradźi so jón, byrnjež w zmjeńšenem rozsahu, přez cyłu swětowu wójnu zakhować. Nětko wukhadźa časopis kaž prjedy mjenujcy w dwěmaj zwjazkomaj wob lěto. Dokelž Maćica Serbska ze swojimi wědomostnymi wotrjadami po móžnosći pjelni nadawki, kotrež pola druhich swobodnych Słowjanow pjelnja Akademije wědomosćow a wumjełstwow, dyrbi podpjerać wšě kulturne skutki serbskeho luda, nic jenož ćišć, ale też serbske koncerty, dźiwadło a wšo, štož z narodnej kulturu zwisuje. Zo by so serbska wědomosć wjacy spěchowała, rozsudźi so Maćica Serbska w l. 1929 k wudawanju serbskich *Wědomostnych rozprawow* Maćicy Serbskeje w Budyšinje. Prěnje čisło přinjese pod red. A. Muki

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/63 Serbski institut Sorbisches Institut

Wylem Nowy

Zawod do studija serbskeho pismowstwa wot *Józ. Páty*. Bychmy sej přeli, zo bychu so tute Rozprawy po móžnosći dale wudawałe. W Rozprawach móža so ćišćeć wjetše monografiske dźěła, kotrež njeje možno w Časopisu Mać. Serb. zaměsćić.

Pódla Časopisa Maćicy Serbskeje też »*Łužica*«, nawjedowana wot prof. Oty Wićaza a wyššeho wučerja J. Symanka, přinošuje wotrjadne nastawki literarno-historiske, kulturno-historiske a domowědne.

Prof. *Arnošt Muka*, kotryž je najebać swojich 78 lět (rodź. l. 1854) njepřestawajcy při narodnem dźěle, runje w času přewróta dokónči wobšěrne dźěło wo prjedawšim delnjołužiskim łukowskim kraju z hódnymi domowědnymi a filologiskimi

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/64 Serbski institut Sorbisches Institut

Arnošt Herman

wułožkami wo słowjanskim razu tuteje zajimaweje strony. Dźěłu, započatemu hižo před swětowej wójnu, móžeše so autor hakle při přetorhnjenju korekturow swojeho delnjoserbskeho słownika dospołnje wěnować. Wuńdźe z nakładom Wokrjesneho łukowskeho wubjerka jako »*Bausteine zur Heimatkunde des Luckauer Kreises*« (Luckau N.-L. 1918, str. XXIII + 516 + 124), z khartu wokrjesa a ze 160 rysowankami a fotografijemi.

Po přewróće pokaza so wosebje potrěbnosć rěčnicow a słownikow serbskeje rěče. Za nimi njeprašachu jenož Serbja sami, ale też cuzy zajimarjo wo Łužicu. Tu Muka hnydom přistupi k wudźěłanju mjeńšeho přiručneho słownika za Hornju Łužicu (*Hornjoserbski přiručny słownik*, Budyšin 1920, str. IV + 20 + 128), podawaceho

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/65 Serbski institut Sorbisches Institut

w zawodźe krótku hornjoserbsku rěčnicu, hornjoserbsko-němski słowničk, wobdźěłany po starem słowniku Pfulowem a po přihotowanem wulkim słowniku *Kralowem*, a k zakónčenju krótke prawidła hornjoserbskeho prawopisa. Muka wudospołni tutón z khwatkom wudźěłany słownik samsne lěto z hesłowym němsko-hornjoserbskim słownikom, kaž też z němsko-serbskim městopisnym słowničkom, a wućišća jón ze swojim nakładom jako »*Serbsko-němski a němsko-serbski přiručny słownik*« (ze sobuběžnym němskim napismom, w Budyšinje 1920, str. IV + 20 + 256). Prěnjej potrěbnosći k zeznaću Łužicow posłuži Muka hnydom po přewróće z přećišćenjom swojeje kharty wobeju Łužicow *(Přehladna kharta serbskeje narodnosće Hornjeje a Delnjeje Łužicy)*, ke kotrejž přida němsko-serbski městopisny słowničk. Khartu wuda *Hajno Hantšo-Slepjanski* w Budyšinje 1919 přizamknywši k njej zawod we woběmaj serbskimaj narěčomaj kaž też w němskej rěči. Ale nimo toho wuda Muka znowa swój wužitny městopisny słowničk, znowa wobdźěłany a dopjelnjeny *(Serbski zemjepisny słowničk*, 5. wudaće, Budyšin 1927).

W tutom času Muka hižo zaso pilnje dale dźěłaše na swojim žiwjeńskim dźěle, na wulkim delnjoserbskim słowniku, kotryž we wójnje wosta tčacy w Pětrohrodźe. Jako Muka po pjećatřicećilětnem napinacem dźěle 1910 swoje dźěło ruskej Akademiji přepoda, so zawěsće nadźał njeje zadźěwkow, kotrež ćišć tak zadźerža. Z přinarodźeneje wobhladniwosće a dokładnosće wobstara sej wotpisk swojeho rukopisa (a woprawdźe so we wójnje dźěl rukopisa zhubi). Hač do naleća 1915 woćišćachu so 62 listnow hač do hesła »*narski*«. Dale njemóže ruska Akademija pokračować dla wójnskich

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/66 Serbski institut Sorbisches Institut

poměrow a po přewróće dla poměrow domjacych. Hotowe listna buchu w lěće 1921 zbrožurowane, z nakhwilnym napisom woznamjenjene a po dlěšim jednanju Českej akademiji wědomosćow a wumjeł=stwa do Prahi pósłane, kotraž wulkomyslnje na so wza zasłužbne dźěło wudaća Mukoweho słownika. W lěće 1926 doćišća so w Prazy prěni zwjazk a do kónca l. 1928 bu doćišćany zwjazk druhi kaž też zwjazk třeći z dodawkami. Tak wuńdźe skónčnje žadny a drohotny Mukowy »*Słownik dolnoserb=skeje rěcy a jeje narěcow*« (ze sobuběžnym češkim, ruskim a němskim napisom), wulkeho formata, na rjanej papjerje a z jasnymi pismikami, wobsahowacy we třoch zwjazkach nimo XXXVI stronow za=wodnych słowow 2510 stron delnjoserbskich hesłow ze sobuběžnymi hesłami hornjoserbskimi, ruskimi, němskimi a po potrjebje za přirunanje też z češkimi, pólskimi, kašubskimi, połobjanskimi a južnosłowjan=skimi, wobjimacy delnjoserbski słowny pokład wot najstaršeje doby hač do doćišćenja słownika, kaž bě jón autor wučerpał z pisomnych pomnikow a ćišćanych knihow, z ludowych narěčow žiwych kaž też wotemrětych. Dźěło, z kotrymž so serbska wědomosć čestnje a wužitnje nic jenož we słowjan=skim, ale w cyłem wědomostnem swěće předstaja. Je to z dobom dopokaz praktiskeho słowjanskeho sobudźěła na wudawańskim polu, přetož mała Łu=žica njeby mohła tajke dźěło sama wudać.

Njedźiwajcy toho Maćica Serbska bě so sama postarała wo wudaće dweju hornjoserbskeju słow=nikow, kotrejž drje bóle praktiske zaměry sćěhujetej, tola pak wotpočujetej tonorunja na wotrjadnych zakładach. Je to »*Němsko=serbski wšowědny słownik hornjołužiskeje rěče*« dra *Filipa Rězaka* (1859–1921), dźěło dołhich lět pilneho prócowanja, kotrež bu skónčnje we času popřewrótoweho zahorjenja wu=

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/67 Serbski institut Sorbisches Institut

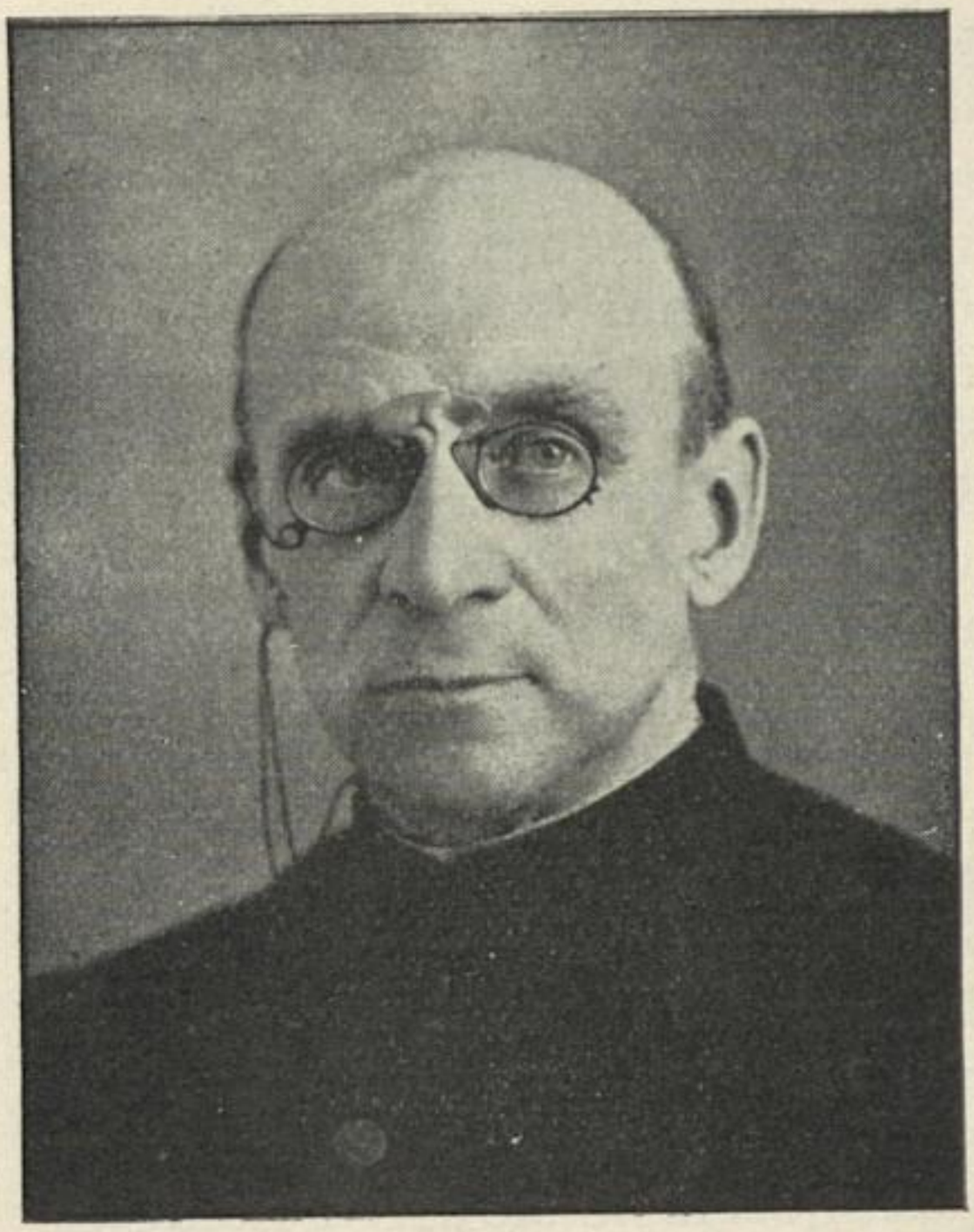

Jakub Šewčik

date w Budyšinje (też z něm. napismom, 1920, lex., str. 1150). We lěće 1927 wuńdźechu prěnje listna wulkeho słownika *Jurja Krala,* Radwołčana (rodź. 1864), *»Serbsko=němski słownik hornjołužiskeje rěče«*, připisany prof. A. Mucy (też z němskim napismom, stron XXXII + 968), kotryž bu doćišćany w lěće 1931. Mjez tym zo Rězak wustupuje jako nowotař a zawodźuje někotre słowa dotal njeznate (ze słowjanskich rěčow abo nowje tworjene), wostawa Kral na dobrem a bohatem domjacem zakładźe słownem, kotryž podawa kedźbliwje a swědomiće, kaž Rězak z drobnymi dokładami frazeologiskimi. Lěpšina Kraloweho słownika pornjo Rězakowemu je krótki a wubjerny zawodny narys hornjoserbskeje rěčnicy. Nastajnym žadosćam za serbskej rěčnicu po přewróće hladaše Kral wot=

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/68 Serbski institut Sorbisches Institut

Jan Cyž=
Hajničanski

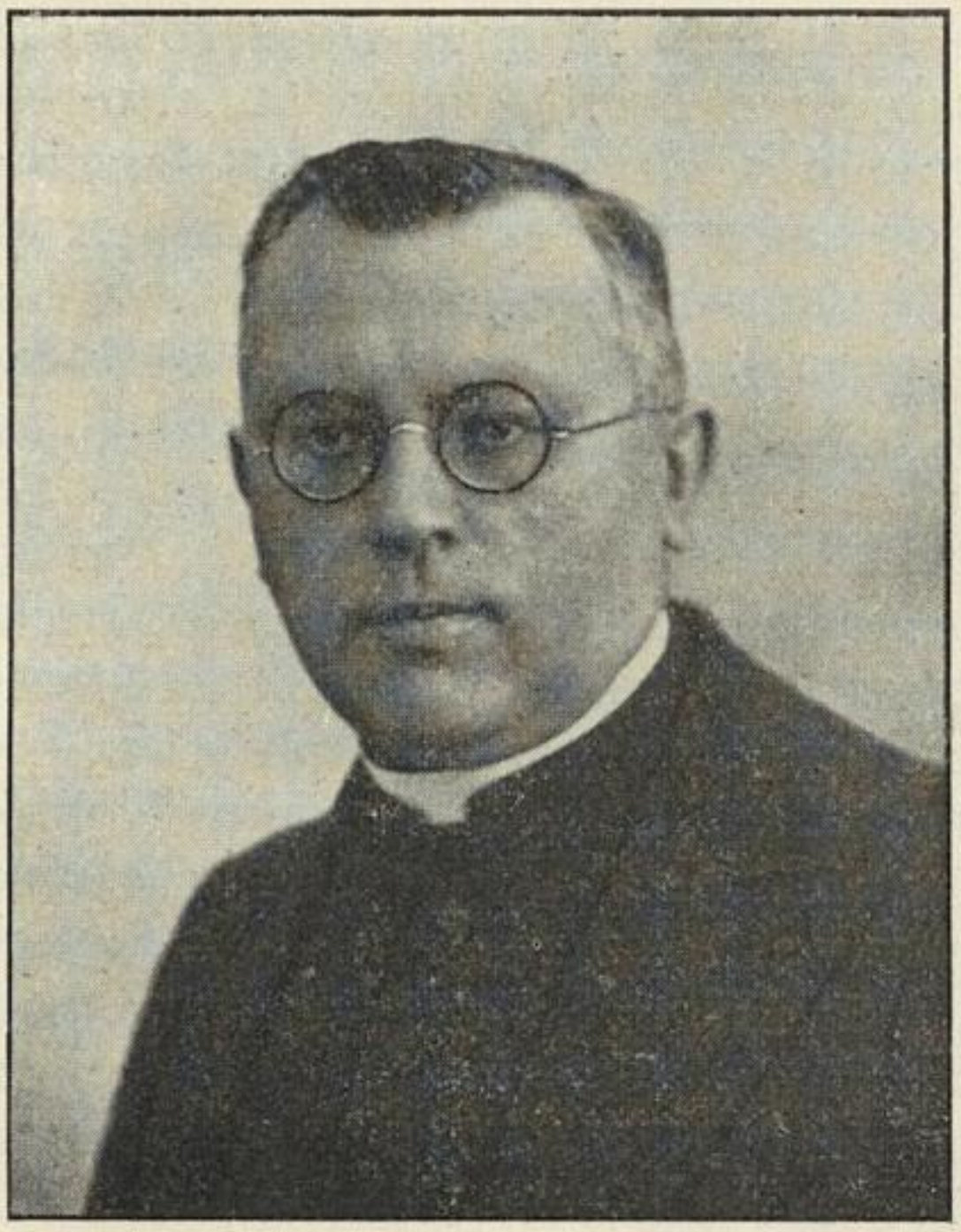

pomhać ze spěšnym wobdźěłanjom swojeje »*Gram=matik der wendischen Sprache in der Oberlausitz*« (z l. 1895), kotruž wuda w l. 1919 w nakładźe Smo=lerjec knihikupstwa w Budyšinje. Knihu, kotraž so woprawdźe spěšnje wupředa, předźěła tónle dobry znajeŕ ródneje rěče zasadnje znowa, předźěła wo=sebje zajimawe serbske słowjeso, rozmnoži dotalne přikłady a zwučowanja, přidruži k tomu wužitne serbsko=němske rozmołwy a mału čitanku, wšitko pak wobzamkny ze swojim hesłowym słowničkom serbsko=němskim a němsko=serbskim. Takle wob=dźěłana knižka wuńdźe w Budyšinje w lěće 1925 jako 3. wudaće jeho knihi w samsnem nakładnistwje, str. XII + 219. Je to dźensa najlěpša hornjoserbska rěčnična přiručica, kotraž při swojim praktiskim ze=stajenju tež wědomostne požadanja spokoja.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/69 Serbski Sorbisches institut Institut

Nowemu zajimej wo serbsku rěč (dźěše tu wo-sebje wo *hornju serbšćinu*, kotrejež přisłušerjo na čole hibanja za swobodu stejachu) prócowaše so pomhać tohorunja dobry znajeŕ maćeŕšćiny, wučeŕ *Michał Nawka*, rodźeny Radwořčan (1885), kotryž započa l. 1919 wudawać w Budyšinje ze swojim samsnym nakładom »*Ausführliches Lehrbuch der obersorbischen (=wendischen) Sprache für Schul- und Selbstunterricht*«, tola pak wosta tčacy ze swojej wubjernej a šěroko po podobnych swětowych po-mocnych knižkach założenej wučobnicu hnydom při prěnim zwjazku. Prjedy hač k wudaću druheho zwjazka dóńdźe, bě so zajim Němcow zhubił. Na to wěnowaše so Nawka pisanju wjele potřěbnišich rěč-nicow a pomocnych knižkow w serbskej rěči, posta-jenych wosebje za młodźinu, kotruž je němska šulska politika nimale dospołnje ze spóznaća ród-neje rěče wuzamknyła. Tak wuda z nakładom Ma-ćicy Serbskeje w lěće 1920 a 1921 dwaj zwjazkaj »*Přewodnika po serbskej rěči*« a w lěće 1925 rjanu knižku »*Na wsy — za wsu*« z nakładom Zwjazka serbskich wučerjow, z prěnjotnymi wumjełskimi wobrazkami Měrćina Nowaka. Dokelž bě »Pře-wodnik« hižo rozpředaty, wudźěła Nawka nowy přewodnik po serbšćinje z napisom »*Raj rěče*«, prěni zešiwk za 3., 4. a 5. lětnik (1931), z Nowa-kowym znatym křižerjom na wobalcy. Rozdźěl mjez woběmaj přewodnikomaj woznamjenja spiso-waćel sam ze słowami: »... kaž mjez kosćowcom a človjekom. Tam knježeše gramatika, tu živjenje!« Je z woprawdźitej radosću čitać w tutych Naw-kowych knižkach za serbske dźěći. Nawka ni-male wšudźe wustupuje jako reformator hornjo-serbskeho prawopisa; swoje porjedźeńske namjety přednjese samo na někotrych Maćičnych zhroma-dźiznach, ale dla přewulkeje radikalnosće njebuchu

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/70 Serbski institut Sorbisches Institut

namjety přijate: zawjedźenje fonetiskeho prawopisa zda so tudy přezažne być. Nawka nahromadźi sej też při swojich dźěłach znamjenitu ličbu zmylkow přećiwo duchu serbskeje rěče, wosebje w składni, zestaja też mnohosć germanizmow, a wuslědk swojich spóznaćow woćišća w knižcy »*Zmysł našich słowow*« (nakł. Smolerjec knihikupstwa w Budyšinje 1928) jako znamjenitu přiručku, selenu z čerstwym humorom a žortom swojorazneho autora. Byrnjež z Nawku we wšěm přezjene njebyli, w tom zawěsće dyrbimy jemu přihłosować, zo je dźensa w hornjoserbskim prawopisu wjele njejasnosćow a njepřezjednosćow, štož bychu mohłe wotstronić jenož dobre prawidła, wudźěłane a wudate wot Maćičneho rěčneho wotrjada.

Jeničcy za kurzy serbšćiny, kotrež buchu po přewróće za Němcow a liwkich Serbow w Budyšinje, w Kamjeńcu a druhdźe zarjadowane, napisa *Jurij Šołta* swój »*Němsko-serbski rozmołwnik* k lohkemu nawuknjenju serbskeje rěče za najwšelakoriše poměry człowjeskeho žiwjenja« (też z němskim napisom, ze samsnym nakładom w Budyšinje 1920). Też delnjołužiski filolog *B. Šwela*, rodźeny w Skjarbošcu (1873), kotryž bě hižo w l. 1903 ze swojim zasłužbnym dźěłom »*Dolnoserbski pšawopis*« zrjadował prawidła pisanja w delnjej serbšćinje, kotruž swětej přibliži ze swojej dobrej delnjoserbskej rěčnicu a čitanku z lěta 1906 a 1911, po přewróće znowa woćišća swój »*Kurzes Lehrbuch der oberwendischen Sprache*« z lěta 1913 (2. wudaće w Budyšinje 1920). Na to da so do wotrjadneho přirunanja wobeju serbskeju narěčow a woćišća w lěće 1926 w Budyšinje swoju »*Vergleichende Grammatik der ober- und niedersorbischen Sprache*«, w kotrejž pokaza nic jenož što Hornich Serbow wot Delnich po rěči dźěli, ale zdobom też što jich zjednoća.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/71 Serbski institut Sorbisches Institut

Mikławš Krječmar

Sobuběžnje podawane rěčnične dokłady z krótkimi a jasnymi wułožkami, dopjelnjene na kóncu z diferencialnym słowničkom wobeju narěčow, podawaja prěni dobry zawod k spóznaću rěčneho składa wobeju serbskeju narěčow. B. Šwela wobdźěli so w l. 1929 pódla J. Krala a M. Nawki na prěnim zjězdźe słowjanskich filologow w Prazy z rěčespytnym přednoškom »*Słowjanske stopy w dolnoserbskem pismowstwe*«. Tutón zajimawy přednošk wuńdźe we Zběrniku zjězdowych přednoškow II. a też we wosebitem woćišću w Prazy 1931.

Nahladna ličba drobnych rěčespytnych studijow a přinoškow wuńdźe też w Časopisu Maćicy Serbskeje. Napisachu je *A. Muka* we swojich woblubjenych wułožkach mjenow, *J. Libš* w rjedźe dobrych wukładow syntaktiskich a rěčničnych docyła, *B.*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/72 Serbski institut Sorbisches Institut

Jan Symank

Šwela přećišća žadnu serbsku přisahu w komorowskej naréči ze zap. 18. lětst., *B. Šołta* woćišća w lěće 1921 (a też samostatnje) filologiski rozbjerk prěnjeje hornjoserbskeje Swětlikoweje biblije z lěta 1688—1711. Tuto dźěło, napisane w Lipsku jako disertacija z nastorkom a pod wjedźenjom nětčišeho pražskeho uniw. profesora *M. Murka*, tehdy lipsčanskeho slawisty, pokazuje jasnje polo wědomostneje dźěławosće młodeje serbskeje generacije. Nowy nastork k přepytowanju serbskeje dialektologije poda dr. *Józ. Páta* z nastawkom »*K. G. Anton wo hornjołužiskich dialektach l. 1797*« (1928) w kotremž poda też krótki přehlad dotalnych přepytowanjow serbskich dialektow.[8])

[8]) Češki zajim wo spóznaće łužiskeje serbšćiny, wosebje w hornjej naréči, podpjeraše w samsnem času *Józ. Páta* ze

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/73 Serbski Sorbisches institut Institut

Na polu *literarneje historije* po přewróće ma najwjacy zasłužbow prof. *Ota Wićaz*, rodźeny z Khwaćic (1874), nawjedowacy redaktor beletristiskeje »*Łužicy*« a zarjadowař ewangelskeje protyki »*Předźenak*«, kotruž zwjetša też sam piše.

Hižo do wójny zamołwješe so Wićaz hdys a hdys z nastawkami čerpanymi ze serbskeje kulturneje historije, kotruž bórzy zjednoćeše z historiju literarnej. Hnydom ze swojim Maćičnym přednoškom »*Wo serbskim ludowem basnistwje*« (1922) zbudźi wulku kedźbnosć, přetož we nim jako prěni pohódnosći serbsku ludowu pěsnjeńsku literaturu z poł. 18. lětst., zjednoćiwši ju prawje z nabožniskim ludowym hibanjom. Spóznaću žiwjenja a dźěła lyriskeho basnika K. A. Fiedlerja posłuži z wudaćom jeho lubosćinskich spěwow, přewodźiwši je z jimacym předsłowom w monografiji: »*Wutrobine naléćo M. Stangec a K. A. Fiedlerja*« (1923),

---

swojej »*Krótkej přiručicu hornjołužiskeje serbšćiny*« (Krótka rěčnica, rozmołwy a korespondenca), Praha 1920, a z jednorym hesłowym »*Kapsowym słownikom serbsko-běskim a běsko-serbskim*« (1920). Na wuznam noweho přepytowanja serbskeje rěče, wosebje serbskeje fonetiki, pokaza Józ. Páta ze swojimi *fonografiskimi zapiskami serbskimi*, kotrež sčini z pomocu běskeho fonetika *Józ. Chlumskeho* a francózskeho fonetika profesora *H. Pernota* za archiw Běskeje akademije wědomosćow w Prazy l. 1929. (Fonografické zápisy lužickosrbské, Čas. pro mod. fil. XVI. 1931.) Wo stejnišću serbšćiny mjez słowjanskimi rěčemi pisaše pólski přećeł Serbow, slawista *Witold Taszycki: Stanowisko języka łużyckiego* (Kraków 1927). Za serbski a słowjanski rěčespyt jara ważne su też nowe wudawki starych serbskich rukopisow a knižkow. Tak wuhotowa *K. H. Meyer* nowy wudawk prěnich hornjoserbskich čišćanych knižkow: *Der oberwendische* (obersorbische) *Katechismus des Warichius* (1597) w Lipsku 1923, *R. Trautmann* wuda prěni króć delnjoserbski Wolfenbüttelski psaltař »*Der Wolfenbütteler Niedersorbische Psalter*« (Lipsk 1928) a jeho wučomc, młody slawista *C. Hoenicke* rěčespytny rozbjerk tutoho psaltarja (1930).

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/74 Serbski institut Sorbisches Institut

k Mukowym sydomdźesaćinam wóćišća wulku monografiju »*Dr. Arnošt Muka*« (1924) z mnohimi datami z pilneho žiwjenja wulkeho serbskeho wučenca a narodneho prócowarja, kaž tež z nadrobnej bibliografiju jeho dźěłow, dale zhromadźi a ze swojim zawodom wuda »*Serbske basnje a pěsnje Jana Hajncy*« (1925) a wobstara knižne wudaće swojich studijow wo *Janu Kolláru* za knihownju Słowjanske Rozhlady (1928). Wulka mnohosć Wićazowych dźěłow wostawa, bohužel, skhowana w časopisach. Jeho »*Serbske hłowy*« w »Łužicy«, we kotrychž jedna wo zabytych serbskich spisowaćelach a wótčincach, zjednoćene z podobnymi nastawkami w »Předźenaku«, kaž tež w Časopisu Maćicy Serbskeje (najnowišo na př. wubjerna studija »*Lipsk jako ródnišćo serbskeje romantiki*«, 1931–32) zawěsće bychu wučiniłe hižo rjany zwjazk hódnych studijow ze serbskeje literarneje a kulturneje historije. A nimale kóžde čisło »Łužicy« přinošuje něšto noweho wot njeho, někajke nowe wuslědźenje, nowy zapis a wšitke wuznamjenjeju so z wosebitym zmysłom za dušinu analyzu, za swójbne a powšitkowne poměry, zepjerajo so na studium stawizniskich podawiznow a wosebje su założene na dokładnem žórłowem studiju, na zapisach archiwalnych, farskich a swójbnych, z čimž tworja spušćomne zakłady za składne stawizny serbskeho pismowstwa. Prof. Ota Wićaz ze swojimi prěnjotnymi literarnohistoriskimi dźěłami, z kritiskim sćěhowanjom nětčišeje serbskeje literatury, ze swojimi přełožkami, kaž tež ze swojej redaktorskej dźěławosću, słuša k najpilnišim dźensnišim serbskim spisowaćelam. A ze swojim prócowanjom, pokazać při kóždem dźěle na jeho narodno-wukubłański raz a žiwjeński zmysl, słuša wón k dźensnišim wjedniskim ducham słowjanskeje Łužicy.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/75 Serbski institut Sorbisches Institut

Włodźiměr Zmeškal

Wosebitu hódnotu z druhich přinoškow na samsnem polu ma wudaće pražskeje korespondency wobdarjeneho serbskeho publicisty M. Andrickeho, kotrež *M. Nawka* kedźbliwje wobstara (*Mikławša Andrickeho listy z Prahi z lět 1886 do 1895*, Budyšin 1925), dale *Krječmarjowej* dobrej wudaći Ćišinskeho eposa młodych lět »*Nawoženja*« (1926) a jeho »*Basnjow z młodych lět*« (1931), wobě z literarno-historiskim zawodom, prěni dźěl monografije wo *J. P. Jórdanu* wot *H. Šlecy* (w Čas. Mać. Serb. 1924, wosebity wućišć 1926), přećišć *Mukoweje* monografije wo *H. Zejlerju* (1923), *K. Rězbańkowa* monografija »*Leben und Wirken von Michael Frenzel*« (1930), a nimo toho zaso cyły rjad drobnych literarno-historiskich přinoškow, kotrež napisachu pódla mjenowanych hišće *Jan*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/76 Serbski institut Sorbisches Institut

Jakub Šajba

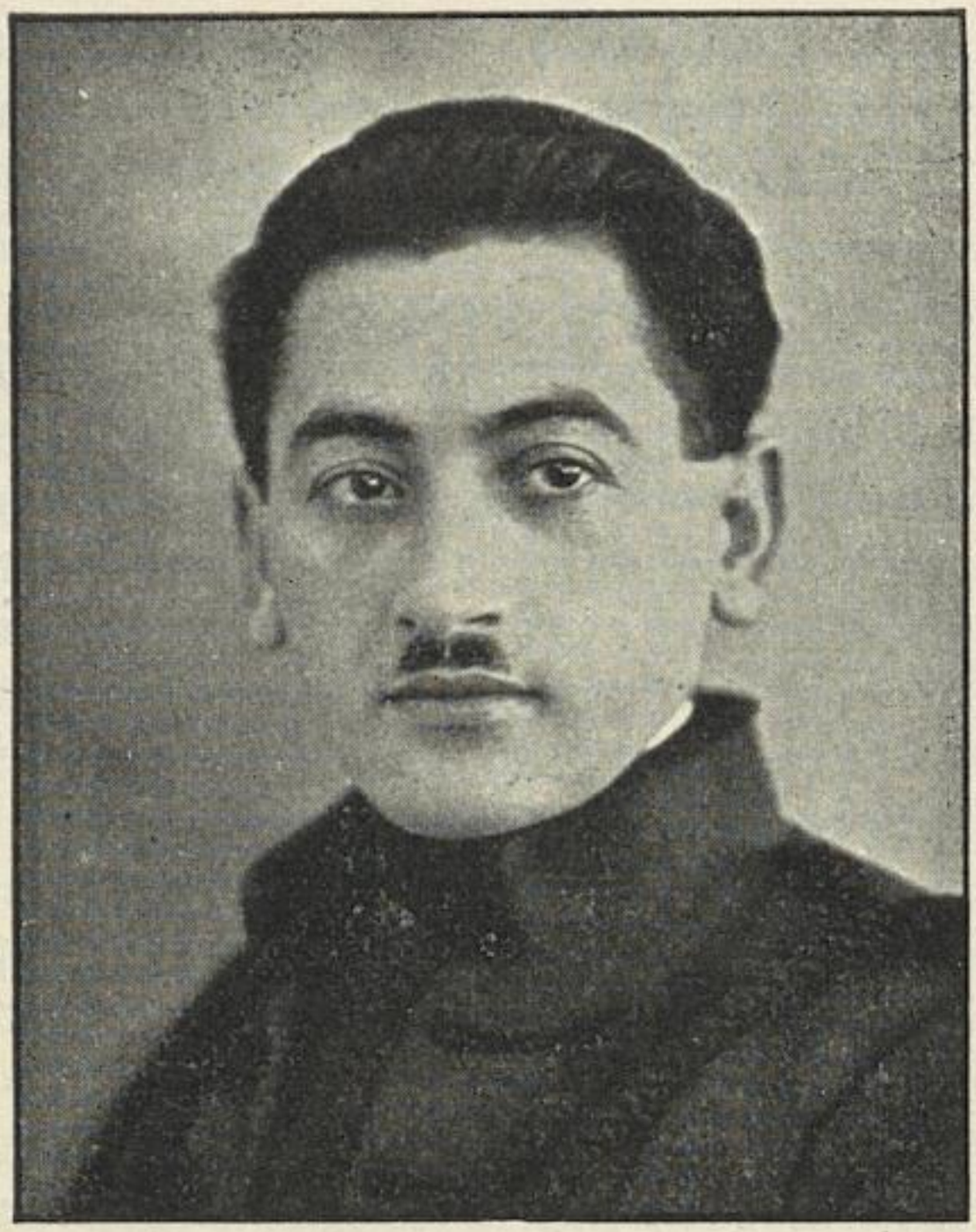

Bryl, J. Delan, J. Křižan, A. Herman[9]) a druzy.

[9]) Přir. też *Józ. Páta*, Z čěskeho listowanja J. A. Smolerja, w Čas. Mać. Serb. 1918—19, wosebity woćišć 1919, z dodawkami w Čas. Mać. Serb. 1922. Serbska literarna historija ma hišće stajnje winowatosć wudać wubjerne prozaiske naćiski *Mikł. Andrickeho*, kaž też docyła wudawać zhromadźene dźěła staršich serbskich spisowaćelow, jich korespondencu, zapiski a přinoški k jich žiwjenjopisam atd. Pokazuje na to Józ. Páta też we swojim »*Zawodu do studija serbskeho pismowstwa*« (1929), hdźež podawa kritiski přehlad wšěch serbskich a cuzych dźěłow wo serbskej literaturje hač do l. 1929. Samsny spisowaćel naspomni wuznam prěnjeho serbskeho bibliografa a literarneho historika *K. A. Jenča* v Čas. Mać. Serb. 1928. Nuzne su też dalše přepytowanja wzajomnych literarnych a kulturnych poćahow łužiskich Serbow z druhimi Słowjanami. Přir. *Józ. Páta*, H. Zejleŕ a jeho styky s Čechy a Slováky (1923), Jar. Vrchlický a Lužice (1927), Jos. Dobrovský a Lužice (1929), Z dějin Slováků v Lužici (1931), Prof. dr. M. Murko (1931), zběrnički: Zejleŕowy (1922),

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/77 Serbski institut Sorbisches Institut

Z Delnjeje Łužicy pódla drobnych nastawkow w časopisach ważne je wudaće autobiografije dołholětneho redaktora Serbskeho Casnika *Kita Šwele*, wočišćane wot jeho syna *B. Šwele: Christian Šwela, serbski casnikaŕ*. Jogo žywjeńe, wót nogo samego hopisane (Chóśebuz 1927).

Znamjenite studijne pomhadło je »*Katalog serbskeho wotdźěla knihownje Maćicy Serbskeje*«, kotryž bě zestajał a z Maćičnym nakładom wudał drježdźanski statny knihownik, historik dr. *Jakub Wjacsławk*, rodźeny w Hórkach pola Khróśćic (1885), a runje tak spomóžna je jeho kniha »*Wendische (sorbische) Bibliografie*«, kotraž wuńdźe we Vasmerowych publikacijach barlinskeje uniwerzity 1929. *J. Wjacsławk* dźěła pódla njeboh *J. Bryla*, *M. Krječmarja* a *B. Šwele* stajnje we serbskej bibliografiji.[10])

Na polu *ludowědneje literatury* je spomnjenjahódna *Nawkowa* edicija »*Pokěrluški ze serbskeho luda*« (1923), ze zajimawymi spěwami nabožneho wobsaha njeznatych ludowych pěsnjerjow, kotrež je wudawaŕ ze starych serbskich časopisow wubrał a z hódnymi přispomnjenjemi wuhotował. Wyšši

---

Mukowy (1924), Ad. Černeho (1924), J. Ćišinskeho (1926); dr. *M. Krječmaŕ*, Ćišinskeho abrahamowiny (1927), Jakub Bart-Ćišinski a Južnosłowjenjo (1930); *Włodź. Zmeškal*, T. G. Masaryk a Lužice (1930; serb. rozmnož. wudaće 1931); *W. Taszycki*, Sienkiewicz w piśmiennictwie łużyckiem (1931) atd.

[10]) Hódny je też *J. Volfowy* katalog »*Lužické oddělení v knihovně Národního musea v Praze*« wudaty w Česko-łužiskej knihowničcy w Prazy 1923. W tutej knihowničcy wuńdźechu tohorunja někotre přinoški k serbskej literarnej historiji. Poslednje dźěło, kotrež wuńdźe w mjenowanej knihowničcy, je katalog *Hórnikoweje serbskeje knihownje w Prazy (Hórnikova lužická knihovna v Praze*, 1931), zestajany wot *Włodźiměra Zmeškala*. — Za Delnju Łužicu ważna je *R. Lehmannowa* »*Bibliografie der Geschichte der Niederlausitz*« (1928), wuhotowana z pomocu *B. Šwele*.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/78 Serbski Sorbisches institut Institut

wučeŕ *Jan Symank*, rodźeny we Wotrowje (1860), soburedaktor »Łužicy«, w kotrejž woćišća někotre rjane dokłady prozaiskeje tradicijneje literatury, wubra ze serbskich přisłowow najwuznamniše a zrjadowa je dźiwajo na človjeske dobre a špatne samownosće i nimo toho jako wěčnu protyku serbskeho bura w přisłowach: *Serbske přisłowa* (Budyšin 1926). We swojim poslednim dźěle »*Přinoški k stawiznam łužiskoserbskeje rěče a literatury*« (1929) poda Symank popularnu přiručicu wo serbskej mythologiji, wo serbskich pěsnjach a ludowej literaturje z přihódnymi tekstowymi pokazkami a z wulkej ličbu hłowneje pomocneje literatury. Tež prof. *O. Wićaz* spomina we swojich přinoškach na tradicijnu ludowu literaturu. Wšitko je wězo jenož maćizna. Wo wotrjadne ludowědne studije próco-waše so hudźbny składnik *Bjarnat Krawc* w mjeńšich nastawkach na polu narodneje pěsnje w »Łužicy« 1922—23, w Čas. Mać. Serb. 1921 a wosebje tam też w monografiji wo narodnej pěsni »Za Kamjeńcom za górami« (1925) a w studiji wo pěsni »Stawaj mi, stawaj, pohončo!« (1926).[11])

Druhe wědomostne wotrjady njejsu tak zastupjene kaž rěčespyt a literarna historija. Pola naroda, kotryž njewobsedźi swojich šulow, hinak tomu

---

[11]) Wo nuznosći dokładneho wědomostneho přepytowanja serbskeje ludoweje prozaiskeje literatury přednošowaše *Józ. Páta* na 1. zjězdu słowj. filologow w Prazy 1929. Přednošk wuńdźe we Zběrniku zjězdowych dźěłow II. w Prazy 1931: *Lužickosrbská lidová podání prosaická*. — Z němskich dźěłow wo serbskim narodopisu najwažniše su: *W. Frentzelowa* bibliografija »*Das vorgeschichtlich-volkskundliche Schrifttum der Oberlausitz seit 1920*, I (1929), dale nowe wudaće *W. v. Schulenburgoweje* knihi *Wendische Volkssagen und Gebräuche aus dem Spreewald* (1930), wosebje pak swědomite a přirunowace *Edm. Schneeweisowe* »*Feste und Volksbräuche der Lausitzer Wenden*« (1931).

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/79 Serbski institut Sorbisches Institut

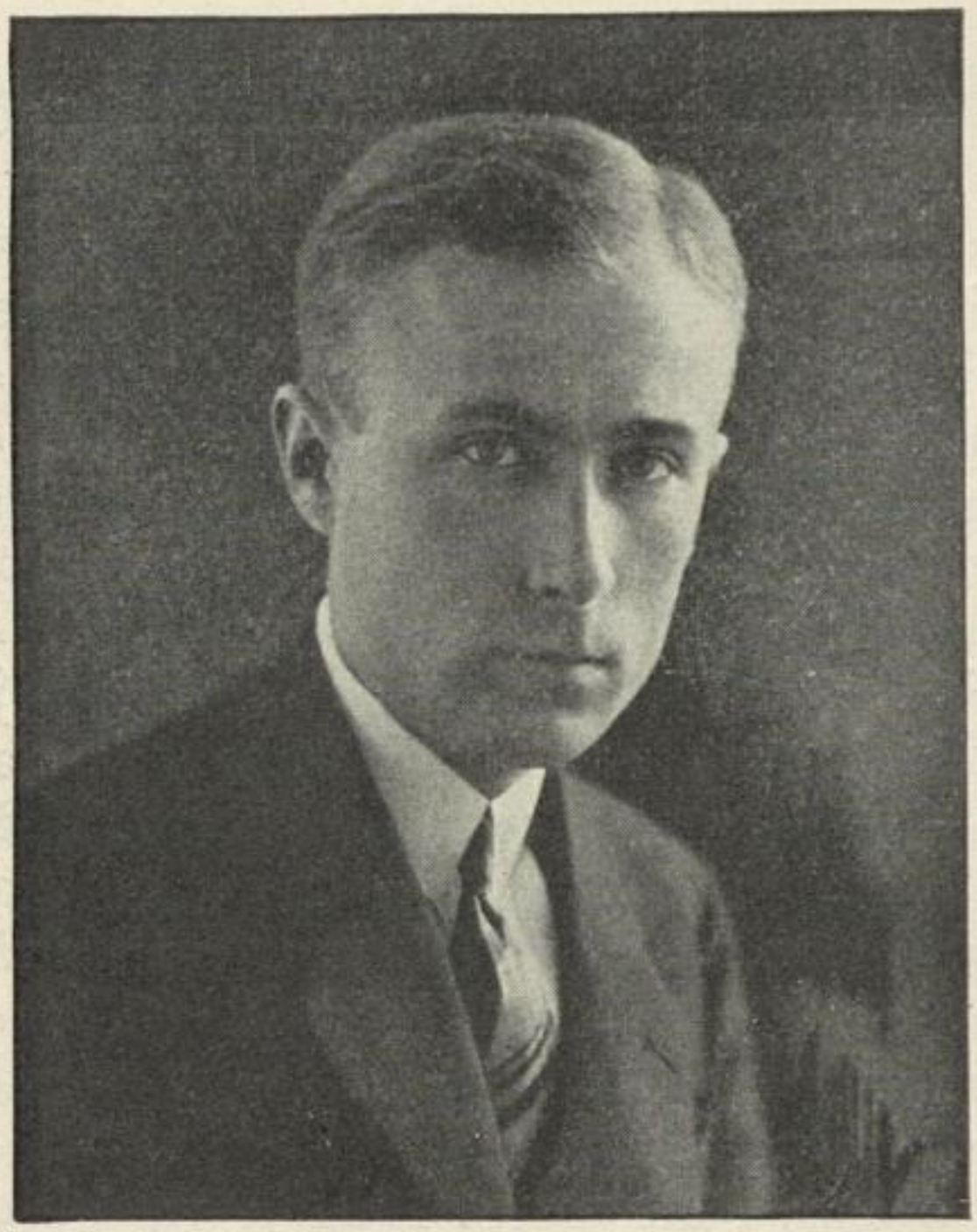

Witold Taszycki

być njemóže. A tola namakamy tu dobru staro=žitnisku studiju »*Wo łužiskim prawěku*« (Čas. Mać. Serb. 1925), napisanu wot *J. Křižanka=Wotrow=skeho*, dale knižku »*Wotrow=Łužiska Troja*« (1922), w kotrejž podawa *P. Šołta* starožitno=historiski narys stawiznow městna, na kotremž je so hižo wjele drohotneho wukopało. Historiju z dźiwanjom na kulturne a socialne stawizny wothladuje jako swoje hłowne wědomostne polo *J. Wjacsławk*, ale nimo nastawkow w Čas. Mać. Serb. a we »Łužicy« wosebiteje knihi dotal wudał njeje. Z dobrymi přinoškami za serbske stawizny su tu hižo na samem započatku naspomnjene *Brylowe* »*Serbske stawizny*« z l. 1920 a monografija »*Serbski dom w Budyšinje*« z l. 1924, kotruž derje wudo=społnjeja *Mukowe* »*Zapiski Maćicy Serbskeje*«

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/80 Serbski institut Sorbisches Institut

Jakub
Wjacsławk

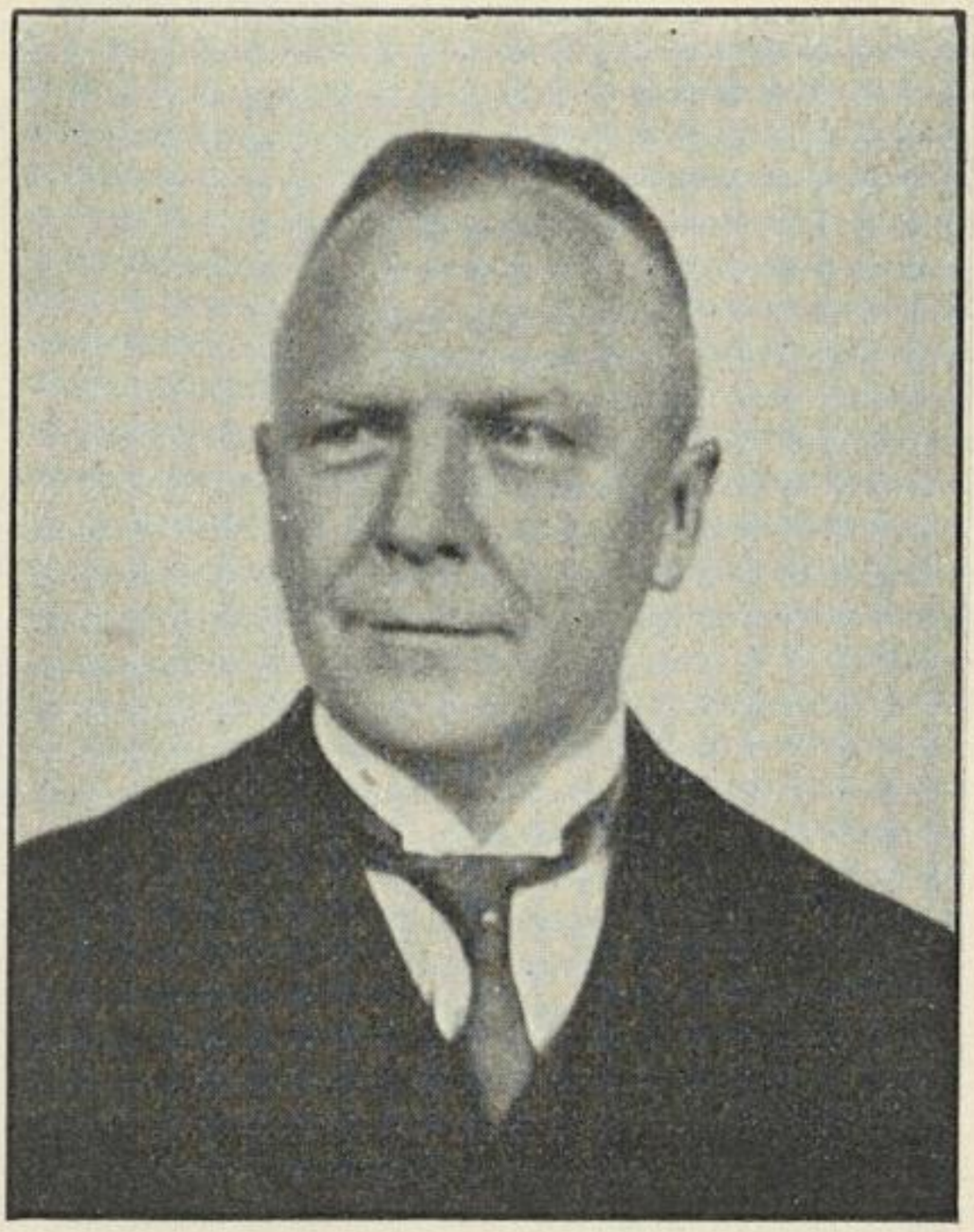

l. 1924. Z tajkim přinoškom su też »*Wobrazy z cyrkwinskich stawiznow katolskich Serbow*« (1921), kotrež bě radwořski farař *Jakub Nowak-Neander* 37 lět hromadźił. Škoda, zo njeje autor naspomnił žórła, z kotrychž bě čerpał, z čimž by zmóžnił kontrolu a zdobom pokazał młódšim slědźerjam prawy puć. Ważne su też *J. Handrikowe* »*Stawizny serbskeho seminara*« w Prazy (1930). W Delnjej Łužicy woćišća *B. Šwela* swoje wukładowanja »*Waldensaŕe. Jan Hus*« (1921). Domiznowědna publikacija, nimo měry pyšnje wuhotowana, je kniha *P. Romualda Domaški* »*Tysac lět hnadowne městno Różant*«, ćišćane w katolskej ćišćerni Donnerhakec w Budyšinje 1928; zdobom wuńdźe też němske wudaće w Drježdźanach, přibližowace zajimcam jara zdobnje najsławniše — a

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/81 Serbski Sorbisches institut Institut

Leopold Lénard

jeničke — serbske katolske hnadowne městno Róžant, při čimž nadrobnje wopisowane dawne dźiwy skutkuja na dźensnišeho čitarja kaž lubozny anachronizmus. Na serbskich historikow stajnje hišće čaka nadawk noweho wudaća *Bogusławskeho-Hórnikoweje* »Historije serbskeho naroda« (1884), dawno rozpředateje a zastarjeneje. Na přirodospytnem polu wuznamjenja so po M. Rostoku najlěpši serbski wotrjadnik, entomolog *K. B. Šěca* (rodź. 1858), kotryž je pódla swojich studijow w Čas. Mać. Serb. (1927—28) wudał swoje popularne přednoški »*Čłowjek w přirodźe*« we dwěmaj zwjazkomaj (1925 a 1926), kiž wudospołni ze swojimi wobkedźbowanjemi w cuzbje w knizy »*Na dalokich pućach*« (1927). Runje tak wo dalokich cuzych swětach powěda *Jakub Nowak*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/82 Serbski Sorbisches institut Institut

Jurij Wićaz

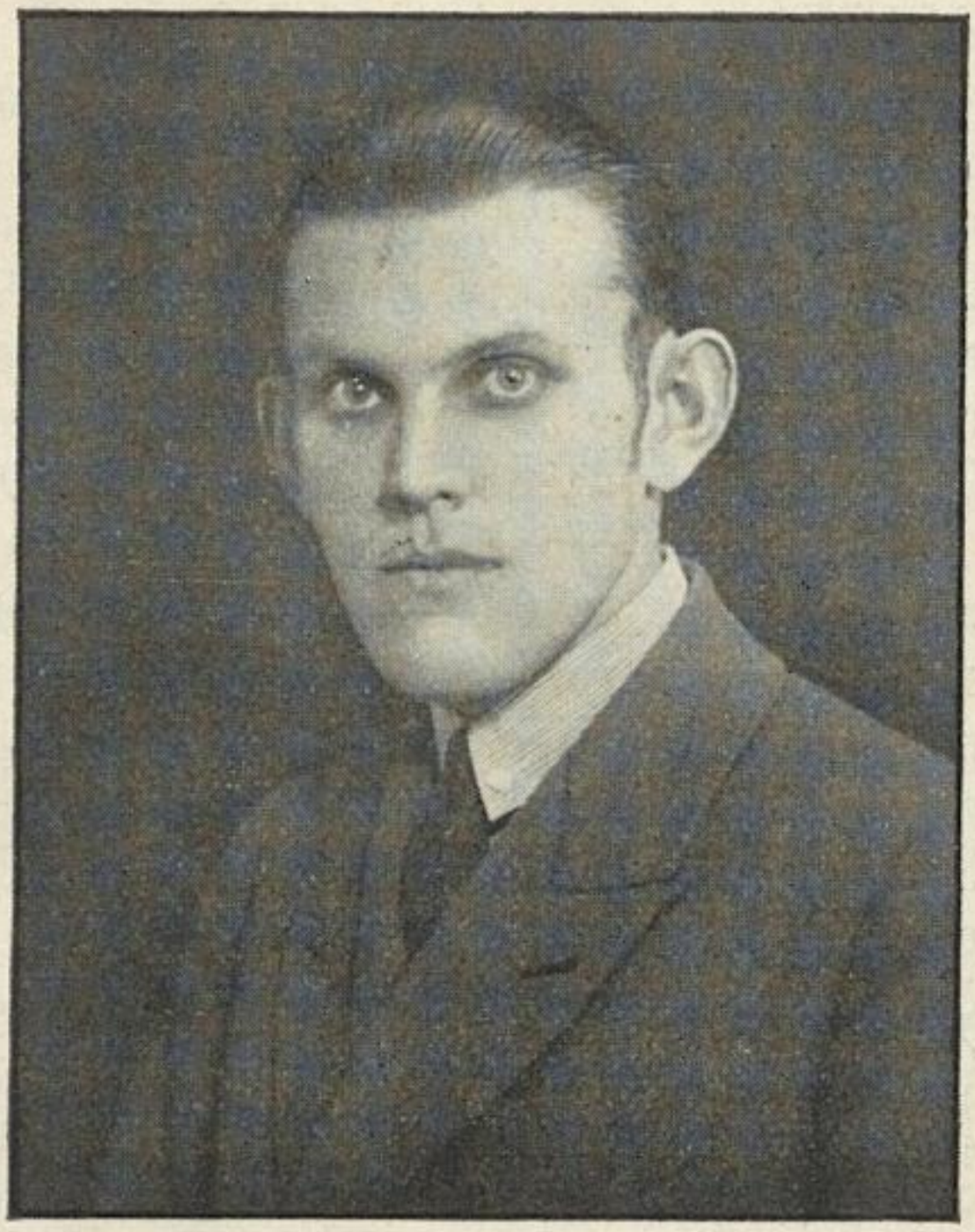

(Neander) radwořski we swojich »*Pućowańskich dopomnjeńkach*« (1930). Rjane přirodopisne, pućopisne a druhe nastawki piše moleŕ *Měrćin Nowak*, dobry stylista.

Hewak też tu dopjelnjuja přełožki požadane wědomosće. Z pomocnikami noweho hibanja buchu předewšěm přełožki *Pátoweje* »Łužicy« z lěta 1919, a to prěni delnjoserbski wućah wot *B. Ladka* w lěće 1920, samsneho lěta wudospołnjeny hornjoserbski přełožk *J. Wićaza*, na to pak w lěće 1923 dospołny delnjoserbski přełožk wot *Miny Witkojc*. Po nich sćěhowaštej dwaj přełožkaj ze šěrokimi słowjańskimi wobzorami z *T. G. Masaryka: Nowa Europa* (Budyšin 1922; z njetrjebawšimi wušmórkami w teksće) a »*Słowjenjo po wójnje*« (1923). Woboje přełoži *Jurij Wićaz*. Nimo toho wućišća

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/83 Serbski institut Sorbisches Institut

M. Krječmar přełožk »*Sokołstwo a Słowjanstwo*« wot Józ. Páty (1924) a *H. Šleca Tyršowy* ćěłozwučowański system, předźěłany za serbske poměry (*Serbski ćěłozwučowański system*, jako 1. čisło noweje Sokołskeje knihownje (1927). K tysaclětnemu wopomnjeću matrańskeje smjerće češkeho narodneho swjateho přełoži *J. Henčl Dvorníkowe Žiwjenje swjateho Wjacsława* (1929).

Drobne přełožki mjeńšich studijow a nastawkow ze wšěch wotrjadow wědy nadeńdźemy we wšěch serbskich časopisach. Mjez nimi nadeńdźemy tež přełožki z *Niederlowych* Słowjanskich starožitnosćow (Serbski Student 1926), z *Máchaloweho* Słowjanskeho bajepisa (tam też 1926 a d.), z *Masarykowych* filosofiskich rozważowanjow (w samsnem časopisu 1926), dale z nahladow *Kramářowych* (tam też 1929), štož přełožichu studenća *Měrćin Nowak*, *Jurij Henčl* a druzy, pokazujo z tym prócowanje wo rozšěrjenje skromnych domjacych wobzorow, wjazanych hewak z němskej psychologiju a filozofiju. Kedźbyhódne je, kak młodźi Serbja swoje nazhonjenja domjacym wobstejnosćam a srjedźišću připodobnić zamóža, wosebje na polu poćahow z wjesnym ludom, z kotrehož też wuńdźechu a kotremuž so po času mnozy wocuzbnja a wotrodźeja. Tu móže so też zdobom naspomnić, zo serbska studowaca młodźina, hnydom po wobnowjenju Zwjazka łuž. serb. studentstwa hladaše za tym, kak dźěła druhe słowjanske studentstwo.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/84 Serbski institut Sorbisches Institut

Serbske wumjełstwo.

Serbske wumjełstwo haji dale swoju dobru tradiciju na polu *pěsnje* a *hudźby* hižo wot časow narodneho wozrodźenja. Zwjazk spěwańskich towarstwow, kotryž je z płaćiwym sobustawom Zwjazka słowjanskich spěwarjow, wuhotuje kóždolětnje swoje radźene produkcije w Budyšinje a je też w Českej z někotrych zajězdow derje znaty. Wulke bohatstwo narodnych pěsnjow, znate z klasiskeje *Smolerjoweje* zběrki z lěta 1841 a 1843, bu pozdźišo z dalšimi zběrkami wot *A. Muki, Adolfa Černeho* a wosebje wot *Ludwika Kuby* rozmnožene. L. Kuba zdobom też serbske pěsnje w najlěpšim wubjerku zharmonizowa do swojeho Słowjanstwa we swojich spěwach *(Slovanstvo ve svých zpěvech*, zwj. V. 1885—87) a znowa připrawi w českej zběrcy »*Lužickosrbské písně*« za spěw a klawěr (1921). Ludwik Kuba woćišća we lěće 1922 jara powučace hudźbne a narodopisne rozważowanje wo pěsni łužiskich Serbow (Píseň lužických Srbů) a zhromadźi wjele maćizny k studiju wo serbskim ludowem wumjełstwje w rjanej knižcy »*Čtení o Lužici*« (1925).[12]) Też serbscy komponisća założuja swoje składby na krasnych na-

---

[12]) Přir. *Józ. Páta*, Ludvík Kuba, Praha 1926.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/85 Serbski Sorbisches institut Institut

Wěkosław Bučar

rodnych pěsnjach, kotrež harmonizuja a připrawjeja za solowe a khórowe spěwy. Tak *Jurij Pilk* (1858—1926), autor prěnjeje radźeneje serbskeje opery »*Smjertnica*«, přihotowa 34 narodnych pěsnjow za měšane khóry w zběrcy »*Dobry wječor*« (Budyšin 1924). Też *Bjarnat Krawc* (rodź. w Jitru 1861) wuda hižo w lěće 1921 zběrku »*Zerja*«, wobsahowacu 25 narodnych spěwow za měšane khóry, w lěće 1923 wuda dalšu zběrku 30 pěsnjow »*Wulka lubosć*«, zaso za měšane khóry, w lěće 1925 zběrku 50 duetow w knižcy »*Žórleško*«, w l. 1926 wulku zběrku »*33 serbskich narodnych spěwow za jedyn hłós z přewodom na klawěr*« (też z němskim napisom a z němskim přełožkom), dale w l. 1929 dwě zběrcy: *Škowronček ze serbskich honow* a *Słónčne pruhi* a najnowišo zhro-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/86 Serbski Sorbisches institut Institut

Korla Bohuwěr Šěca

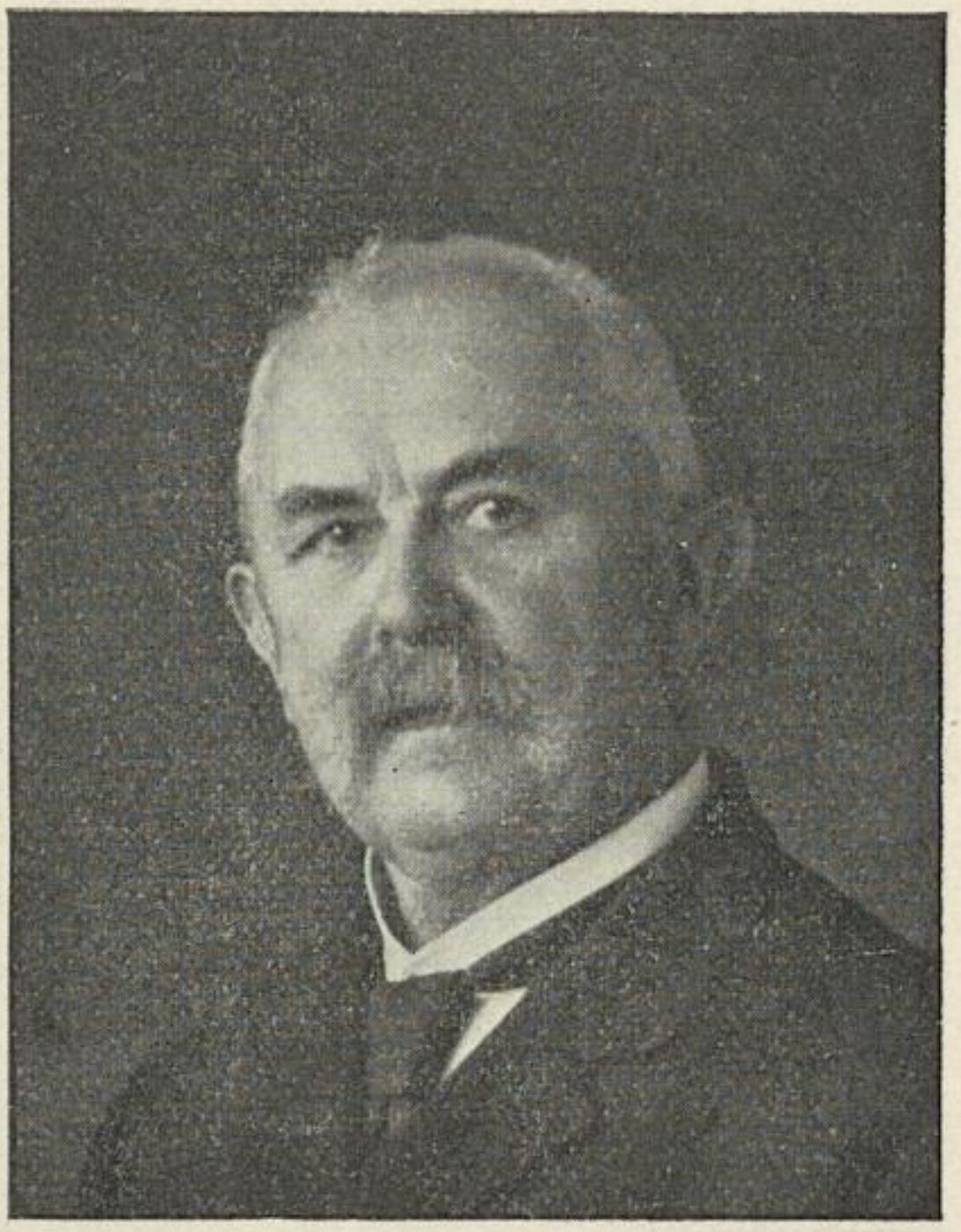

madnje z *M. Nawku* wubjerny serbski spěwnik za šulu: *Naše spěwy* (I.—II., 1930—31). B. Krawc wuda też zhromadnje z *M. Lešawic* rjane serbske narodne reje: *Wjerć mje pola herca!* (1930). Krawcowych edicijow, samsnych kompozicijow, pěsnjow, khórow a symfoniskich składbow mamy hižo wyše poł sta. Je to dopokaz woprawdźiteho wumjełstwa, wulkeje wobdarjenosće, moderneho składa a ryzy słowjanskeho kharaktera. B. Krawc założi też prěni serbski hudźbny list »*Škowronček ze serbskich honow*« (přiłoha »Łužicy« w l. 1926—28), kotryž, bohužel, po dwěmaj lětomaj zańdźe. Krawc zhódnosći też dźěła swojeju předkhadnikow, składnikow *K. A. Kocora* (w monografiji, woćišćanej z Mukowym Zejlerjom l. 1923) a *J. Pilka* (w Časopisu Mać. Serb. 1926) a nimo toho napisa časowe

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/87 Serbski institut Sorbisches Institut

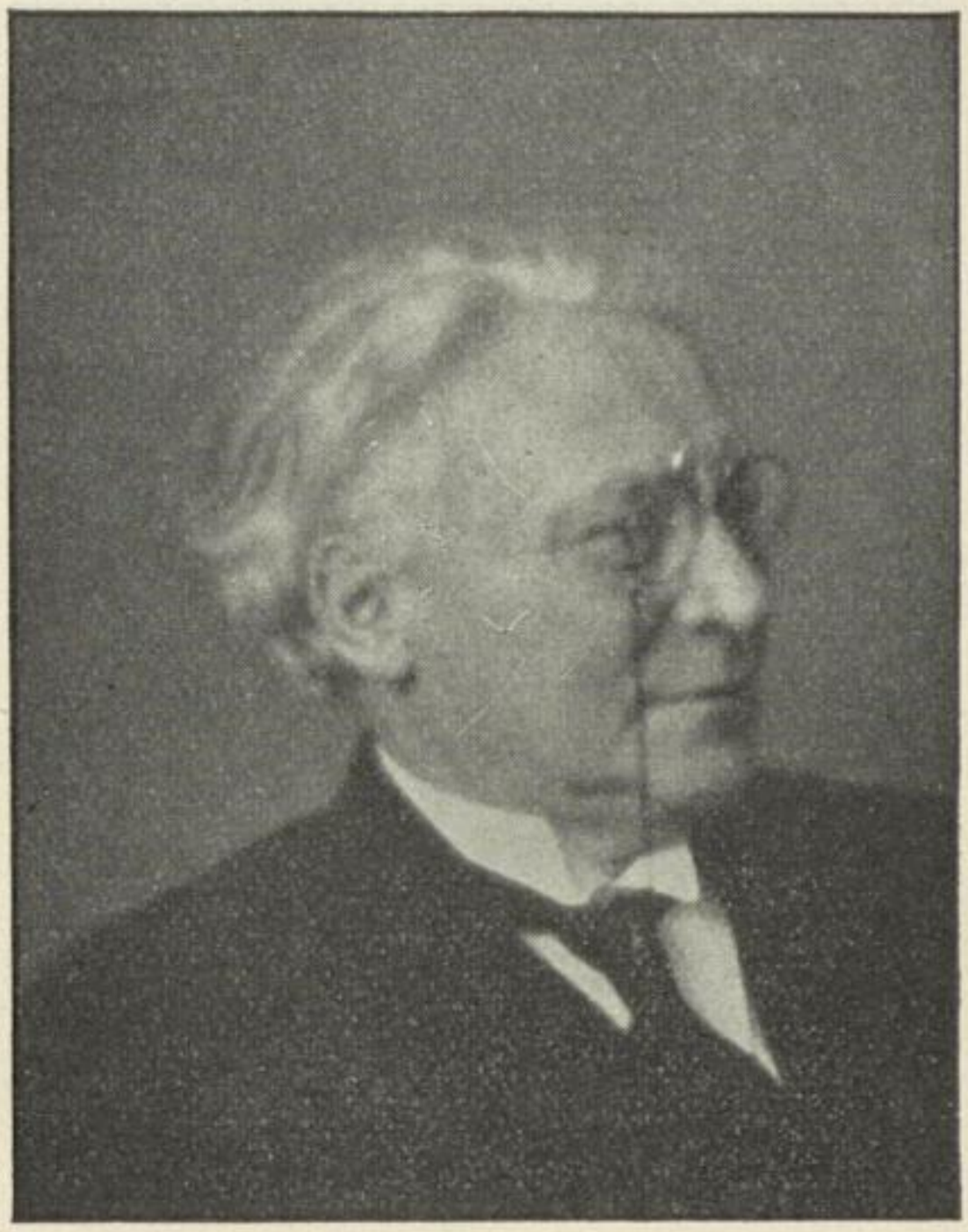

Bjarnat Krawc

rozważowanje wo *B. Smetanje a Łužicy* (»Łužica« 1923; w nowem wobdźěłanju wuńdźe w češkim přełožku wot *J. Cyža-Wł. Zmeškala* w Česko-łuž. knihowniczy 1924). Krawcowe pěsnjowe studije z folkloristiskeho stejnišća su hižo prjedy naspomnjene.[13])

Spisowaćel a składnik *J. Słodeńk* woćišća l. 1927 hižo 4. wudaće *Fiedlerjoweho-Rječkoweho »Towaršneho spěwnika«*. Drobne kompozicije na wosebitych listach służa stajnje potrjebje mnohich spěwarskich towarstwow w Hornjej Łužicy. Sokołskim jednotam zestaja *H. Šleca »Sokołski spěwnik«* w l. 1926, bohužel bjez melodijow. Wuńdźechu nowe evang. *Spěwarske knihi* (1930), a też 4. wud. katolskeho *Pobožneho Wosadnika* (1929).

[13]) Přir. dr. *J. Kefer*, *Bjarnat Krawc*. K sedmdesátinám luž. hud. skladatele a spisovatele, Praha 1931. Česko-łuž. knih. č. 16.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/88 Serbski Sorbisches institut Institut

Ludwik Kuba

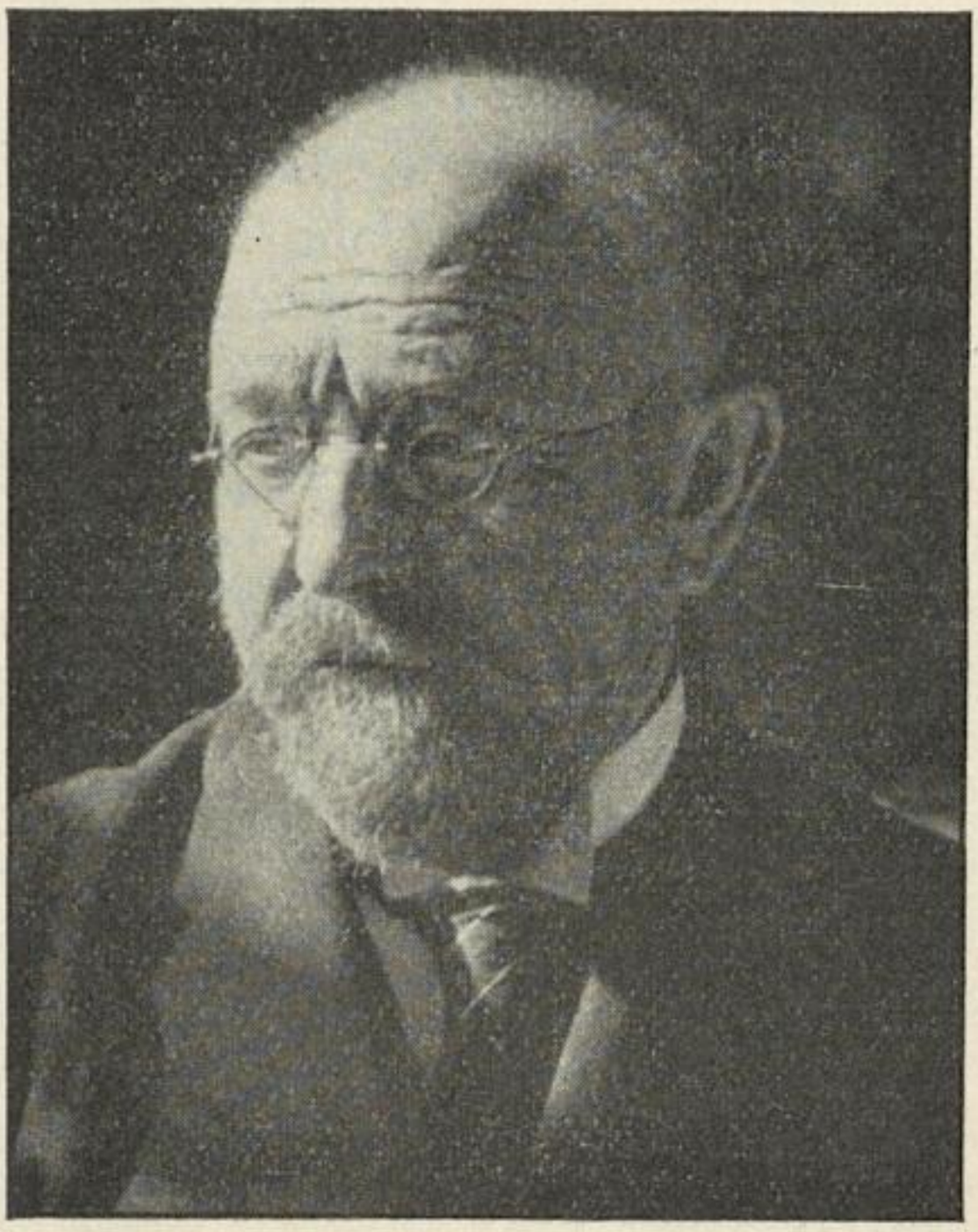

W Delnjej Łužicy přećišća *B. Šwela* stary *Jordanowy* spěwničk »*Nowe a stare serbske arije*« (1921), kaž tež »*Wěnašk gódownych spiwańow*« wot samsneho autora (1922). Nimo toho připrawi *Mina Witkojc* delnjoserbske wudaće Krawcoweje zběrki »*Wélika lubosć*« (1923) a *Pilkoweje* »*Dobry wjacor*« (1925). Samostatny delnjoserbski składnik zjewi so hakle njedawno w harmonizatoru narodnych pěsnjow, kantoru *M. Gólašu* z Bórkow, dirigentu delnjoserbskeho wjerbnjanskeho spěwarskeho towarstwa.

Łužica po přewróće wupłodźi skónčnje też domjacych *moleŕskich* wumjełcow. Pisana Łužica, porjeńšena wosebje z narodnymi drastami, je wabiła hižo dawno němskich mištrow, na př. *W. Krausa* a dr. Woprawdźe mištrowscy bu zwěčnjena wot

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/89 Serbski institut Sorbisches Institut

českeho molerja *Ludwika Kuby* w jeho krasnej serbskej galeriji, kotruž znajemy z rjanych reprodukcijow w jeho »*Čitanju wo Łužicy*« (1925) a na pohladnicach. Rjana Łužica zaja słowjenskeho molerja *Ante Trstenjaka* (wobrazy, pohladnicy, triptych Hołd serbskim wótčincam) a zaja skónčnje też młodu serbsku generaciju. Z njeje wukhadźa na prěnim městnje *Měrćin Nowak-Njechorński* (rodź. w Njechornju 1900).

Měrćin Nowak hižo při wowcynych bajkach ze swojej přirodźenej wobdarjenosću rysowaše podźiwne postawy serbskich mytiskich bytosćow, kaž wódneho muža, khodojtu, připołdnicu a druhe. Nowak poda so pozdźišo na wumjełske akademije do Prahi (wosebje nasrěba wjele wotrjadneje zdźěłanosće pola mištra *Švabinskeho)*, a do Waršawy (hdźež bu mištr *Skoczylas* z jeho najlěpšim wučerjom). Wot lěta 1925 sem podawa wšelake rjane drjeworězki ze serbskeho žiwjenja a typiske rysowanki, z kotrymiž debi serbske knihi. Jeho drjeworězki k »*Ruskim bylinam*« wuda Wł. Zmeškal samostatnje jako prěnje serbske wumjełske album pod napisom »*Serbske wumjełstwo*« (1927). Nimo toho wuńdźeštej na pohladnicach samostatnje dwě seriji Nowakowych rysowankow ze serbskeje domowiny (1927—28). M. Nowak pokaza też žiwy zmysł za serbske dźěći z rysowankami w Nawkowem abejceju »*Na wsy — za wsu*« (1925) a w prěnjej wumjełskej knižcy za najmłódšich Serbow a Serbowki: »*Dźěćatka, hladajće, kajke tu rjanosće*« (1928). Nowakowe wobrazy a wobrazki buchu z připóznaćom přijimane na wšěch jeho dotalnych wustajeńcach, kotrež měješe w Němskej, we Łužicy, Československej, Južnosłowjanskej a dr. Pokazki z Nowakoweho dźěła podawa *Józ. Páta* w češkej monografiji »*Lužickosrbský malíř Martin*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/90 Serbski institut Sorbisches Institut

Nowak« (Praha 1930), hdźež je zajimawy Nowakowy nastawk: Jako so »domoj« namakach, a hdźež je tež Nowakowe moleŕske dźěło pohódnoscene.[14]) Bohužel, wjele spisowaćelskeho a narodneho dźěła zadźěwa młodemu serbskemu molerjej w jeho wumjełskim postupje.

Podobnu ilustracijnu grafiku kaž M. Nowak pěstuje tež *Hanka Krawcec* w Hornjej Łužicy a *Fryco Latk* w Delnjej Łužicy. Wosebje nježne rysowanki H. Krawcec (dźowki hudźbneho mištra B. Krawca), jeje wutřihowanki, drjeworězy a wobrazki přilubjeja dalši postup tuteje wobdarjeneje moleŕki. Wěste je, zo tež serbske moleŕske wumjełstwo kroči dalši puć k hižo dawno žedźenym wuspěcham, ćim skerje, zo rjana Łužica sej stajnje hišće nowych česćowarjow dobywa. Nadawki, kotrež wočakuja serbskich wumjełcow dźensnišeje doby, narysowa nam jasnje Měrćin Nowak we swojim Maćičnem přednošku »*Nadawki serbskeho wumjełstwa*« (Woćišćane w Časopisu Maćicy Serbskeje 1928). Skónčnje móže so hišće naspomnić *M. Corrowe* album *Nowe stacióny na khróščanskim kerchowje* (1930), kotrež je dał w Drježdźanach wuhotowić khróščanski farař *Jurij Šewčik*.

---

[14]) Přir. tež *Jos. Páta, Deux peintres de la Lusace:* Měrćin Nowak — Ante Trstenjak, Pariz 1931. Ze zawodom franc. spisowaćelki *M. de Vaux Phalipau.*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/91 Serbski Sorbisches institut Institut

DOSŁOWO.

Ze wšeho, štož je tudy z krótka naspomnjene, dostanjemy zawěsće dosć dobry wobraz dźensniše-ho kulturneho žiwjenja łužiskich Serbow. Knihi a časopisy, kotrež wukhadźeja, rozeńdu so po cyłej Łužicy do rukow jednotliwcow a towarstwow, kotrymž su ze stajnym žórłom pomocy a trošta w jich ćežkim wojowanju wo narodny swojoraz a wo cyłe byće naroda. Najebać toho, zo su Serbja nastajnje wot němskeho knježerstwa podtłóčowani a přez měru wohroženi, štož je ćim strašniše, zo Němcy nochcedźa ani dźensa Serbow připóznać jako narodnu mjeńšinu, widźimy w jich kulturnem prócowanju woprawdźity postup a wjelestronske rozmnoženje. Dosaha, přirunamy-li serbske literarne wupłody do swětoweje wójny z tymi, kotrež so pokazachu w běhu třinaće lět po wójnje: nastachu nowe časopisy, dotalne pak buchu wudospołnjene a rozmnožene, k štyrjom starym knihownjam (k naspomnjenymaj Mukowymaj, k Deleńkowej a dźiwadłowej M. Smolerjowej, kotraž na započatku swětoweje wójny zańdźe) přiby wósom hornjołužiskich knihownjow *(Wědomostne Rozprawy, Dom a swět, Słowjanske Rozhlady, Serbska dźiwadłowa zběrka [Domowiny], Lutkowe [klankowe] dźiwadło, Zběrka hodownych dźiwadłow za dźěći,*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/92 Serbski institut Sorbisches Institut

Sokołska knihownja, Sokołska dźiwadłowa zběrka) a dwě prěnjej delnjołužiskej knihowni (*Serbska knigłowńa; Dołojcnoserbske źiwadłowne gry*), hromadźe 13 zběrkow, časćišo wudawaja so samostatne knihi, kaž też přełožki. Do swětoweje wójny wuńdźe jeničcy Pfulowy słownik (l. 1866) a po přewróće hnydom dwaj mjeńšej přiručnej (Muka) a dwaj wědomostnej wulkej słownikaj (Rězak, Kral) a nimo tutych z pomocu Słowjanow hobrski wědomostny Mukowy słownik delnjoserbski. Hač do swětoweje wójny wuda Muka we swojej Serbskej knihowni w běhu 13 lět 5 zwjazkow a za dźesać lět po přewróće 21 zwjazkow, podobnje wuda we swojej dźiwadłowej zběrcy w běhu 35 lět 20 zwjazkow, a po přewróće 13 zwjazkow. K tomu přizamkuje so 13 dźiwadłowych kruchow »Domowiny«, 21 zwjazkow knihownje »Dom a swět«, 12 zwjazkow Delnjoserbskeje knihownje, 6 zwjazkow Słowjanskich Rozhladow a dotalne zwjazki zbytnych knihownjow.[15]) Dale rozmnožichu so też zběrki serbskich pěsnjow a zjewichu so domjacy wumjełcy-molerjo.

Zdobom powjetši so towarstwowa skutkownosć, stare towarstwa so skrućichu a założichu so nowe.[16])

---

[15]) W pražskej Česko-łužiskej knihowniczy wuńdźe 17 zwjazkow, kotrež wobsahuja wjele drohotneje maćizny k poznaću serbskeho luda a jeho kultury.

[16]) Přir. *P. Krječmar,* Zapis serbskich towarstwow, zjednoćeństwow a zwjazkow. Wudawk A.: Našim sobustawam. — Wudawk B.: Našej serbskej młodźinje. Budyšin 1931. — Nimo naspomnjenych hižo spisowaćelow a dźěłaćerjow móže so tu hišće přispomnić dźěławosć rady dra *A. Hermana*, předsydy Maćicy Serbskeje w Budyšinje, a far. *W. Noweho*, předsydy Maćicy w Khoćebuzu, far. *J. Cyža-Hajničanskeho* w Serbskej ludowej radźe, far. *J. Křižana* w Domowinje, *J. Šajby*, *J. Měškanka* a *G. Janaka* w serbskim Sokole, far. *J. Šewčika*, *J. Delana* a mnohich druhich w Łužicy Hornjej, far. *Benj. Biegerja* a kantora *K. Jordana* w Łužicy Delnjej atd.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/93 Serbski institut Sorbisches Institut

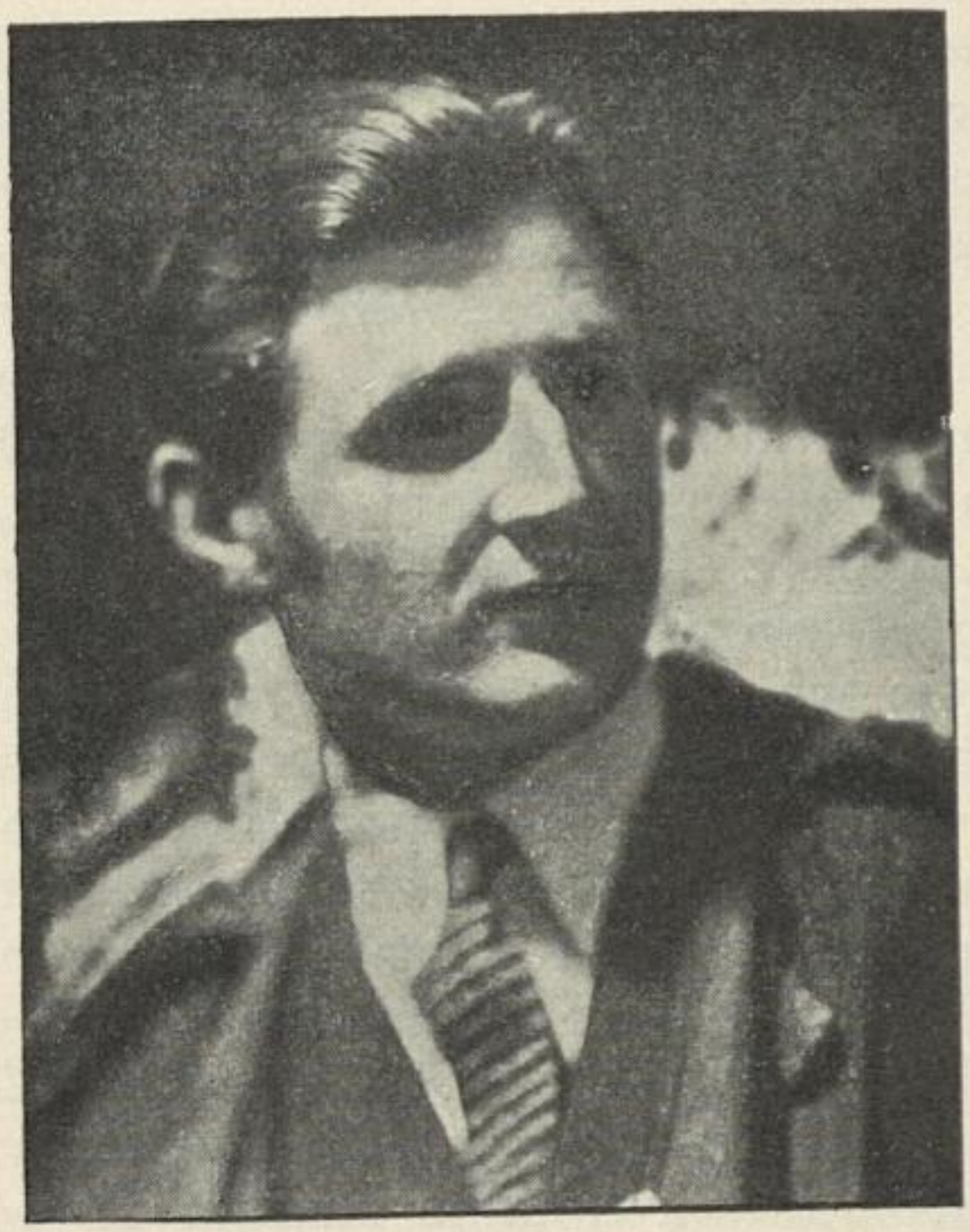

Ante Trstenjak

Wosebje nadźijne su sokołske jednoty wot l. 1920, kotrež maju kulturny narodno-wukubłowacy program, kajkiž maju prjedawše a nowiše studentske towarstwa, spěwarske towarstwa, wšelake Bjesady a skónčnje też hospodarske towarstwa, kotrež so wšě na nowje wutworjene zwjazki zepjeraju, nad kotrymiž steji wšotowarstwowy zwjazk »*Domowina*«, abo zdobom pytaju zepjeru w podobnych zwjazkach druhich słowjanskich narodow. Wulkeje ważnosće su postupy na polu hospodarskeho a pjenježneho wosamostatnjenja ze założenjom Serbskeje ludoweje banki w Budyšinje z wotnóžkomaj w Khoćebuzu a we Wojerecach, a z mnohimi agenturami na serbskich wsach, dale samsne hospodarske a zawěsćeńske pokładnje, štož wšitko móže podpjerać rozwiće domjaceje kultury a skrućić na-

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/94 Serbski institut Sorbisches Institut

Měrćin Nowak

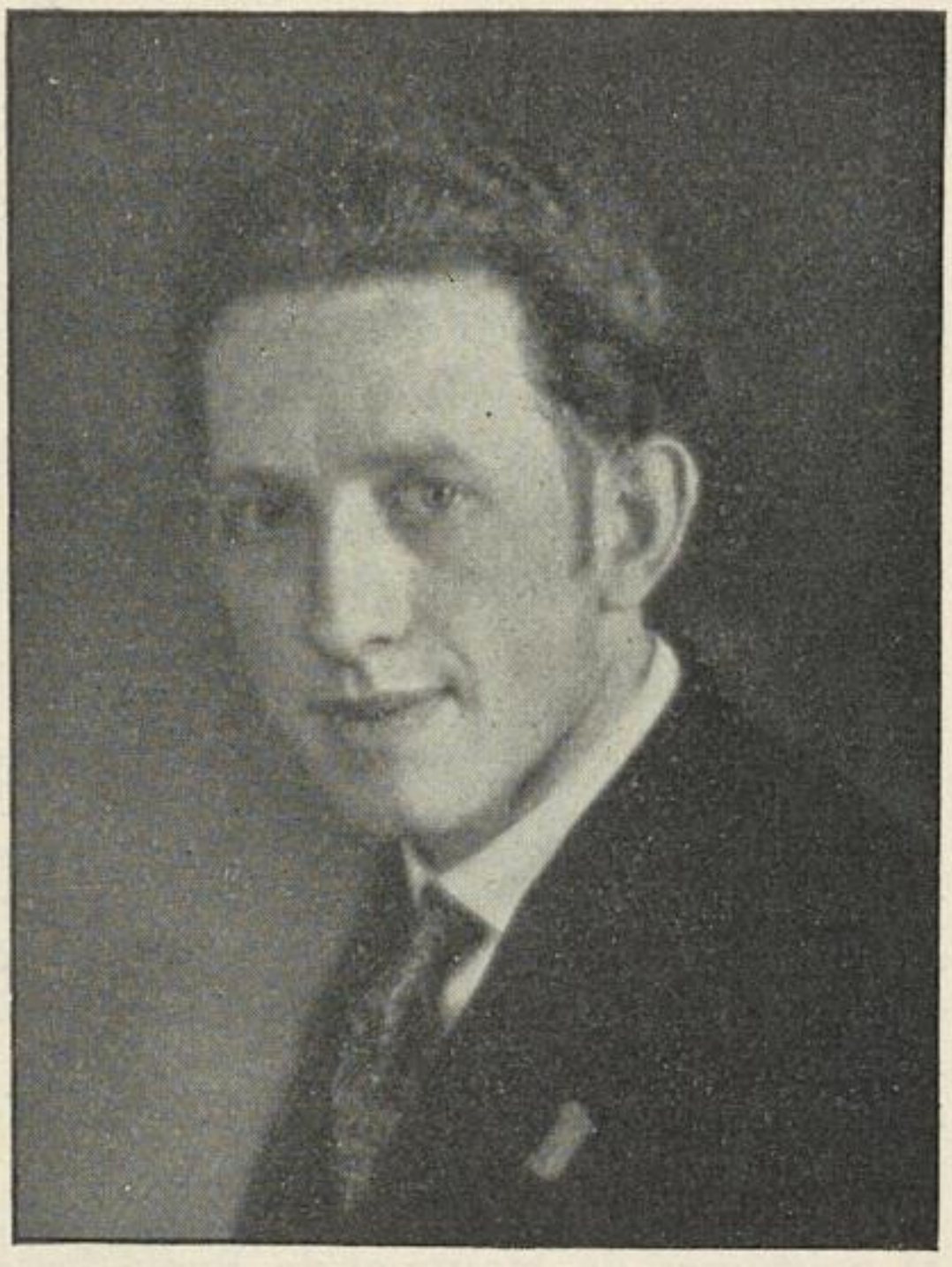

rodneho ducha. Hdyž su Serbja hižo we swojich ćěsnych, mohł rjec jastwownych poměrach w prěnim lětdźesatku po přewróće tak wjele dokonjeli — při nimale žanych wuhladach na bórzowne polěpšenje swojeho położenja — a při nětčišej zatrašnej hospodařskej nuzy, *što bychu potom dokonjeli, hdy bychu měli swoje šule a kulturnu samostatnosć! Dotalne serbske kulturne dźěło služi zwjetša narodnej mysličcy, samostatne kulturne dźěło by też wjacy wumjełstwu służić mohło.*

Tuž je bjez dźiwa, zo serbski postup po přewróće zbudźi wulku kedźbnosć w cyłem słowjanskim a też dalšim swěće, zo přiběraju samostatne dźěła wo Serbach, kotrychž Francózojo mjenuja »narod matrarjow« (*A. Vierset*, Un peuple martyr, Brussel 1923), zo so množa přećeljo tutych słowjanskich »zbytkow

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/95 Serbski Sorbisches institut Institut

tysaclětneho wojowanja« mjez wšěmi Słowjanami, hdźež wosebite towařstwa skutkuja na polu kulturneje wzajomnosće ze Serbami a hdźež se wjele wo Serbach piše a přednošuje.[17]) *Njech jenož Serbja sami kruće a přezjene dale dźěłaju na narodnem polu, njech haja wutrajnje dale swoju narodnu kulturu, swoju ródnu zemju, wěru a wótcowsku rěč, serbski narodny swojoraz! Potom dopjelni so wěsće słowo pěsnjerjowe: Serbja, Serbja wostanu, Serbja dobudu!*

---

[17]) Přir. *Józ. Maštálko*, Lužičtí Srbové (1924); — *Wł. Míčan*, Luž. Srbové (1924); Obrázky z Horní a Dolní Lužice (1926); — *Wł. Zmeškal*, Patnáct let Českoluž. spolku »Ad. Černý« v Praze 1907—1922 (1923); Luž. Srbové a Sokolstvo (1926); Národnostní poměry v Lužici (1929); přewodnik Slovanskou Lužicí (1930), Deset let Sokola v Lužici (1930) a dr.; — *J. Kapras*, Lužice jako menšina (1927); — *W. Taszycki*, Łużyczanie po wojnie (1923); — *M. Vlahović*, Luž. Srbi (1930); — *Vek. Bučar*, Kod Lužičkih Srba (1930); — *L. Lénard*, Srpstvo u poeziji luž. Srba (1930); — *M. de Vaux Phalipau*, Légendes et coutumes de Haute et de Basse Lusace (1927); La littérature des Serbes de Lusace (1929) a dr.; — bołharski přełožk *Pátoweje* Łužicy wot *St. Ognjanova* (Sofija 1924); rumunski přednošk *J. Müllera:* Cehoslovacia şi Lujiţa (Sibiń 1927), drobne khorwatske nastawki *Franja Bučara*, pólske přispomnjenja *H. Batowskeho*, nastawki a referaty ruskeho slawisty *M. Vl. Kuľmana*, italskeho slawisty *A. Croni*, ukrajinskeho sociologa *H. Boczkowskeho*, bołharskeju slawistow *B. Jocova* a *St. Mladenova*, francózskeho spisowaćela *G. Chéresta*, amerikanskeho slawisty *Livingstona Portera* a druhich, wo kotrychž so rěči w Pátowem Zawodźe do studija serbskeho pismowstwa, Budyšin 1929, a kotrychž dźěła so zapisuja w pražskim Łužiskoserbskim Wěstniku *(Lužickosrbský Věstník)* wot l. 1920.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/96 Serbski institut Sorbisches Institut

ZAPIS MJENOW.

Andricki Mikławš (* 30. V. 1871 w Pančicach, † 18. XII. 1908 w Žitawje) 8, 9, 47, 52, 54, 70, *71*
Anton K. G. 67
Aškerc Anton 49

Baar J. Š. 53
Babánek K. 27
Bart Arnošt (* 29. VIII. 1870 w Lětonju p. Poršic) 10, 11, 15, 25
Batowski H. (* 12. V. 1907 we Lwowje w Pólskej) *90*
Bezruč Pětr 9, 21, 22, 49
Bieger [Běgař] Benj. (* 1874 w Drjenowje pola Picnja w Delnjej Łužicy) *87*
Bjedrich-Radlubin Mikławš (* 29. IX. 1859 w Smjerdźacej p. Róžanta, † 3. VII. 1930 we Worklecach) 39, 54
Bjedrich-Wjeleměr Michał (* 23. XII. 1855 we Smjerdźacej, † 12. VIII. 1876 w Pěskecach) 25
Boczkowski H. *90*
Bogensee J. 29
Bogusławski W. 76
Bosch-Fidus 54
Brósk J. (* 30. VIII. 1889 w Hórkach p. Khróšćic) 55
Bryl (Serbin) Jan (* 29. III. 1879 we Starej Cyhelnicy, † 30. XII. 1931 w Budyšinje) 3, 11, 13, 15, 16, 44, 52, 54, 71, 72, 74
Březina Otokar 49
Bučar Franjo (* 25. XI. 1866 w Zahrjebje w Jugoslawiji) *90*
Bučar Wěkosław *90*

Cankar Ivan 53
Cerna Herbert 48
Corr M. 85
Cronia Artur *90*
Cyž Beno (* 19. XI. 1891 we Wotrowje) 53
Cyž Jan (* 13. I. 1898 w Žuricach) 82
Cyž-Hajničanski Jan (* 19. XII. 1883 we Wotrowje) 18, *87*

Černý Adolf (* 19. VIII. 1864 w Hradcu Král. w Češkej) *12*, 51, 54, *72*, 79

Čišinski (Bart) Jakub (* 20. VIII. 1856 w Kukowje, † 16. X. 1909 w Pančicach)

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/97 Serbski Sorbisches institut Institut

8, 17, 24, 25, 32, 37, 40, 41, 49, 70, *72*

Delan Jurij (* 6. VIII. 1878 w Časecach) 71, *87*
Deleńk Jurij (* 22. IV. 1882 we Wutołčicach, † 11. IV. 1918 w bitwje pola Ploegsteert) 9, 17, 86
Dobrovský Józ. *71*
Domaš Kempenski 90
Domaš Pawoł, pseud. Mikławša Hajny 44
Domaška Romuald [Ilsan] (* 28. VII. 1869 w Koslowje) 42—44, 46, 47, 75
Domaškojc-Cazojska Marjana (* 28. II. 1872 w Cazowje w Delnjej Łužicy) 37, 48
Dostojevskij F. M. 52
Dvorník Fr. 78

Erben K. J. 49

Fiedleŕ K. A. (* 15. IX. 1835 w Njezdašecach pola Hodźija, † 16. V. 1917 w Budyšinje) 46, 68, 82
Frencel Michał (* 21. II. 1628 w Běčicach pola Hodźija, † 29. VI. 1706 w Budestecach) 7, 70
Frentzel W. *73*

Gogol N. K. 52
Gólaš Max (* 20. XII. 1894 w Bórkowach w Delnjej Łužicy) 83

Hajna Felix (* 15. VIII. 1901 w Konjecach) 45
Hajna Mikławš (* 29. X. 1876 w Kukowje) 45, 47
Hajnca Jan (* 13. XI. 1852 w Njeswačidle, † 31. III. 1926 we Wjelećinje) 69
Handrik Jurij (* 10. III. 1897 w Jasenćy) 45, 55, 75
Hantšo Slepjanski Hajno 60
Hartmann von Aue 41
Heine H. 49
Henčl Jurij (* 6. VIII. 1905 w Kozarcach p. Khróśćic) 56, 78
Herites Fr. 52
Herman Arnošt (* 28. I. 1871 we Wuricach pola Budyšina) 71, 87
Herrmann Ignát 52
Holan A. (* 29. XII. 1882 w Janecach p. Hodźija) 51
Holeček Józ. 53
Homer 48
Honoré de Balzac 53
Hoenicke C. *68*
Hórnik Michał (* 1. IX. 1833 weWorklecach, † 22. II. 1894 w Budyšinje) 8, 21, 50, 76
Hrodźišćanski (Jěški) Jurij 52
Hugo W. 53
Hurt Fr. 56
Hus Jan 75

Chérest G. *90*
Chlumský Józ. (* 23. I. 1871 w Nowych Dworach pola Lomnice n. P. w Češkej) *68*
Chocholoušek P. 54

Ilsan, hl. Domaška Romuald 42

Jahoda J. 55
Jakubaš Józef (* 15. XI. 1890 w Bójswecach) 50
Janak Gustaw (* 16. X. 1895 w Čělnom) 87
Jenč K. A. (* 8. X. 1828 w Čornowje pola Bukec, † 15. III. 1895 w Palowje) *71*

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/98 Serbski Sorbisches institut Institut

Jěški Jurij, pseud. Hrodźišćanski 52
Jirásek Alois 51
Jocov Boris *90*
Jordan Heinrich (* 20. II. 1841 w Čělnom, † 3. III. 1910 w Popojcach) 44, 83
Jordan Korla (* 25. V. 1885 w Popojcach w Delnjej Łužicy) *87*.
Jórdan J. Pětr (* 15. II. 1818 w Čěškecach, † 20. V. 1891 we Winju w Rakuskej) 70
Just M. (* 11. VIII. 1855 w Kukowje) 45

Kapras Jan (* 17. I. 1850 w Brnje w Morawskej) *12*, *90*
Kefer Jan *82*
Klášterský Ant. 23
Klecanda J. 52
Klicpera Iw. 52
Klostermann K. 52
Kocor K. A. (* 3. XII. 1822 w Zahorju pola Budestec, † 19. V. 1904 w Ketlicach) 81
Kokla Michał (* 25. X. 1840 we Worklecach, † 29. VIII. 1922 w Khrósćicach) 10
Kolda Malínský 47
Kollár Jan 49, 69
Kósyk Mato (* 18. VI. 1853 we Wjerbnje w Delnjej Łužicy) 8, 33–34, 37
Kral Jurij (* 16. IV. 1864 w Radworju) 60, 62–63, 66, 87
Kral=Rachlowc Franc (* 26. XI. 1886 w Radworju, † 25. IX. 1915 pola Loos a wotpočuje w Lensu we Francózskej) 9, 25, 45
Kramář K. 78
Kraus W. 83
Krawc Bjarnat (* 5. II. 1861 w Jitru pola Kamjenca) 14, 33, 56, 73, 80–82, 83
Krawcec Hanka (* 13. III. 1903 w Drježdźanach) 85
Krječmař Mikławš (* 6. IX. 1891 w Khasowje) 52, 53, 70, 72, 78
Krječmař Pawoł (* 13. IX. 1898 w Budyšinje) 33, *87*
Křižan J. [=Klukšanski] (* 23. II. 1880 w Hodźiju) 71, *87*
Křižank=Wotrowski Jurij (* 6. VIII. 1868 w Budyšinje) 74
Kuba L. (* 16. IV. 1863 w Poděbradach w Českej) 79, 84
Kubašec Marja (* 7. III. 1890 w Khasowje) 41–42, 45, 55
Kuľman Vl. M. *90*
Kvapil Jar. 55

Ladk B. 77
Lajnert Jan (* 22. V. 1892 w Rakecach) 29–32
Latk Fryco (* 7. II. 1895 w Nowej Wsy p. Picnja w Delnjej Łužicy) 33, 85
Lehmann Rud. *72*
Lešawic M. (* 14. IX. 1906 w Drježdźanach) 81
Lénard L. (* 2. XI. 1879 we Svibnje w Słowjeńskej w Jugoslawiji) *90*
Lěska Česław (* 13. VI. 1911 w Poznanju w Pólskej) 6
Libš Jurij (* 17. IX. 1857 w Miłoćicach, † 29. III. 1927 w Budyšinje) 9, 13, 39, 50, 52, 66
Lorenc=Zaleński Jak. (* 18. VII. 1874 w Radworju) 40–41

Máchal Jan 78
Masaryk T. G. 8, 25, *72*, 77, 78
Maštálko Józ. *90*
Meško Ksaver 37

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/99 Serbski institut Sorbisches Institut

Meyer K. H. *68*
Měškank Jan (* 23. VII. 1905 w Bronju p. Radworja) *87*
Mickiewicz Adam 49
Míčan Wł. *90*
Mladenov St. *90*
Mrštík Alois 56
Mrštík Vilém 56
Mučink Jan Bohuwěr [Horisław] (* 12. IX. 1821 w Njechanju pola Lubija, † 24. I. 1904 w Zemicach) 40
Muka Arnošt (* 10. IV. 1854 we Wulkim Wosyku) 8, 9, 13, 16, 17, 18, 47, 52, 55, 57, 58–61, 66, 69, 70, *72*, 74, 79, 81, 86, 87
Murko M. 67, *71*
Müller J. *90*

Nawka Michał (* 22. XI. 1885 w Radworju) 9, 15, 33, 46, 56, 64–65, 66, 70, 72, 81, 84
Neander, hl. Nowak-Horjanski Jakub 75
Neruda Jan 52
Němcová Božena 50, 53, 54
Niederle L. 78
Njekrasov N. A. 49
Nováková Teréza 52
Nowak-Horjanski Jakub [Neander] (* 2. VI. 1864 w Horje p. Budyšina) 45, 75, 76–77
Nowak Józef (* 5. I. 1895 we Wotrowje) 9, 10, 13, 19–25, 33, 45, 49
Nowak Měrćin (* 13. VI. 1900 w Njechornju pola Pomorc) 33, 44, 52, 64, 77, 78, 84–85
Nowy-Bórkojski H. (* 26. XII. 1871 w Bórkowach w Delnjej Łužicy) 47–48
Nowy Wylem (* 15. I. 1870 w Bórkowach w Delnjej Łužicy) *87*

Ognjanov St. *90*

Pakosta Loučenský 55
Páta Józef (* 27. VIII. 1886 w Litomyšlu w Českej) 3, 6, *8*, *12*, 44, 52, *56*, 58, 67 *68*, *71*, *73*, 77, 78, *79*, 84, *85*, *90*
Pelíšek Josef 37
Pernot H. *68*
Pětr Wulki 7
Pful Kř. (* 28. III. 1825 w Přišecach, † 21. XII. 1889 w Njeswačidle) 87
Pilk Jurij (* 22. V. 1858 w Hodźiju, † 21. IV. 1926 w Drježdźanach) 80, 81, 83
Porter Livingstone (* 6. X. 1894 w Prazy) *90*
Preradović Pětr 23

Rachlowc, hl. Kral Franc 45
Rězak Filip (* 22. IV. 1859 we Wuricach p. Budyšina, † 17. IX. 1921 w Drježdźanach) 50, 61–62, 87
Rězbařk K. [Röseberg] (* 18. I. 1880 w Budvšinku) 70
Rječka Jan (* 4. II. 1878 w Małych Bobolcach pola Mnišonca, † 13. VIII. 1915 je padnył pola Modlina, Novo-Georgievska) 82
Rocha Fryco (* 1863 w Šejnhejźe w Delnjej Łužicy) 16, 34, 37
Rokyta Jan (Černý Adolf) 37
Rosegger Pětr 52
Rostok M. (* 21. IV. 1821 w Bělšecach, † 17. IX. 1893 w Huscy) 76
Royová Kristina 51, 52, 53

Sáková Terezija 25
Serb (Srb)-Chejnicański W.

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/100 Serbski Sorbisches institut Institut

(* 20. XII. 1901 w Chejnicach pola Prahi w Českej) 6, 37, 49
Schneeweis Edmund (* 31. VII. 1886 w Rozstánju w Morawskej) 73
Schulenburg v. W. 73
Sienkiewicz Henryk 40, 52, 53
Skala Jan (* 17. VI. 1899 w Njebjelčicach) 5, 9, 16, 25–29, 44, 49
Skoczylas Wład. 84
Sládek J. W. 49
Sládkovič O 26
Słodeńk Jurij (* 4. XI. 1873 w Pančicach) 44, 45, 82
Smetana B. 82
Smoleń Jan Arnošt (* 3. III. 1816 w Łuću, † 13. VI. 1884 w Budyšinje) 8, 9, 21, *71*, 79
Smoleń Marko (* 21. XII. 1857 w Budyšinje) 15, 86
Stangec M. 68
Svoboda Fr. X. 55
Symank Jan (* 19. V. 1860 we Wotrowje) 14, 58, 73

Šajba Jakub (* 11. VI. 1899 w Dobrošecach pola Njeswačidła) 87
Šamberk Fr. Ferd. 55
Šewčik Jakub (* 6. IX. 1867 w Baćonju) 85, *87*
Šěca K. B. (* 26. VIII. 1858 w Klukšu) 76
Šěca (Šur) Jan (* 1883) 49
Šleca H. (* 7. VII. 1897 w Drožďžiju pola Budyšina) 70, 78, 82
Šołta Beno (* 16. X. 1891 w Radworju) 67
Šołta Jurij (* 18. XI. 1886 w Radworju) 65
Šołta Pawoł (* 6. III. 1875 we Wotrowje) 74
Šubrt Fr. Ad. 42, 55
Šur Jan, hł. Šěca Jan 49
Švabinský Max 84
Świela Bogumił (* 5. IX. 1873 we Skjarboščcu w Delnjej Łužicy) 6, 8, 12, 16, 17, 18, 33, 44, 53, 57, 65–66, 67, 72, 75, 83
Świela Kito (* 21. II. 1836 w Zaspach pola Khoćebuza, † 26. I. 1922 w Khoćebuzu) 72

Taszycki Witold (* 20. VI. 1898 w Zagórzanach w Pólskej) 40, *68*, *72*, *90*
Tetmajer K. P. 53
Tołstoj L. N. 52, 53, 56
Tomek F. 56
Trautmann R. *68*
Trstenjak Ante (* 29. XII. 1894 w Ljutomeru w Słowjeńskej w Jugoslawiji) 84, *85*
Třebízský W. 40, 50, 53
Turgenjev I. S. 52, 53

Urban Matej (* 13. VII. 1846 w Turjom, † 4. IV. 1931 w Khróstawje p. Šěrachowa) 48–49, 50

Vasmer Max 72
Vaux Phalipau de M. *85*, *90*
Verlaine P. 49
Vierset A. 89
Vlahović M. *90*
Volf Józ. (* 7. II. 1878 w Příchowicach w Českej) *72*
Vrchlický Jar. 27, 49, *71*

Wallace E. 52
Wałtař Jan (* 2. I. 1860 w Drježďžanach, † 5. XII. 1921 w Njeswačidle) 49

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/101 Serbski institut Sorbisches Institut

Wićaz Jurij (* 19. X. 1899 w Špitale pola Kamjenca) *12*, 51, 52, 77
Wićaz Ota (* 14. VI. 1874 w Khwaćicach) 6, 14, 18, *42*, 49, 51, 53, 56, 58, 68–69, 73
Wićaz Pawoł (* 14. I. 1901 w Khrósćicach) 6, 32–33
Wilde O., 52, 53, 55
Wingeŕ Jurij (* 26. VI. 1872 w Khrósćicach, † 27. II. 1918 we Łusku p. Pomorc) 39–40, 46, 52
Witkojc Mina (* 28. V. 1893 w Bórkowach w Delnjej Łužicy) *12*, 16, 34–38, 44, 47, 49, 53, 54, 56, 77, 83
Wjacsławk Jakub (* 15. II. 1885 w Hórkach p. Khrós= ćic) 45, 55, 72, 74 18
Wjela Jurij (* 4. III. 92 w Lubšicach p. Budyšina) 13, 46
Wohnjoš, hl. Nowak Měrćin 44
Wyrgač K. (* 17. X. 1883 w Hornem Hunjowje) 51

Zejleŕ Handrij (* 1. II. 1804 we Słonej Boršći, † 15. X. 1872 we Łazu) 8, 32, 49, 70, *71*, 81
Zeyer Julius 49
Zmeškal Włodź. (* 5. XI. 1902 w Prazy) *8*, 17, *72*, 82, 84, *90*

Żeromski St. 53

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/102 Serbski institut Sorbisches Institut

WOBRAZKI.

	Strona
Přiłoha: Serbski dom w Budyšinje.	
Bart Arnošt	12
Bjedrich-Radlubin Mikł.	30
Bryl Jan	46
Bučar Wěkosław	80
Cyž-Hajničanski Jan	63
Černý Adolf	11
Domaška Romuald	39
Domaškojc Marjana	26
Herman Arnošt	59
Kósyk Mato	31
Kral Jurij	55
Krawc Bjarnat	82
Krječmań Mikławš	66
Krječmań Pawoł	22
Kuba Ludwik	83
Kubašec Marja	35
Lajnert Jan	23
Lénard Leopold	76
Libš Jurij	15
Lorenc-Zaleński Jakub	34
Muka Arnošt	10
Nawka Michał	50
Nowak-Horjanski Jakub	43
Nowak Józef	19
Nowak Měrćin	89
Nowy Wylem	58
Skala Jan	18
Słodeńk Jurij	42
Smoleŕ Marko	14
Symank Jan	67
Šajba Jakub	71
Šewčik Jakub	62
Šěca Korla B.	81
Šwela Bogumił	51
Taszycki Witold	74
Trstenjak Ante	88
Urban Matej	38
Wićaz Jurij	77
Wićaz Ota	54
Witkojc Mina	27
Wjacsławk Jakub	75
Wjela Jurij	47
Zmeškal Włodźiměr	70

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/103 Serbski institut Sorbisches Institut

W O B S A H

Strona

Swětłemu wopomnjeću prof. *J. Bryla* 3

Předsłowo 5

Serbske kulturne žiwjenje do swětoweho přewróta 7

Serbske pismowstwo po swětowej wójnje:

1. Časopisy a zběrki 13
2. Serbske basnistwo 19
3. Serbska proza (powědańčka) 38
4. Serbske dźiwadło 45
5. Přełožki 48

Serbska wěda 57

Serbske wumjełstwo 79

Dosłowo 86

Zapis mjenow 91

Wobrazki 97

SLUB Wir führen Wissen. http://digital.slub-dresden.de/id477715702/104 Serbski institut Sorbisches Institut

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/105
Serbski Sorbisches
institut Institut

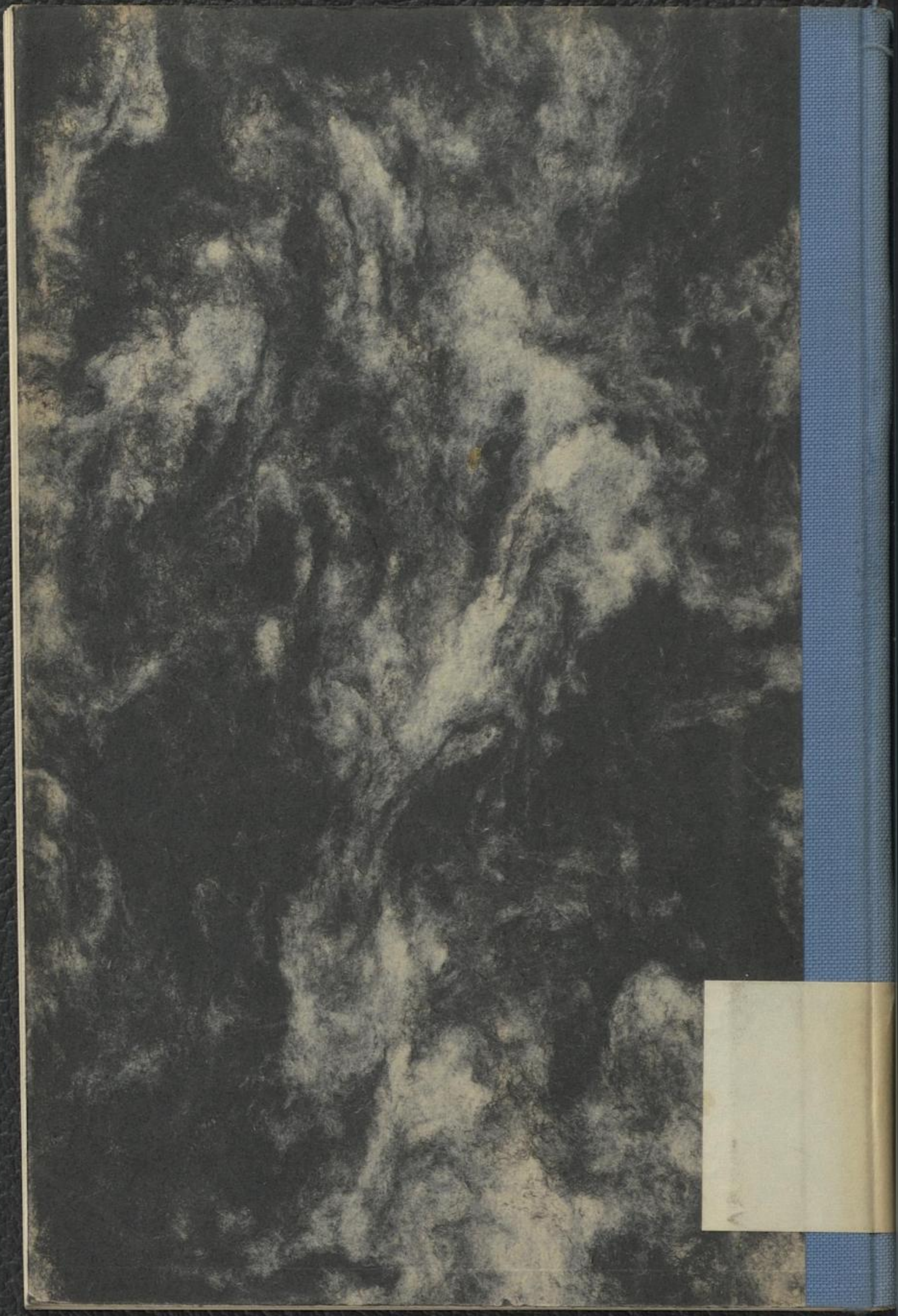

SLUB
Wir führen Wissen.
http://digital.slub-dresden.de/id477715702/106
Serbski institut Sorbisches Institut